

Kardos Sándor – Kanyó Mária –
Dr. Kovács István

Korrupciós kockázatok felmérése a rendvédelmi szervek körében

A kiadvány a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001
„Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek
nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében”
című projekt keretében készült el és jelent meg.

Szerzők:

Dr. Kardos Sándor – Dr. Kanyó Mária – Dr. Kovács István

Szakmai lektor:

Dr. Kiss Zoltán László
ezredes

Olvasószerkesztő:

Strángli Szandra Leticia

Sorozatszerkesztő:

Dr. Klotz Péter

A kézirat lezárásának dátuma:

2018. július 3.

Kiadja:

© NKE, 2018

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert

Dékán

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

*Dr. Kardos Sándor – Dr. Kanyó Mária
– Dr. Kovács István*

*Korrupciós kockázatok felmérése a
rendvédelmi szervek körében*

Ugyanaz, de mégis más...

Eltérő szervezeti vélemények a korrupcióról

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

BUDAPEST

TARTALOM

1. fejezet: A korrupció elméleti megközelítése	7
2. fejezet: A kutatás módszertani kidolgozása	22
3. fejezet: A korrupció érzékelése a mindennapokban.....	32
4. fejezet: A szervezeti korrupció megítélése	77
5. fejezet: Összegzés.....	134

1. FEJEZET:

A KORRUPCIÓ ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉSE

Szerző: Dr. Kovács István

A társadalom tagjai a közszolgálat és az általa nyújtott szolgáltatások színvonalára iránt egyre magasabb követelményeket támasztanak. A szakmai előírások elméleti ismeretén és professzionális gyakorlati alkalmazásán túl, szigorú erkölcsi követelményeknek, hivatásetikai alapelveknek is szükséges megfelelni.^{1,2} Alapvető társadalmi igény, hogy az állami szervek munkatársai feladataikat kötelességtudóan, szakszerűen és felelősséggel végezzék. Az adott területre vonatkozó jogszabályi rendelkezések a pártatlan, előítéletektől, és befolyástól mentes feladatellátás elvárásaival kiegészülve a hivatásos, és közszolgálati dolgozók munkavégzését, mindennapjait határozzák meg.³ A dualizmus kori „haza és haladás” mottóját, a XXI. században a rendvédelmi szervek körében a „személy, biztonság, és integritás” hármas szolgáltatása egészítette ki. A politikai elvárások, a gazdasági körülmények, de leginkább a társadalom tagjainak szubjektív biztonságérzete a rendvédelmi szerveket tevékenységük minőségének fejlesztésére készítetik.⁴ A követelményeknek való megfelelést a társadalom tagjainak értékítélete mellett, döntő mértékben a rendészeti kultúrája, és a rendvédelmi szervek értékrendje

-
- 1 A Magyar Kormánytisztviselői Kar Országos Közgyűlésének határozata a Magyar Kormánytisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexéről. Forrás: <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/b/df/70000/Korm%C3%A1nytisztvisel%C5%91i%20Hivat%C3%A1setikai%20K%C3%B3dex.pdf> (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)
 - 2 Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai Eljárási Szabályzat. Forrás: <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/4/68/70000/Rendv%C3%A9delmi%20Hivat%C3%A1setikai%20K%C3%B3dex.pdf> (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)
 - 3 Kovács I. (2015): *A rendőri korrupció, és a prostitúció. Nemzetbiztonsági Szemle*, 3/3. 42-60. p.
 - 4 2015. évi XLII. törvény – a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról – 1. § (1) alapján rendvédelmi szerv a rendőrség, az NVSZ, a TEK, a katasztrófavédelem, a büntetés-végrehajtás, az Országgyűlési Őrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a NAV.

határozza meg. Ahhoz, hogy a rendvédelmi szervek társadalmi rendeltetésüknek megfelelni tudjanak, ezek mellett szükségük van arra is, hogy az állampolgárok támogatását megkapják (ugyanis a megbecsülés és támogatás mércéjét mindig az állampolgárok alakítják ki).⁵

Mindennek azonban nehéz megfelelni, hiszen a felgyorsult világnak köszönhetően szinte minden nap hallhatunk olyan híreket – akár újságcikkek, akár híradások formájában –, amelyek nem a rendvédelmi szervek állományának hőstetteiről, kimagasló teljesítményeiről, hanem azok túlkapásairól, hatalmi visszaéléseiről számolnak be. Rendőrök, akik ártatlan embereket vernek, határrendészek, akiket megvesztegetnek, vám-, és pénzügyőrök, akik a vámvizsgálatot elmulasztják, börtönőrök, akik a fogvatartottak részére tiltott tárgyakat csempésznek be, katasztrófavédők, akik szakhatósági jogkörükben eljárva lépik túl hivatalukat.^{6,7,8,9,10}

Az ilyen tartalmú hírek hallatán joggal feltételezhetjük, hogy ha az állampolgár hatósági közeggel kapcsolatba kerül, megijed, ingerült lesz, és irányukba intoleranciát érez.¹¹ A laikus állampolgár nem szelektál, hanem általánosít. Nem az alezredest, vagy az őrmestert ítéli el, hanem a hatalmi visszaélésekkel a rendvédelmi szerveket identifikálja. (*Roebuck és Barker* tanulmányában olvasható, hogy korrupcióval a legalsó, és legfelső szinten is találkozunk, a legcsekélyebb tárgysúlyútól a legsúlyosabbig.)¹²

5 Kovács I. (2015): *Az üzletszerű kéjelgéssel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai*. Belügyi Szemle, 63/4. 99-125. p.

6 A Gyulai Törvényszék a 13.B.121/2012/117. számon hivatali visszaélés, vesztegetés büntette, és más bűncselekmények miatt 24 személlyel szemben hozott ítéletet.

7 A Miskolci Törvényszék a 6.B.659/2011/34. számon bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszerítés és más bűncselekmények miatt 3 személlyel szemben hozott ítéletet.

8 A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság az 1.B.893/2006/20. számon hivatali visszaélés büntette miatt 2 személlyel szemben hozott ítéletet.

9 A Somogy Megyei Bíróság Katonai Tanácsa a Kb.I.27/2009/5. számú ítéletben hivatali visszaélés büntette, és szolgálatban kötelességszegés büntette miatt 1 személlyel szemben hozott ítéletet.

10 A Törvényszék Katonai Tanácsa a Kb. I.49 /2016/2. számon hivatali visszaélés büntette miatt 1 személlyel szemben hozott ítéletet.

11 Kovács I (2015): *A rendőri korrupció, és a prostitúció*. Nemzetbiztonsági Szemle, 3/3. 42-60. p.

12 Roebuck, J., Barker, T. (1974) : *A typology of police corruption*. *Social Problems*, 21. 423-437. p.

Ugyanez igaz az elkövetőkre is: mivel ők egy több, mint 60.000 személyből álló szervezetnek a részei, de facto a szervezet államtól kapott rendfenntartás legitim monopóliumának felhatalmazása alapján járnak el, így cselekményükkel sajnos nemcsak magukat, hanem a szervezet megítélését is befolyásolják.¹³ (A katonai-, és fegyveres jellegű közösség működéséhez elengedhetetlen, hogy annak tagjai a szervezettel, különösképp annak céljaival azonosulni tudjanak.¹⁴ Természetesen a célok között hatalmi visszaélés viszont egyik szerv tekintetében sem szerepel.)

A közösséget alkotó ember törekszik arra, hogy környezetével harmóniában élhessen, a társadalmi együttélés szabályait megtartsa, valamint a normákat ne hagyja figyelmen kívül. Viszont egy olyan világban, ahol a harmóniára való törekvést a nyereség és a magánérdek előtérbe helyezése váltja fel, ez lehetetlen feladatnak minősül. A társadalmakban uralkodó gazdasági-, politikai-, egyéni érdekek, és pillanatnyi örömszűrés minden más értéket maguk alá gyűrnek. A romlandó életminőség, a gazdasági versenyek egyenlőtlensége, a gyermekek generációs esélyeinek a kockáztatása, érdekérvényesítésen nyugvó nemzetközi együttműködések, természeti katasztrófák, a törvénytelen pénzszerzés lehetősége, a hatalmi visszaélések (különösképpen a korrupció) az egész társadalmat, civilizációt veszélyeztetik. Ez a szörnyű válság, amely ma a világot rázza, joggal tekinthető a társadalmi, gazdasági és állami szervezeti létformákban már bizonyos idő óta megfigyelhető válságjelek eredőjének. A jelenségek nem szigetelhetők el egymástól, hiszen azok – kapcsolódó tulajdonságaik miatt – egymást határozzák meg.¹⁵ Többségében a jelenségek együttese válhatta ki az érdeklődést és döbbsenhetette rá az embereket az etikus viselkedés fontosságára, a hozzá kapcsolható kérdések súlyosságának megválaszolására.

13 Az OGYH KKI KISZ a 2015/31. számú adatszolgáltatása szerint 2015. évben a rendőrség 36.104, a katasztrófavédelem 10.312, a büntetés végrehajtás 7.158-, a nemzeti adó- és vámhivatal 5.423, az országgyűlési őrség 358 főt számlált. A nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában információnk nincs.

14 Kardos S (2015): *A rendőri korrupció kezelésének módja, alkalmazható javaslatok. A parancsnoki lehetőségek rendszere*. Christian L. (szerk.) In: *Antikorrupció, és integritás*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem 175-181. p.

15 Lacza I. (1943): *A társadalmi, gazdasági és állami lét legfőbb kérdéseinek és elméleti alapjainak vizsgálata a közjó szempontjából. A nemzetközi és hazai szociálpolitika fejlődése és jelenlegi mérlege*. Szent István Társulat 1-391. p.

Az elkészített tanulmány a rendvédelmi hatalmi visszaéléseken belül, a korrupció kérdéskörével foglalkozik. Teszi mindezt úgy, hogy kvantitatív-, és kvalitatív kutatási metódusok együttesével, a „survey” kérdőív módszeren alapuló információs adatbázist hoz létre, matematikai statisztikai feldolgozást végez, majd annak segítségével elsőként térképezi fel négy rendvédelmi szerv (valamint közhivatal) végrehajtói állományának, és alparancsnoki gárdájának korrupciós érintettségét.¹⁶ Ezen túl személyesen folytatott interjúkkal az adatok mögötti tartalmakra, motivációkra keres választ. Ez egy olyan alap kutatás, amelyet hazánkban még senki sem hajtott végre. A tanulmány a résztvevők megélt tapasztalatán keresztül kalauzol el minket a korrupció látens világába. (Egy korábbi kutatás már kimutatta, hogy nemcsak a szolgálatok, hanem a szolgálati ágak, és a szakszolgálatok jellege is befolyásolja a fogalmak korrupciós megítélését.¹⁷ Vajon a korrupció a rendőr számára mást jelent, mint a börtönőr számára? Vajon a tűzoltó jogellenes cselekménye megegyezik a vám-, és pénzügyőr mulasztásával? Még sorolhatnánk azt a számtalant kérdést, amelyre ez az alap kutatás választ ad és/vagy választ adhat.)

A következő rész különböző korok „*korrupció–definíciójával*” ismeret meg bennünket, valamint a rendelkezésre álló nemzetközi szinten ismerttetett, és fellelhető korrupció kutatásokat gyűjti össze, azok eredményeit elemzi és értékeli. A bevezetőt követő fejezetek a kutatást és annak eredményeit tartalmazzák.

Napjainkban a *korrupció* fogalmával mind a közéletben, mind a társadalomtudományok területén találkozhatunk, mivel az társadalmunk egyik legmeghatározóbb problémáját jelöli. Ahhoz, hogy a korrupciót vizsgálni tudjunk, nélkülözhetetlen a jelenség fogalmának definiálása, értelmezése. Szükséges megtudnunk, hogy mit nevezünk egyáltalán korrupciónak, hogyan definiáljuk, és valójában hogyan hat a személyiségünkre, miért kezeli akár a jog-, akár az erkölcs prohibíció tárgyaként. Mielőtt a korrupció definiálására rátérnék, *David Smith* szavaival élve, érdemes megfontolnunk azt, hogy a fogalom meghatározáskor mennyire voltunk előítéletesek. A definíció ugyanis eleve egy negatív értékítéletet foglal magában. A szó a latin „*corrumpo*” szóból ered, amelynek

16 Leeuw, E. et al (2008): *International Handbook of Survey Methodology*. Routledge, 1-562. p.

17 Kanyó M., Kardos S. (2015): *Korrupció, vagy „csak” hála*. Hadtudományi Szemle, 7/4.158-168. p.

jelentése: *kárt tesz valamiben, elront, vagy megcsúfít*.¹⁸ Egy olyan jelenség viszont, amely egyébként is sztereotípiára épül, nem felelhet meg a definícióalkotás alapkövetelményeinek, mert ebből kifolyólag az egységes meghatározás egyrészt a fontos körülményeket nem tartalmazná, másrészt pedig nem zárna ki az összes olyan körülményt, amely a fogalom meghatározása szempontjából nem releváns.¹⁹

Amikor megpróbáljuk definiálni a korrupciót, először is legfőképpen arra kell törekednünk, hogy gondoskodjunk a fogalom mindenre kiterjedő, részletes meghatározásáról. Ez igen megpróbáltató feladatnak tűnik, hiszen a fogalom általános körülhatárolása annak történeti-kulturális jellege, és sokszínűsége miatt körülményessé válik.²⁰

További nehézséget okoz, hogy a nemzetközi-, és a hazai szakirodalom a korrupció fogalmának meghatározására számtalan definíciót használ. Egy általános korrupciós fogalom meghatározása a szakértők között a mai napig vita tárgyát képezi. Azért is nehéz egy egzakt definíciót alkotni, mert a kifejezés egyrészt számos különböző, de egymással összefüggő jelenséget takar, másrészt pedig minden egyes ország társadalmi rendjét más jogalkotási folyamatokkal, és más kulturális értékek alapján szabályozza, így azok között különbség bontakozik ki.

A nem létező konszenzus ellenére minden szerző egyetért viszont abban, hogy a korrupció mély látenciába burkolódzó jelenség, csupán becslésében van véleménykülönbség.²¹ A fogalmat körülvevő látencia a jelenség természetével kapcsolatos ismeretek korlátozottságát jelenti, amely így a fogalom meghatározását tovább nehezíti. Amennyiben viszont a korrupció körülményének részleteit (irányát, motivációját, eszközeit) nem ismerjük (lásd látencia), úgy célszerűbb kategóriákat alkotnunk, vagy olyan definíciót használunk, amely segít a korrupciós cselekményeket a nem korrupciós cselekményektől megkülönböztetni.²²

18 Bárczi G. (1995): Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó. 342. p.

19 Smith, D. (1971): *Some things that may be more important to understand about organized crime than Cosa Nostra*. Lax Review. 24. 1-30. p.

20 Szántó Z. et al (2012): *A (kenő) pénz nem boldogít?* Ad librum, 1-268. p.

21 Kanyó M., Kardos S. (2014): *Látencia, és kutathatóság. Csökkenthető-e parancsnoki eszközökkel a rendőri korrupció látenciája?* Társadalom, és honvédelem. 18/1. 5-24. p.

22 Newburn, T. (1999): *Understanding and preventing police corruption: lessons from the literature*. Policing and Reducing Crime Unit: Research, Development and Statistics Directorate, 1-65. p.

Lásd például *Fogarasi Mihály* értelmezésében: a korrupcióról szóló tudományos igényű diszkurzus a korrupció tárgyát alkotó jelenséget két fő dimenzió – a „legalitás”, és a „haszon” – mentén értelmezi. Ad absurdum a „legalitás” és a „haszon” dimenziók révén meghatározott szimbolikus síkon belül a korruptként azonosítható cselekedetek elhelyezhetők.²³

A leggyakrabban használt definíció a *Transparency International* (a továbbiakban: TI) megfogalmazásában olvasható: „*The abuse of entrusted power for private gain*”, azaz „*ráruházott hatalommal való visszaélés egyéni haszonszerzés céljából*.”²⁴

Bár egységes (homogén) fogalom nem létezik, a „*TI-definíció*” a fogalmak közösnek mondható (alkotó)elemeit tartalmazza. A korrupció szükséges elemei ugyanis a hatalmi visszaélés, és az érdekérvényesítéssel járó, egyéni haszonszerzésben testesülnek meg.

Mivel a tanulmány a rendészeti korrupcióval foglalkozik, ezért e tág halmazt szűkíteniünk szükséges. *Joseph Nye* tanulmányában úgy fogalmaz, hogy:

„*A korrupció egy olyan viselkedés, ami a cselekvő olyan magatartását eredményezi, mely eltér a közfeladatok törvényes gyakorlásától, elsősorban személyes vonatkozású pénzügyi, vagy státuszbeli előnyök megszerzése érdekében.*”²⁵

Robert Klitgaard a hatalommal visszaélést „*meg nem engedett módon való hatalomgyakorlással*” azonosította, valamint a személyek önös érdekeit azon célok (vagy személyek) fölé helyezte, amelyek szolgáltára egyébként hivatott volt.²⁶ A fogalmak elemzéséből következik, hogy a rendészeti korrupció attól válik igazán különlegessé, hogy túlmenően annak alanyain, a bűnös magatartás az államtól kapott, a rendfenntartás legitim monopóliumának megszegésében realizálódik.

M. McMullan az alábbi írt:

„*Egy közhivatalnok akkor válik korrupttá, ha pénzt fogad el egy olyan intézkedésért, amelyet hivatalánál fogva köteles lenne és/vagy nem*

23 Fogarasi M. (2004): *A rendőri visszaélések szociális reprezentációi I.* Pszichológiai. 24/1. 75-107. p.

24 The corruption definition created by The Transparency International. Forrás: http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)

25 Nye, J.: (1967) *Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis.* American Political Science Association. 61/2. 417-427. p.

26 Klitgaard, R. (1991): *Controlling corruption.* University of California Press 68. p.

lenne köteles megtenni, vagy mérlegelési jogkörét nem helyénvaló ok miatt gyakorolja.”²⁷ A közhatalom legitim végrehajtásában tevékenykedő személyek hatáskörüket túllépve egyéni érdekeket érvényesülését, és a nyereséget helyezik előtérbe.

Ez leginkább Maurice Punch meghatározásában köszön vissza: „Korrupció, amikor egy tisztviselő megkapja, vagy ígéretet kap jelentős előnyre, és/vagy jutalomra, azért, hogy valami olyat csináljon, amit köteles volna, és/vagy helytelen módon nem lenne köteles megtenni, illegális eszközök alkalmazásával, helytelen célok érdekében.”²⁸ A közhatalom gyakorlásának legitim monopóliumát a rendvédelmi szervek külön jogszabályi felhatalmazás alapján kapják meg. Külön törvény vonatkozik a rendőrré, külön a vám-, és pénzügyőrré, külön a börtönőrré, és külön a tűzoltóra is.^{29,30,31,32}

A közszolgálat kizárólag a törvényben meghatározott módon, helyen és időben gyakorolható, annak hatáskörben való minőségi-, és/vagy mennyiségi túllépése azonban már hatalmi visszaélésnek tekintendő. Bár a normák a rendvédelmi szervek feladatát egyenként, hatásköri-, és illetékességi szabályok megtartása mellett határozzák meg, mindegyikük közös feladata a rendvédelem.

Ahogy Finszter Géza [2008] fogalmaz: „A rendészet a közigazgatás egyik ágazata, amelynek társadalmi rendeltetése az, hogy a jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól a hatósági kényszer eszközeivel – a legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában – védelmezze a társadalmat.”³³ Amikor a közszolga tehát hatalmával visszaél, hivatását árulja el, az állami bizalmat, az állampolgárok államban vetett hitét ingatja meg.

27 McMullan, M. (1961): *A Theory of Corruption. Based on a Consideration of Corruption in the Public Services and Governments of British Colonies and ex-Colonies in West Africa*. The Sociological Review. 2 181-201.193. p.

28 Punch, M. (1985): *The social construction of police deviance and control*. Tavistock, 75. p.

29 1994. évi XXIV. törvény – a rendőrségről – 1. §

30 2013. évi CCXL. törvény - a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról - 1. §

31 2010. évi CXXII. törvény – a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról – 12/A. §

32 2011. évi CXXVIII. törvény - a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról - 1. §

33 Finszter G. (2008): *A rendészeti szervek működésének jogi alapjai*. Rendőrtisztví Főiskola. 167. p.

Lawrence Sherman a megvesztegetéssel, az erőszakkal, és brutalitással, a bizonyítékok gyártásával, és megsemmisítésével, a rasszizmussal, a favoritizmussal, és a nepotizmussal kizárólag a „rendőrségi korrupciót” azonosította, azonban jól láthatjuk, hogy ezek a magatartások a börtönörré, a vámosra, a határrendészre, de akár a tűzoltóra is igaznak bizonyulhatnak (ezeket a bírósági ítéletekben is olvashatjuk).³⁴

A specialitás tehát nem a külvilágban megjelenő magatartásban, hanem annak módjában, az államtól kapott társadalmi feladat ellátására irányuló tevékenység hatáskörének túllépésében gyökeredzik. Ezért sem tekinthető *Sherman* „rendőri korrupció” elmélete teljesnek. Ha igazán kategorizálni kívánjuk a rendvédelmi korrupciót, azt egy olyan rendszerben kell megtennünk, amely a rendvédelmi hatalmi visszaéléseket részletezi, hiszen az annak kiemelt dimenzióját képezi.

A rendvédelmi hatalmi visszaélések dimenzióját, a korrupció elhelyezkedését *Kovács István* feltárta. A rendvédelmi hatalmi visszaélések nem erőszakalapú visszaélésekre és erőszakalapú visszaélésekre bonthatók. A rendvédelmi korrupció a nem erőszakalapú visszaélések része, az pedig vezetői-, és állományi korrupcióra tagolható.³⁵ A dimenziók megalkotása során kiemelt figyelmet kell arra fordítanunk, hogy az adott jogellenes cselekményt az adott társadalom jogi szabályozása hogyan kriminalizálja. Ezt támasztja alá a *John Kleinig* által alkotott *Kleinig*-definíció is, amely kimondja, hogy a rendvédelmi korrupció egy olyan társadalmi melléktermék, amely a közhatalmat gyakorló személyét érintve deviáns magatartást valósít meg, és a társadalom morális és etikai értékeinek sérelmén túl, minden esetben büntetőjogi konzekvenciát is tartalmaz.³⁶

Magyarország új Büntető törvénykönyve a közélet-, és a nemzetközi élet tisztasága elleni bűncselekmények külön szabályozását megszüntette, és egy egységes, új fejezetet hozott létre, amely a „*A korrupciós bűncselekmények*” címet viseli. Alkotásának jogpolitikai indoka volt, hogy a büntetőjogban, és a kriminológiában használt eltérő terminológia

34 Sherman, L.: (1978) *Controlling Police Corruption: The effects of reform policies. Summary Report.* US Dept of Justice. 1-14. p.

35 Kovács I. (2016): *A prostitúció jelensége és társadalmi kontrolljának vizsgálata empirikus módszerekkel.* PhD értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 1-278. p.

36 Kleinig, J. et al (2004): *Private and Public Corruption.* Rowman & Littlefield Publishers. 1-380. p.

problémáját feloldja, és azt anyagi büntetőjogi fogalommá emelje.^{37,38} Vizsgálatunk tárgyát is e bűncselekmények megvalósulása képezte, irányadónak pedig a fejezetbe sorolt jogellenes magatartásokat tekintettük.³⁹ A kutatás rávilágít arra, hogy vajon az érintett szervek állományának valósága a törvényben foglaltakkal megegyezik, és/vagy attól különbözik-e.

Ahhoz, hogy reális képet kaphassunk a korrupció alakulásáról, azt először észlelnünk szükséges. Bizonyos szerzők szerint látenciájának köszönhetően az közvetlenül nem mérhető, annak mértéke közvetett úton becsülhető.⁴⁰ Bár a megállapítás részizgazságot tartalmaz, mégsem mondhatjuk teljesnek. Ugyan a kvantitatív statisztikai mérések viszonylagosnak tekintendők, a kvalitatív technikák (így például az interjúmódszer) annak észlelésében és mérhetőségében segítenek. Statisztika alapján a tudomásra jutott ügyek számszaki alakulásáról messzemenő következtetést nem lehet levonni, hacsak azt nem, hogy ennek a bűncselekmény kategóriának a nagyobb része rejtve marad.⁴¹ Ez igaz is, hiszen kimutatás csak a hatóság tudomására jutott, és eljárás tárgyát képező cselekményekről készíthető. Mindazonáltal a kvalitatív eszközök segítségével ezek a számok növelhetők. Az interjúalanyok az egyébként látenciában maradó cselekményekről is készséggel informálnak. A kutatás éppen ezért a kettő együttesét használja.

A vizsgálat alá vont négy szerv (három rendvédelmi szerv és egy közhivatal) korábbi korrupciós kutatásainak nemzetközi feltérképezését Magyarország, és az országban működő rendvédelmi szervek korrupciós helyzetének felmérése előzte meg. Nemzetközi vonalon a

37 Kóhalmi L. (2010): *Büntetőjogi eszközök a politikai korrupció elleni küzdelemben*. CSEFKÓ F. (szerk): *Politika és korrupció: A törvényesség és törvénytelenység határai*. Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület. 299-301. p.

38 Gál I. (2013): *A korrupciós bűncselekmények*. Pólt P. (szerk.): *Új Btk. kommentár*, 5. kötet: Különös rész. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt. 183-190. p.

39 Normatív értelemben a Btk. XXVII. fejezete-, tágabb értelmezésben a Btk. XXVIII. fejezete is irányadó.

40 Takács I. et al (2011): *A korrupció, mint deviáns társadalmi attitűd*. Pénzügyi Szemle, 56/1. 26-42. p.

41 Finszter G. (2008): *A közélet tisztasága elleni bűncselekmények oksága*. A korrupció jogszempontú elemzése. Magyar Rendészet. 8/4. 42. p.

TI Korrupció Érzékelési Indexe a világ országait a közsférában a korrupció érzékelt mértéke alapján rangsorolja.⁴²

Magyarország 2016-ban, hét helyet zuhanva, a világ korrupciós rangsorának 57. helyére esett vissza. Az ország 48 pontot ért el, ami három ponttal múlja alul az előző évi teljesítményt, és az elmúlt hat év legrosszabb eredménye volt.

A magyarországi korrupciós helyzet megítélése évek óta folyamatosan romlik: az ország 2014-ben 54 ponttal a 47. helyet szerezte meg, 2015-ben pedig 51 ponttal az 50. helyezett lett.⁴³ A rendvédelmi szervek esetében nincs bizonyíték a politikai nyomásgyakorlásra, bár jelentős aggályok merültek fel. A rendvédelmi szervek irányítási szervezete megfelel a jogi előírásoknak, de kritika érte az átláthatóság, és a számonkérhetőség korlátozottsága miatt. Az új jogszabályok elfogadására a lehetséges hatások figyelmen kívül hagyásával került sor: növekednek a korrupciós kockázatok és egyre csökken a rendvédelmi szervek számonkérhetősége. A rendszerváltás óta a bűnüldöző szerveknél a korrupció strukturális okainak forrása az előnytelen előmeneteli rendszer, valamint a különleges szaktudás hiánya. A korlátozott karrierlehetőségek és a felvételi eljárás átláthatatlansága még mindig problémákat okoz.⁴⁴

Az Egyesült Királyságban a rendvédelem területén a vesztegetési pénzek elfogadása, ehhez kapcsolódóan pedig a különböző büncselekmények eltussolása, a bizonyítékok meghamisítása és elrejtése a jellemző. Sajátos problémaként jelenik meg a tisztviselők (rendőrök) hanyag munkavégzése, mely döntően befolyásolja az egyes eljárások

42 Ez egy olyan összetett mutató, amely különböző független és elismert intézetek által készített szakértői felmérések korrupcióval kapcsolatos adataira épít. 2016-ban 176 országról volt elérhető megfelelő adat, hazánkat 9 alindex alapján vizsgálták. 0-100-as értékekkel dolgozik, ahol 0 az erősen korrump ország, 100 pedig egyáltalán nem.

43 Transparency International Magyarország: A Korrupció Érzékelési Index és a korrupció jellemzői Magyarországon 2016-ban. Forrás: <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2017/01/A-Korrupcio-Erzekelesi-Index-es-a-korrupcio-jellemzoi-Magyarorszagon-2016-ban.pdf> (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)

44 Transparency International Magyarország: Korrupciós kockázatok Magyarországon 2011-ben. Forrás: <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/05/Korrupci%C3%B3s-kock%C3%A1zatok-Magyarorsz%C3%A1gon-2011-Nemzeti-Integrit%C3%A1s-Tanulm%C3%A1ny.pdf> (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)

eredményét, mivel a hanyag munkavégzés gyakran tudatos magatartás a rendvédelmi dolgozók részéről.

A nemzetközi felmérések szerint Belgium az egyik legkevésbé fertőzött ország a korrupció tekintetében. A felderített korrupciós cselekmények mintegy 20%-a kapcsolódik a rendvédelmi szervekhez, a korrupciós cselekmények meghatározó része a szervezett bűnözéssel, annak támogatásával hozható összefüggésbe.

Ausztriában a felmérések szerint a lakosság 25%-a úgy ítéli meg, hogy a rendvédelmi szervek tekintetében megfelelő anyagi ellenszolgáltatás útján befolyásolható az intézkedés végkimenetele. Sajátos probléma, hogy a rendőrök egy része szoros kapcsolatot épített ki különböző szervezett bűnözői csoportokkal. Bordélyházakat, illetve szerencsejátékkal foglalkozó intézményeket működtetnek, vagy abban tulajdonosi jogokat gyakorolnak. Jellemző, hogy éppen az ő esetükben a legösszetettebb a nyomozási hatásköre az erre feljogosított nyomozóhatóságnak, az Osztrák Korrupcióellenes Szövetségi Irodának.

Románia az EU által végzett felmérések szerint az egyik leginkább veszélyeztetett ország a korrupció szempontjából. Általános vélekedés (melyet közvélemény-kutatási adatok is alátámasztanak), hogy a közhatalmat gyakorlók közül a legkorruptabbak a rendőrök (30%), őket pedig a bírák, valamint a törvényhozás tagjai követik. Sajátos tény ugyanakkor, hogy a közalkalmazottak esetén ez a mérték csupán 6%. Ebben az országban is a vesztegetési pénz elfogadását tartják a legsúlyosabb problémának. Talán éppen ezért került a társadalmi kontroll növelése, valamint a mindezt szolgáló figyelemfelkeltő kampányok, a turistáknak szóló szóróanyagok készítése stb. olyan hangsúlyos helyre a korrupció-megelőzési tervükben.⁴⁵

45 Malét-Szabó E. (2015): *Az erkölcsi értékrend, és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Új Közszolgálati Életpálya című ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001. számú projekt. 1-157. p.

Nemzeti Adó- és Vámhivatal

Külföldön, Bulgáriában *Konstantin Pashev* végzett empirikus kutatást a témában.⁴⁶ Tanulmányában megállapította, hogy az adóügyi tisztviselők korrupcióhoz való hozzáállása egyértelmű feltétele a bűncselekmények megvalósulásának. Ennek mozgatórugói pedig az alacsony bérek, az etika hiánya, a bürokrácia és az egyéni ambíciók.⁴⁷

Büntetés-végrehajtás

2007-és 2011 között Ukrajnában és Németországban a Border Monitoring Project Ukraine keretében civil aktivisták, diákok, és különböző kutatók a migránsok fogvatartásának körülményeiről, és az ügynökségek személyzetének korrupciójáról felmérést készítettek. Mélyinterjúk keretében Ukrajnában a fogvatartási központokban, és más szervezeti egységeknél, Németországban pedig az Ukrajnában fogvatartott, de már szabadon mozgó migránsokkal, valamint az őket felügyelő őrökkel a korrupció jelenségét próbálták meg feltérképezni.⁴⁸ Megállapításaik szerint Zakarpattyában és Lutskban a korrupció a fogolytáborok jellemző jelensége, a felügyelők jogosulatlan kifizetéseket kérnek, a fogvatartottakat kizsákmányolják. Véleményük szerint ennek többek közt oka az alacsony bérezés, a nem megfelelő jogi szabályozás, valamint a hivatali személyek ellenőrzésének hiánya.⁴⁹

Nemzetközi szintéren 2016-ban látott napvilágot a „*Global Prison Trends*”, azaz a „*Globális Börtöntrendek*” című jelentés.⁵⁰ A jelentésben olvasható, hogy az ENSZ albizottsága megállapította, hogy bizonyos börtönökben, így például konkrétan Zimbabwében 30 igazságügyi minisztériumi tisztviselőt, ebből összesen 24 börtönőrt vádolnak azal, hogy 700.000 dollárt loptak el; Zambiában a fogvatartottak pénzzel fizetnek a jobb kezelés érdekében; Brazíliában pedig a börtönőrök rendelkeznek a cellák felett, amelyek jó pénzért megvásárolhatók.

46 A szerző survey technikát alkalmazott, azt a lakosság körében végezte el.

47 Pashev, K. (2005): *Corruption and Tax Compliance*. CSD

48 A kutatásban 115 fő vett részt: 80 migráns, és 35 informátor (őr).

49 BORDER MONITORING PROJECT UKRAINE (2011): *You want to be free? You pay money! Corruption in the Immigration Detention and Asylum System of Ukraine*. Pro Asyl.1-19. p.

50 Allen, R.: *Global Prison Trends. Penal Reform International*. 1-52. p.

A Fülöp-szigeteken és Floridában a nők szexuális együttlétekkel fizetnek a jobb bánásmód reményében.⁵¹ Az ENSZ albizottsága aggodalmát fejezte ki és megállapította, hogy ezekben az intézményekben összefüggés áll fent a személyzet alulfizettségével, valamint a fluktuáció jelenségével is.

Rendőrség

Amikor a rendőrség vonatkozásában előzménykutatást folytattunk, figyelemmel kellett lennünk arra a tényre, hogy a határőrség önállósága a legtöbb külföldi országban megszűnt, feladatait a rendőri szervek látják el. A bűnözés nemzetközi jelleget öltött, Európa határain átível, így a határrendészeti feladatok megvalósulása nélkülözhetetlen.⁵²

Szerbia helyzete kulcsfontosságú: a balkáni útvonal része, amely jól ismert a bűnözők előtt.⁵³ Ha a határvédelmi szerveket is átszövi a korrupció, az határok nélkül, a világ összes részén megállíthatatlanná válik. Mindezek megelőzésére *Belgrád Biztonságpolitikai Központja* 2013., és 2014. években felmérést készített.

A „*Biztonsági ágazat korrupciós kockázatának térképe*” című projekt keretén belül a szakpolitikai csapat a korrupció megvalósulását a rendőrség, a katonaság, és a biztonsági szolgálatok állománya körében elemezte.⁵⁴ A szerb állampolgárok szerint a korrupció 2013-ban a rendőrségen belül a közlekedési területen (49%), a bűnügyi területen (12%), valamint a határrendészeti területen (17%) volt a legjellemzőbb.

51 Az ENSZ albizottsága évente világméretű jelentéseket készít, amely az adott szervezetek vezetőinek, vagy tárcafelelőseinek mélyinterjúival, és különböző statisztikai számok elemzésével valósul meg.

52 Kovács I. (2016): *A magyar prostituált munkavállalók jogai és kötelezettségei Németországban, a jelenséggel kapcsolatos illegális migráció, valamint a poszt-traumatikus stressz szindróma kezelésének lehetőségei*. Határrendészeti Tanulmányok, 13/1. 4-83. p.

53 Kovács I. (2014): *A szervezett bűnözés két alappillére az emberkereskedelelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószerkereskedelem összefonódása*. Nemzetbiztonsági Szemle, 2/4. 79-101. p.

54 Az adatokat összeállított kérdőívekből, fókuszcsoportos beszélgetésekből, és interjúk lefolytatásából nyerték. Kérőívekre válaszoltak például a Határrendészeti Igazgatóság (UGP), a Rendőrség Belső Ügyek Szövetsége (SUKP) munkatársai, de ezen kívül a belügyminisztérium két szervezeti részének képviselőiből fókuszcsoport állt össze, és négy interjút is lefolytatásra került rendőri alkalmazottakkal, és a civil társadalmi szervezetek képviselőivel is.

A rendőrségi szakszervezeti tagok (11%) és a civil lakosság (10%) sokkal inkább gondolta korruptnak a határőrséget, mint a megkérdezett rendőrök (6%). A 2014-ben lezajlott kutatás megállapította, hogy ugyan ezen csoportok véleménye szerint a határőrség korrupciós megítélése háromszor-hatszor alacsonyabb értéket képviselt, mint az előző évben (6%), legkorruptabbnak a közlekedési rendőröket gondolták (39%), de helyet kaptak a bűnügyi nyomozók (23%) is.^{55,56}

Két norvég kutató 2008-ban arra vállalkozott, hogy a TI, a WWB, a GCB mérőszámairól kimutatást készít, majd azon matematikai statisztikai számításokat végez. Így jutottak el azokhoz a számadatokhoz is, amelyek különböző országokban működő különböző állami szervek, így köztük a rendőrség korrupciós veszélyeztetettségéről, és fertőzöttségéről tanúskodtak. *Andvig és Fjeldstad* rendszerében Afrika 4,6; Ázsia 3,8; Dél-, és Kelet-Európa 3,9; EU, és Nyugat-Európa 2,7; Dél-Amerika 4,2; Észak-Amerika 3,1; a korábbi szocialista államok 4,1 pontot értek el.⁵⁷

Magyarország az Európai Unió belüli Nyugat-Európa elnevezésű csoportba tartozik, amelyről megállapítható, hogy a rendőrség korrupciós fertőzöttsége, és veszélyeztettsége mérsékelt, középfokúnál valamivel magasabb értéket képviselt.⁵⁸

Ugyanebben az évben egy finn páros közvélemény-kutatást végzett. A finn lakossággal a korrupció kérdéskörében félig-strukturált mélyinterjúkat készítettek, valamint kérdőíveket töltettek ki.⁵⁹ A korrupciós vizsgálat a rendőri állomány mindennapi életkörülményeire és szakmai mindennapjaira terjedt ki. A megkérdezettek 38%-a szerint a pénz egy olyan hatalmi tényező, aminek korrupst ereje van, amely a rendőri munkavégzésre, szolgálatban, és azon kívül is egyaránt hatással van.

55 Dordevic, S. (2013): *Citizens and police officers on corruption at the police. A set of practical policy proposal son the reform of police in Serbia*. Bgrade Centre for Security Policy, 9. 54-78. p.

56 Dordevic, S. (2014): *Corruption at the Serbian border police*. In: Petrovic P. (szerk.): *Networking and Capacity Building for More Effective Migration Policy in Serbia*. Group 484. 1-24. p.

57 Az értékek 1, és 5 között mozogtak, ahol 1 a nem korrupst, 5 az extrém korrupst attitűdöt jelentette.

58 Fjeldstad, O., Andvig J. (2008): *Crime, Poverty and Police Corruption in Developing Countries*. Michelsen Institute. 1-42. p.

59 A felmérésben 1000 fő vett részt, amelynek populációja 15 és 79 év közötti nők és férfiak voltak.

A résztvevők 26%-a szerint a rendőrök munkavégzése szolgálatuk ellátása alatt, 38%-a szerint szolgálaton kívül etikátlan. 21% szerint mind a szolgálat ellátása alatt, mind azt követően a rendőr etikátlanul viselkedik, és azt a közösséggel, és az intézkedés alá vontakkal szemben is közvetíti.⁶⁰

Egy közel 20 éves tanulmányról (mégis fontos megállapításokat közlétevé német kutatásról) is szót kell ejtenünk. *Nils Bruhn és társai* 1995-től 1999-ig a korrupció jelenlétét hatósági (intézményi), egyéni, és társadalmi szinten is kutatták. Rekonstruálni kívánták azt a képet, ahogy az állami bűnüldöző hatóságok képviselői saját szervezetükben a korrupció problémáját megítélik. A kutatást kérdőívek kitöltésével, strukturált interjúbeszélgetésekkel, és ügyiratok elemzésével hajtották végre.⁶¹

A válaszadók körülbelül 49,2%-a vallotta úgy, hogy a korrupció oka a társadalom csökkenő értékítélete, valamint a hibás társadalmi szerepmódel. Az egyéni tényezők között az emberi gyengeség és a nehéz anyagi helyzet, míg intézményi, azaz hatósági szinten a közszolgálati kultúra játszotta a főbb szerepet.⁶²

Katasztrófavédelem

Nemzetközi vonalon, Miami-ban egy kirívó esetre bukkantam, amely egy esettanulmányt vizsgált, kutatás nem állt rendelkezésre. A megtörténtek szerint egy Miami-ban tűzoltóként dolgozó férfi egy éjszakai bár védelméért 7500 dollárt és ingyen szolgáltatásokat kapott. A férfit az FBI rövid nyomozás után munkahelyén elfogta, majd bíróság elé állította 2012-ben.⁶³

60 Juntunen, A., Kayhkö, E. (2008): *Police corruption, ethics and values of police and respondents. A study based on a citizen survey in Finland.* European Group of Public Administration, 1-37. p.

61 Kérdőív kitöltők az igazságügyi hatóságok 770 fő, Rendőrákadémiai hallgatók 104 fő, szakértői interjú 85 fő, 38 db büntető-, fegyelmi ügyelemzés.

62 Bruhn, H. et al. (2000): *Einschätzungen zur Korruption in Polizei,* Justiz und Zoll. Bundeskriminalamt. 1-583. p.

63 Miller, M. (2013): *Miami beach Fire Department is Aflame with Corruption, and Abuse.* Miami New Times. 5-67. p.

2. FEJEZET:

A KUTATÁS MÓDSZERTANI KIDOLGOZÁSA

Szerző: Dr. Kardos Sándor

Az állami szervek működésének megítélése kapcsán napjainkban egyre jelentősebb hangsúlyt kap a szervezetek általános erkölcsi helyzetének mértéke, az egyéb ágazatokhoz képest folyamatos és kiemelt média- és állampolgári figyelem, valamint érzékenység tapasztalható általában e szervek korrupciója iránt, egy-egy ilyen hír gyorsan a sajtó központi témája lesz, és hosszú ideig képezheti a közbeszéd tárgyát. A közhangulat a legnagyobb érzékenységgel és érdeklődéssel a rendvédelmi szervek⁶⁴ esetében az általános rendőrségi feladatokat ellátására létrehozott szerv⁶⁵ (*a továbbiakban: rendőrség*) ilyen jellegű magatartásához viszonyul, de jelentős külső, civil figyelem „övezi” a büntetés-végrehajtási szervezet (*a továbbiakban: büntetés-végrehajtás*), és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv (*a továbbiakban: katasztrófavédelem*),⁶⁶ valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal⁶⁷ (*a továbbiakban: adóhatóság*) tagjainak korrupció-gyanús eseteit is.

A hivatali hatalom és a hivatali jelleg jogszerűtlen felhasználásával megvalósított visszaélés-jellegű magatartások az állami irányítási szervezeteknél elfogadhatatlanok, a jelenséggel szemben elengedhetetlen

64 2010. évi XLIII. törvény – a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról – 1. § (5) bekezdése alapján a rendvédelmi szervek: a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a polgári nemzetbiztonsági szakszolgálatok.

65 A rendőrség kifejezést kizárólag az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv vonatkozásában használjuk, kutatásunk erre a rendőri szervekre terjed ki. A rendőrség 2011. január 01-étől ugyanis – a korábbi, szervezetiileg egységes rendőrséggel szemben – három pillérből áll: az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervből (*melynek központi szerve az Országos Rendőr-főkapitányság - ORFK*), a belső bűnmegelőzési és büntetőrendészeti feladatokat ellátó szervből (*Nemzeti Védelmi Szolgálat - NVSZ*), valamint a terrorizmust elhárító szervből (*Terrorelhárítási Központ - TEK*).

66 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) – a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról – 1. § a), d) és e) pontjai

67 2010. évi CXXII. törvény – a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

a határozott fellépés. A korrupció megelőzése, visszaszorítása kizárólag akkor végezhető eredményesen, ha a jelzett szervezetek korrupcióját elősegítő tényezők együttes hatását, ok-okozati összefüggéseit feltárjuk.

Ilyen jellegű, összehasonlító vizsgálat az adóhatóság, a büntetés-végrehajtás, a rendőrség, valamint a katasztrófavédelem vonatkozásában idáig azonban nem történt.

Kutatási eredmények hiányában e szervek esetében nem ismerjük az állomány, (azon belül az egyes vezetői szinteken lévők) tényleges hozzáállását a korrupcióhoz, valamint az azt meghatározó tényezőrendszert, és azt sem, hogy a szervezetek között kimutathatók-e különbségek a korrupcióról alkotott egyéni vélemények terén.

Nem képezte kutatások tárgyát e szervezetek tagjainak a korrupciót indukáló szituációkról alkotott véleménye. Úgyszintén nem ismert részükről a korrupció társadalmi- és szervezeti percepciója, az abban tapasztalható esetleges szervezeti különbségek. Nem került felmérésre korábban az sem, hogy az egyes szervek korrupció általi veszélyeztetettsége milyen mértékű, és ennek megfelelően a korrupciós cselekedeteket e szervezetek tagjai milyen súlyúnak minősítik, illetve hogyan vélekednek saját, továbbá a másik három szervezet korrupciós kitettségéről és érintettségéről?

Az állami szervek jogsértései esetében a megvalósulási körülmények vizsgálata mindeddig döntően az elkövetett cselekmények statisztikai adatain, a szakirodalmi ismereteken, valamint a konkrét esetek tudományos feldolgozásán alapult.⁶⁸ A korrupció kapcsán kizárólag a rendőrség esetében, a beosztottak körében csaknem 20 éve zajlottak kutatások.^{69,70} A rendőrség vonatkozásában 2016. évben folyt a korrupció

68 Gáspár Miklós – Molnár Katalin (2015): *Korrupcióellenesség és integritás a rendészeti tisztképzésben*. In.: Dargay Eszter – Juhász Lilla Mária. (szerk.) (2015): *Antikorrupció és integritás*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem - NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. Budapest 163-174. p.

69 Krémer Ferenc (1999): *A rendőri korrupció néhány sajátossága*. Belügyi Szemle. XLVIII. évfolyam 10. szám Budapest 40-69. p.

70 Rendészeti Kutatók Egyesülete (2000): *Küzdelem a rendőri korrupció ellen*. PHARE Program Kiadványa, Budapest. 54. p.

témakörében empirikus felmérés,⁷¹ az adóhatóság, a büntetés-végrehajtás, valamint a tűzoltóság esetében viszont a szervezeti korrupciót vizsgáló empirikus kutatás ez idáig nem történt.

Kutatásunk keretében az adóhatóságnál, a büntetés-végrehajtásnál, a rendőrségnél, és – a katasztrófavédelmen belül – a tűzoltóságnál a szervezeti korrupció megvalósulásában szerepet játszó körülményeket kívánjuk feltérképezni, majd azok együttes hatását vizsgáljuk meg szervenként. Ennek során megismerjük a korrupcióval kapcsolatban kialakult helyzetet, a kialakulásában részt vevő tényezőket és azok elősegítő, generáló okait. Emellett célunk felfedni a vizsgált szervezetek kiválasztott állományának a korrupcióhoz való attitűdjét, az állományon belül a szociodemográfiai jellemzők szerinti különbségeket, megismerni a társadalmi/szervezeti korrupció percepcióját, valamint azt, hogy miként ítélik meg a szervezeti korrupció tárgyi súlyát. Igazolni vagy kizárni szándékozunk, hogy a vizsgált állomány szervezetenként differenciáltan viszonyul a szervezeti korrupcióhoz, mellette feltárni, hogy a jelenlégről kialakult egyéni véleményt mely tényezők befolyásolják általában és külön-külön szervezetenként.

A kutatói tevékenység révén beszerzett, korábban nem ismert és nem vizsgált adatok – újszerűségük révén – támpontokat, segítséget adhatnak a szervezetek tagjai által megvalósított korrupciós jellegű magatartások megelőzésében, a cselekmények felderítésében, a büntető- és fegyelmi eljárások és egyéb munkáltatói intézkedések lefolytatásában, ennek kapcsán a korrupció szankcionálásának meghatározásában, a jelenséggel szembeni parancsnoki munkában, valamint az állomány kiválasztásában. A kutatás eredménye jelentősen előmozdíthatja a vizsgált szervezetek esetében a szervezetekre „szabott” korrupcióellenes intézkedések hatékonyságát és eredményességét azáltal, hogy a jelenséggel szembeni fellépés célirányosabbá tehető.

71 Kardos S.Sándor István (2016): *A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszoigálati Egyetem Hatudományi Doktori Iskola. Budapest

A vizsgálat lefolytatása érdekében a szervezetek vezetőitől kértünk és kaptunk kutatási engedélyt.⁷²

A megvalósítást illetően, a téma jellege miatt több kérdésben kellett döntenünk:

- A célcsoport meghatározása. Kire terjedjen ki a vizsgálat? A beosztottakat és a vezetőket egyaránt bevonjuk a mintába, ha igen, mely vezetői szinteket?
- Milyen módszerek alkalmazása a legcélravezetőbb, tekintettel a téma sajátosságára?
- A terepmunka mely helyszínekre terjedjen ki, a települések és szervezeti egységek kiválasztása.

Miután a kutatás konkrét végrehajtására a tervezettnél jóval rövidebb idő állt rendelkezésre, ezért olyan mintát kellett kialakítanunk, mely lekérdézése belefért a rendelkezésre álló időbe. A közép- és felsőszintű vezetők mintába vétele lényegesen több helyszíni munkát (település és szervezeti egységek bevonását), valamint nagyobb mintanagyságot igényelt volna. Úgy döntöttünk tehát, hogy a szervezeti korrupció megvalósulásában szerepet játszó körülményeket elsősorban a beosztotti állomány körében térképezzük fel, miután szakmai munkájuk révén közvetlen, napi kapcsolatba kerülnek/kerülhetnek állampolgárokkal, így ez a korrupciós megkönyékezésnek/cselekménynek leginkább kitett réteg. Mindemellett arra a következtetésre jutottunk, hogy a szervezeti viszonyokról árnyaltabb képet kapunk, ha a beosztotti állomány véleményét nem kizárólag önmagában, hanem az őket irányító közvetlen vezetői, parancsnoki állomány véleményéhez viszonyítva is megvizsgáljuk, így a kapott eredmények a szervezeti korrupcióval szembeni speciális, cselekvési irányok kijelölését is befolyásolhatják. Ezért a vizsgálandó célcsoportba bevettük az alsóbb szintű vezetői állományt is.

72 A kutatás lefolytatását írásban engedélyezte a saját állománya vonatkozásában: a Nemzeti Adó- és Vámhivatal bűnüldözési és nyomozóhatósági feladatok ellátásáért felelős helyettes államtitkára, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoka, az Országos Rendőrfőkapitány, valamint a Katasztrófavédelem Országos Főigazgatója.

A kutatásba bevont személyek körét a következők szerint határoztuk meg:

- az *adóhatóság* állományából: nyomozati tevékenységet, illetve hatósági feladatot ellátó, valamint igazgatási feladatokat ellátó beosztotti állomány és az alsóbb szintű vezetők,⁷³
- a *büntetés-végrehajtás* állományából: büntetés-végrehajtási intézetben a fogvatartotti szinten őrzési szolgálatot ellátó hivatásos, beosztotti állomány és az alsóbb szintű vezetők, valamint mellettük néhány fő, akik nem őrzési területen dolgoztak (például: fegyelmi tiszt, illetve a munkáltatás területén dolgozó),
- a *rendőrség* állományából: helyi szervnél dolgozó, közterületi jellegű szolgálatot ellátó hivatásos, beosztotti állomány (közrendvédelem, közlekedésrendészet, határrendészet), és az alsóbb szintű vezetők,
- a *tűzoltóság* állományából: tűzvédelmi, mentési, illetve hatósági feladatokat ellátó hivatásos, beosztotti állomány és az alsóbb szintű vezetők.

Szervezetenként minimum 100-100 fős mintanagyságot terveztünk, melyben a beosztott/vezető arány megközelítőleg 70-30%.

A kutatási módszerek közül egyrészt a Survey-jellegű kérdőíves lekérdezés mellett döntöttünk, mely módszerrel érdemi, összehasonlítható adathalmazhoz juthatunk. Álláspontunk szerint a kérdőíves felméréssel a vizsgálni kívánt körülmények véleményformáló hatása feltárható, és az eredmények alapján az állományon belül a korrupcióval kapcsolatban azonos identitású csoportok határozhatóak meg. A téma kényes jellege miatt az elküldött és egyénileg kitöltött, majd visszaküldött kérdőívek technikáját nem tartottuk alkalmasnak, mert annak megbízhatósága esetünkben igencsak kérdéses lett volna. Ezért a munka- és időigényesebb, általunk lefolytatott, helyben megvalósuló, önkitöltős módszerrel történő lekérdezést alkalmaztuk.

A kérdőív összeállításánál figyelembe vettük az e kérdésben, korábban a civilek körében végzett kutatásokat, hogy összehasonlításokra nyíljon módunk, ami által képet kaphatunk a korrupció megítélésének esetleges változásáról, illetve a korrupciós jelenségek tendenciájáról.

73 Kutatásunk keretében alsóbb szintű vezetőknek a végrehajtó állomány közvetlen irányítását végző vezetőket értjük. E vezetői szintek a rendvédelmi szervek esetében: a csoportvezető, a szolgálatirányító parancsnok és az alosztályvezető.

A kérdőív három részből állt:

- Az első a szervezetet körülvevő társadalmi közegben a korrupció érzékelésére, a korrupció általános megítélésére vonatkozó kérdéseket tartalmazta,
- a második blokkban a kérdések kifejezetten a szervezetek korrupciójával voltak kapcsolatosak, a jelenség szervezeti megítélésére, előfordulására és szankcionálására vonatkoztak,
- a harmadik rész a szociodemográfiai jellemzőket tartalmazta.

A kérdőív kérdéseire adott válaszok elemzését az SPSS⁷⁴ statisztikai program alkalmazásával végeztük el. A kapott eredmények értékeléséhez és azokból következtetések levonására az absztrahálás és általánosítás módszerét alkalmaztuk.

Másik kutatási módszerünk az interjúkészítés volt. Fontosnak ítéltük ezek „hozádekát”, kutatói tapasztalat, hogy egy beszélgetés az adatszerűséget kiegészítheti plusz információval, az adatok mögötti tartalmakra, motivációkra rávilágíthat, a témával kapcsolatban új összefüggésekre irányíthatja a figyelmet. E megfontolásból személyes interjúkat készítettünk a helyszíneken, a kérdőívben vizsgált kérdésekről.

Kutatásunk nem tekinthető reprezentatívnak, viszont a megkérdezettek összetételének jellemzőire, valamint az országos lefedettségre tekintettel a feltárt adatok megalapozott következtetések levonását teszi lehetővé mind a négy vizsgált szervezet vonatkozásában.

A terepmunka 2017. október és 2017. december közötti időszakban zajlott. Összesen 37 helyszínen 55 interjút készítettünk, melyeket 61 személy bevonásával végeztünk. Az interjúk anonim módon zajlottak, a kérdőívet kitöltők közül önként válaszadással, jellegüket tekintve pedig félig strukturált interjúk voltak. Az interjúk során elmondottakat szerkesztett formában és visszakövethetetlenül használtuk fel az anyagban.

A kérdőívet a négy szervezetnél összesen 37 (budapesti és vidéki) egység/szerv állományába tartozókkal töltöttük ki. A minta alanyai közül

74 Az SPSS (Statistical Package for Social Science) statisztikai szoftvert a Stanfordi Egyetemen fejlesztették ki 1960-ban, ezt követően 1968-ban megalapították az SPSS multinacionális szoftvercéget. 1992-ben az SPSS volt az első olyan szoftvercég, amely Microsoft Windows környezetre statisztikai szoftvert fejlesztett ki. A rendszert a tudományos kutatásokon kívül elsősorban szociológiai elemzésekben és piackutatásban használják.

435 fő töltött ki értékelhető adatlapot. A résztvevők szervezetenkénti megoszlását az 1. számú táblázat tartalmazza.⁷⁵

	A szervezet megnevezése	Résztvevők száma (fő)
1.	AV	111
2.	BV	112
3.	RE	110
4.	TŰ	102
Összesen (fő)		435

1. számú táblázat

A válaszadók szervezetenkénti megoszlása

Forrás: saját kutatás

Az értékelhető adatlapot kitöltők közül 142 fő nő, 286 fő férfi volt, a következő megoszlásban (7 fő a nemére vonatkozóan nem adott választ).

	Nemek	Válaszadók száma (fő)				
		AV	BV	RE	TŰ	Összesen (fő)
1.	Nő	55	43	25	19	142
2.	Férfi	54	67	83	82	286
3.	Nem adott választ	2	2	2	1	7
Összesen (fő)		111	112	110	102	435

2. számú táblázat

A válaszadók nemenkénti megoszlása

Forrás: saját kutatás

⁷⁵ A tanulmányban a vizsgált szervezetek táblázatban és ábrában történő jelölésére a következő formát alkalmazzuk: adóhatóság: AV, büntetés-végrehajtás: BV, rendőrség: RE, tűzoltóság: TŰ.

Ssz	Életkori megoszlás	Válaszadók száma (fő)				
		AV	BV	RE	TÚ	Összesen (fő)
1.	18 és 25 év között	3	5	18	5	31
2.	26 és 35 év között	22	28	36	34	120
3.	36 és 45 év között	55	55	47	45	202
4.	46 és 55 év között	24	19	9	18	70
5.	56 év fölött	7	5	–	–	12
Összesen (fő)		111	112	110	102	435

3. számú táblázat

A válaszadók életkori megoszlása

Forrás: saját kutatás

Az összetétel jelzi, hogy – az életkori csoportok lefedése mellett – a munkavégzés szempontjából a legaktívabb korosztály vett részt a legnagyobb arányban a felmérésben. A 26 és 45 év közöttiek az összes válaszadó 74%-át adják.

A kutatásba bevont személyek döntően felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (az összes személy 63%-a), arányuk szervezetenként eltérő.

Ssz	Legmagasabb polgári iskolai végzettség	Résztevők száma (fő)				
		AV	BV	RE	TÚ	Összesen (fő)
1.	8 általános	–	2	–	–	2
2.	középiskola	10	62	70	17	159
3.	főiskola, egyetem	101	48	40	85	274
Összesen (fő)		111	112	110	102	435

4. számú táblázat

A válaszadók legmagasabb polgári iskolai végzettsége

Forrás: saját kutatás

A megkérdezettek döntő többsége (több mint 70%) családos, házas, illetve élettársi kapcsolatban él (összesen: 315 fő), kisebb részük (közel 30%) egyedülálló, hajadon, nőtlen, vagy elvált (összesen: 120 fő). Ez az arány szervezetenként külön-külön is hasonló.

A résztvevők családjában az egy főre jutó havi nettó jövedelmi viszonyokat az alábbi táblázat tartalmazza.

Ssz	Jövedelmi kategóriák	Résztevők száma (fő)				
		AV	BV	RE	TÚ	Összesen
1.	50.000 forint alatt	–	1	2	2	5
2.	50.000 - 100.000 forint között	8	43	21	12	84
3.	100.000 -150.000 forint között	35	36	41	39	151
4.	150.000 forint felett	68	32	45	49	194
5.	Nem adott választ	–	–	1	–	1
Összesen (fő)		111	112	110	102	435

5. számú táblázat

A válaszadók családjában az egy főre jutó havi nettó jövedelem megoszlása

Forrás: saját kutatás

A kutatásba bevontak 25%-a tartozik az alsóbb szintű vezetői/parancsnoki állományba.⁷⁶

	Beosztás	Résztevők száma (fő)				
		AV	BV	RE	TÚ	Összesen
1.	beosztott	82	87	94	65	328
2.	vezető	29	25	16	37	107
Összesen (fő)		111	112	110	102	435

6. számú táblázat

A válaszadók beosztás szerinti megoszlása

Forrás: saját kutatás

⁷⁶ A tanulmányban az alsóbb szintű vezetők megnevezésére – mivel egyéb vezetői szinthez tartozókat nem vizsgáltunk – a „vezető” kifejezést használjuk.

A megkérdezett rendőri állomány esetében a szakterületi megoszlást külön is vizsgálati szempontként határoztuk meg.

Ssz	Szolgálati ág	Részvevők száma (fő)
1.	közrendvédelmi szolgálati ág	78
2.	közlekedésrendészeti szolgálati ág	16
3.	határrendészeti szolgálati ág	16
Összesen (fő)		110

7. számú táblázat

A rendőr válaszadók szakterület szerinti megoszlása

Forrás: saját kutatás

3. FEJEZET:

A KORRUPCIÓ ÉRZÉKELÉSE A MINDENNAPOKBAN

Szerző: Dr. Kanyó Mária

A szervezetek nem légtüres térben működnek, hanem a mindenkori társadalom részegységei, így működésük során természetesen megjelennek a társadalomban érvényesülő értékek, normák. A szervezeti korrupció sem választható el a társadalomban uralkodó közállapotoktól, mint ahogy a szervezetek tagjai sem tudják magukat függetleníteni a társadalmi hatásoktól. Ezért első lépésben a szervezetet körülvevő társadalmi közegben vizsgáltuk a korrupció érzékelését. A kérdések arra vonatkoztak, hogy a minta alanyai milyen normasértő cselekedeteket sorolnak a korrupció fogalmkörébe, valamint melyiket milyen súlyúnak minősítik? Milyen mértékűnek tartják hazánkban a korrupció elterjedését, miként érzékelik azt a mindennapokban? Milyen a korrupcióra való érzékenységük, a különböző korrupciós cselekedetekkel szembeni attitűdjük?

Először arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek mit tartanak korrupciónak, mit ítélnék enyhe mértékűnek, „megbotlásnak”, valamint, hogy mit vélnek súlyos törvényszegésnek. Ugyanis nincs közmegegyezés a társadalomban, hogy mi az, ami a hála, a köszönet kifejezése, mi az, ami már erkölcsbe ütköző cselekedetnek tekinthető, valamint nincs egységes vélemény arról sem, hogy mi az, ami már a korrupció fogalmkörébe tartozik.

E kérdésben még a témával foglalkozó szakirodalmak is különböző álláspontot képviselnek. Az egységes szemléletet az is nehezíti, hogy a korrupció bizonyos megjelenési formáit (például: protekciót, kapcsolati tőke igénybevétele⁷⁷, nepotizmust) nem követi büntetőjogi következmény.

77 Többek között, ezeket Huff Endre Béla is a nem kriminális korrupció körébe sorolja. Huff Endre Béla (2013): *A korrupció háromszereplős logikai modellje*. Büntetőjogi Szemle 2013/1-2. 30-41. p.

Ennek megfelelően beszélhetünk kriminális és nem kriminális korrupcióról.⁷⁸ Bonyolítja a helyzetet, hogy a hálapénz⁷⁹, (vagy bizonyos foglalkozásoknál a javadalmazásba be kalkulált borraavaló) nem csak, hogy nem számít kriminális korrupciónak a jelen hazai szabályozás szerint, de a politika által ismert, sőt elfogadott gyakorlat. *Inzelt Éva* megemlíti, hogy „például a hálapénz adásának bizonyos módját az egészségügy területén törvény legalizálja”.⁸⁰ Vélhetően ennek is szerepe van, hogy az egészségüghöz kapcsolódó korrupció bizonyos formái társadalmilag elfogadottak.

A válaszolókkal általunk felsorolt fogalmakat rangsoroltattunk aszerint, hogy melyiket milyen súlyú korrupciónak tartják. A fogalmak felsorolásánál az összehasonlítás céljából a korábbi kutatásokban alkalmazott korrupciós jelenségeket⁸¹ vettük alapul, kiegészítve az „intézkedéstől eltekintés” kategóriával, tekintettel arra, hogy a kívülállók körében előfordul olyan vélekedés, miszerint az általunk vizsgált szervezeteknél dolgozók körében vannak, akik kellő ellenszolgáltatás esetén hajlandók eltekinteni adott esetben a szükséges intézkedéstől.

Növekvő számozással a legsúlyosabb korrupciónak ítélt cselekedetet 1-es számmal, a legkevésbé korrupciónak tekinthető fogalmat 8-as számmal jelölték. A kérdésre 431 fő válaszolt, a válaszok megoszlását az alábbi táblázat mutatja.

78 A kriminális korrupció a korrupció azon formája, mely ellen a jogalkotó a büntetőjog eszközével lép fel. A kriminális és nem kriminális korrupció közti különbségekről alapos értelmezést ad *Inzelt Éva* (2015) *Korrupció: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái*. PhD. Disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola Budapest. 19. p.

Elérhető: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/20637/Disszertacio_InzeltEva_EDIT.pdf?sequence=1 (Letöltés ideje: 2018. július 03.)

79 Mely által megvásárolt előny, esetleg kedvezőbb ellátás vagy a várakozási listán történő előbbre-kerülés, az ellátórendszer adott volta következtében a többi beteg ellátásának rovására történik.

80 *Inzelt* (2015) i.m. 11. p.

81 A korábbi személyes beszélgetések tapasztalatai alapján jobbnak láttuk a nepotizmus helyett a fogalommal szinonimnak tekinthető „urambátyám kapcsolat” fogalom használatát.

Rangsor	Fogalmak	A válaszadók	
		fő	%
1.	Beosztással való visszaélés	201	47
2.	Protekción, „urambátyám kapcsolat”	62	14
3.	Intézkedéstől való eltekintés	56	13
4.	Hálapénz	53	12
5.	Számlaadás elmulasztása	24	6
6.	Ajándék	23	5
7.	Borralaló	11	3
Összesen:		430	100

8. számú táblázat

A felsorolt fogalmak korrupciós súlyuk szerint rangsora

Forrás: saját kutatás

A táblázat érzékelteti a különbségeket a felsorolt fogalmak, illetve az azok mögötti tevékenységek megítélésében, elfogadásának mértékében. Van, amit a válaszadók döntő többsége egyöntetűen elítél, míg a másik végleten azok vannak (ajándék, borralaló), melyekkel szemben a többség igencsak toleráns.

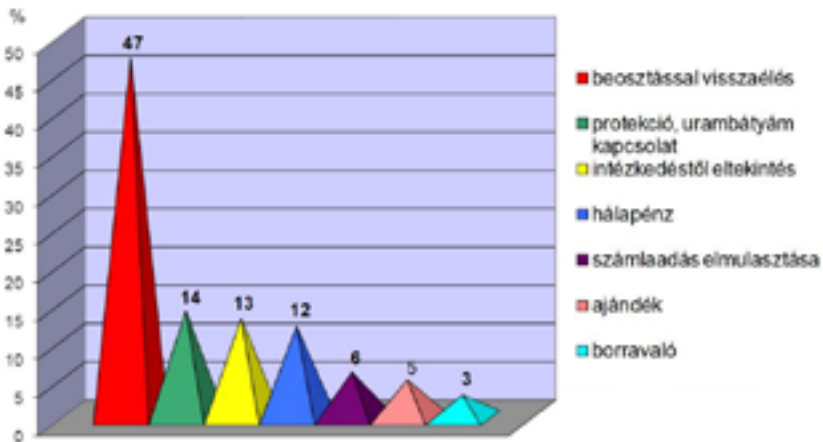
A kategóriák közül a beosztással való visszaélést tartják a legsúlyosabb korrupciónak, ezt ítélik el legjobban, a válaszadók közel fele ezt jelölte első helyen. Szervezetenként nézve az adatokat nincs nagy különbség, a rendőrök 43%-a, a tűzoltóság és a büntetés-végrehajtás válaszolóinak egyaránt 47%-a, míg az adóhatóság megkérdezetteinek 49%-a jelölte meg ezt első helyen. Azonban – mint az interjúk során kiderült – ebben az esetben jobbra a gazdasági, politikai, állami vezetők körében megvalósuló korrupcióra asszociálnak, mindemellett a saját körükben előforduló illetén cselekedetet is elítélik. Másodikként a protekciót, úgynevezett „urambátyám kapcsolatot” jelölték.⁸² Az interjúk során többen úgy fogalmaztak, hogy hazánkban ismertségek révén szinte

⁸² Burai Petra idézi a Magyar Gallup Intézet 2000. októberében készült kutatásából, hogy az „urambátyám kapcsolat” érvényesülését a megkérdezett lakosság 81%-a egyértelműen korrupciónak minősíti. Burai Petra: A korrupció ma Magyarországon.

Elérhető: slideplayer.hu/slide/1895432/ (Letöltés ideje: 2018. július 03.)

minden elintézhető, a kapcsolatrendszer ma a legerősebb töke, felülír tudást, szorgalmat, tisztességet. A közvéleményben előforduló hasonló vélekedésekről korábbi tanulmányában Belyó Pál is beszámol.⁸³

Az intézkedéstől való eltekintést, ami – a minta alanyainak hivatását tekintve – adott esetben súlyos, kriminális korrupciót megvalósító cselekedet lehet, a válaszadók 13%-a sorolta előre. Ezt szervezetenkénti bontásban: a rendőrségtől 8%, a büntetés-végrehajtástól 15%, a tűzoltóságtól 11%, és az adóhatóságtól 17% tekinti legsúlyosabb korrupciónak. A számlaadás elmulasztása, az ajándék és a borralaló került az utolsó helyekre a vélemények szerint mint kisebb súlyú korrupció.

1. számú ábra

A feltüntetett fogalmak korrupciós súlyossága (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

83 „Az informális kapcsolatrendszer jelentőségéről kialakított lakossági véleményeket az is alátámasztja, hogy a kérdezettek jelentős része szerint mind az adóhivatallal, mind a rendőrséggel kapcsolatos ügyek elintézhetőek ismeretségek révén. ... A válaszadók 54 százaléka szerint ismeretségek révén elintézhető, hogy ne kelljen megfizetni egy APEH-határozattal kirótt bírságot.” 536. p. ... „A megkérdezettek háromnegyedének véleménye szerint a vesztegetésnél könnyebben is ki lehet bújni a szabálysértési (rendőrségi) intézkedések alól személyes ismeretségek révén.” 537. p.
Dr. Belyó Pál: A rejtett gazdaság lakossági megítélése. Statisztikai Szemle, 81. évfolyam, 2003. 7. szám 521-541. p.

Az interjúk során többen azon véleményüknek adtak hangot, hogy a borraivalót, a dolgok elintézésének ajándékkal való „megolajozását”, valamint a számla nélkül végeztetett munkát a társadalmi környezet alapozza meg. Jórészt azzal, hogy az ügyek elintézése nálunk sajnos rendkívül bürokratikus, számos dolog véghezviteléhez rengeteg kérvényezés, papírmunka, sok utánajárás kell, valamint rendkívül hosszadalmas az elintézés ideje. Valójában a „mindennapi, kis korrupció” az ügyek meggyorsításának eszköze. Más úgy fogalmazott, hogy a korrupció „kenőanyaga” a hétköznapi boldogulásnak, de a gazdaság működésének is. Úgy érzik, a korrupciós cselekmények átszövik a mindennapokat és sok esetben a teendők elintézésének szerves részét képezik. Az interjúk során kitűnt, hogy különbséget tesznek a magas funkció/beosztás révén megvalósuló (nagy összegű), komoly haszonszerzést jelentő korrupció és a hétköznapi (vagy kisfű) korrupció között.

Az utóbbit nem is mindenki tekinti korrupciónak, inkább a boldogulás kényszerű eszközének tartják. A fenti gondolkodásmód nem tekinthető egyedülnek, ugyanis hasonló vélekedéseket tapasztaltak az Eurobarométer 2017 októberében készült kutatása⁸⁴ során a hazai lakosság körében.

Bár az elmúlt években a korrupció témakörében több tanulmány, kutatás is született, adatainknak az azokkal való összehasonlítása csak nagyon korlátozottan lehetséges. Egyrészt más aspektusból vizsgálták a témát, másrészt többségük nem ugyanazokat a változókat használta, mint mi. Ennek következtében néhány megállapításukkal tudjuk csak összevetni saját tapasztalatunkat. Vásárhelyi Mária⁸⁵ és Balogh

84 A hazai megkérdezettek az európai teljes lakosság átlagához képest, háromszor akkora arányban tartják valamilyen módon elfogadhatónak, hogy a közigazgatásban vagy a közszolgáltatásokért cserébe ajándékot, csúszópénzt adjon vagy szívességet tegyen. Elérhető: <https://merce.hu/2017/12/10/a-magyarok-fogadjak-el-a-leginkabb-a-korrupciot-az-eu-ban/> (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)

85 Vásárhelyi Mária (1998): *A korrupció a közgondolkodásban*. Elérhető: <http://www.szociologia.hu/dynamic/9804vasarhely.htm>. Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03. A kutatás a közigazgatás és az igazságszolgáltatás vezető beosztású tisztségviselői és lakossági kontrollcsoport körében folyt 1998 februárjában.

Adrienn⁸⁶ rangsoroltatta a nálunk szereplő fogalmakat kutatásában, azonban a mi fogalmaink közül kettő, a beosztással történő visszaélés és az intézkedéstől való eltekintés nem szerepelt náluk. Vásárhelyi kutatásában a nepotizmus, Balogh kutatásában a hálapénz szerepelt a rangsor tetején és mindkettőben – akárcsak nálunk – a borraivaló zárta a sort.

A válaszok alaposabb áttekinthetősége érdekében összevont változókat képeztünk, mivel úgy véljük, hogy a második helyen jelölt fogalmat is súlyos korrupciónak értékeli. Ezért a válaszadók által az első két helyre sorolt kategóriát tekintjük a „leginkább korruptnak”, a 3-5. helyezéssel kategóriák a megkérdezettek megítélése szerint a „közepesen korruptnak” és az utolsó két helyre kerültek a „legkevésbé korruptnak”. Miután az „intézkedéstől eltekintés” több második helyezést is kapott, ezért a rangsorban felcserélődött a „protekcióval” a helye, a többi fogalomé azonban nem változott.

Ssz.	Fogalmak	leginkább korruptnak		közepesen korruptnak		legkevésbé korruptnak		Összesen	
		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
1.	beosztással való visszaélés	301	70	93	22	37	9	431	100
2.	intézkedéstől való eltekintés	185	43	201	46	45	11	431	100
3.	protekció, „urambátyám kapcsolat”	137	32	218	51	76	17	431	100
4.	hálapénz	113	26	260	60	58	14	431	100
5.	számlaadás elmulasztása	59	14	284	66	88	20	431	100
6.	ajándék	36	9	164	38	231	53	431	100
7.	borraivaló	30	7	75	14	326	76	431	100

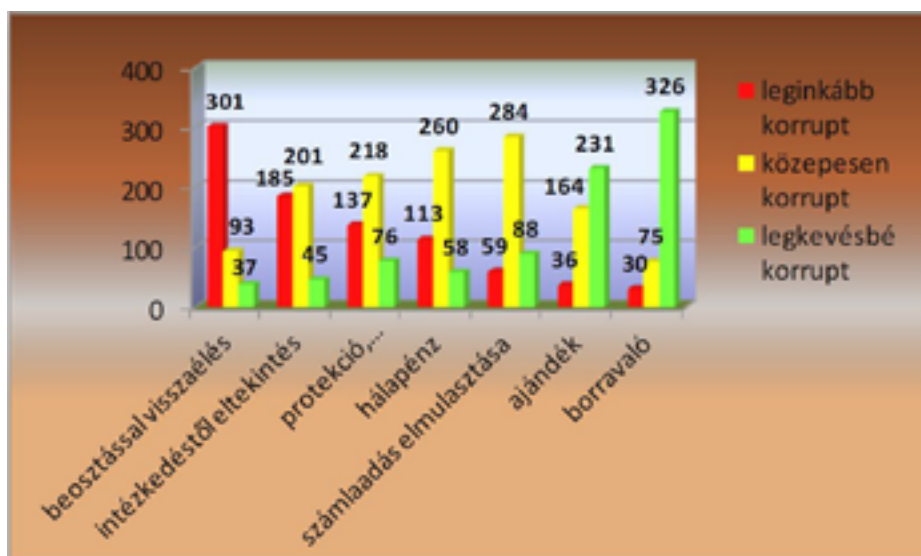
9. számú táblázat

A fogalmak sorrendje a korrupciós skálán

Forrás: saját kutatás

86 Balogh Adrienn: A korrupció mint társadalmi társasjáték. Elérhető: <http://slidegur.com/doc/230366/korrupcio---t%C3%A1rsadalomtudom%C3%A1nyiszeki%C3%B3> Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03. A kutatás 2007-2009 között a Dunaújvárosi Főiskola hallgatói és középiskolás fiatalok körében zajlott.

A skála a rangsoron túl egyéb összefüggést is jelez. Bár az intézkedéstől való eltekintés csak a második helyen szerepel, azonban a válaszolók közel kilenctizede közepes, illetve súlyos korrupciónak tekinti. A protekció, a hálapénz és a számlaadás elmulasztásánál a súlypont a közepesen korrump minősítésre esik, a válaszadók fele/kétharmada ezt jelölte. Ugyanakkor a számlaadás elmulasztását egyötödük leginkább bocsánatos korrupciónak gondolja, az ajándékot és a borralalót pedig már a többség gondolja annak. A vélemények megoszlását az alábbi ábra jól érzékelteti:

2. számú ábra

A fogalmak minősítése a válaszolók száma szerint. (fő)

Forrás: saját kutatás

Megnéztük, hogy a négy szervezetben mennyire hasonló módon gondolkodnak a megkérdezettek, vajon eltérő-e véleményük a felsorolt fogalmakról? A következő táblázat a fogalmakra jellemzőnek vélt korrupció súlyát⁸⁷ mutatja szervezetenként.

⁸⁷ A táblázatban a rövideg kedvéért a legsúlyosabb korrupciónak a „súlyos”, a közepesen korrumptra a „közepes” és a legkevésbé korrumptra az „enyhe” kifejezéseket használunk.

Ssz	Fogalmak:	Minősítés	A válaszoló munkahelye			
			AV	BV	RE	TÚ
1.	beosztással való visszaélés	súlyos	78	67	67	67
		közepes	16	24	23	23
		enyhe	6	9	10	10
2.	intézkedéstől való eltekintés	súlyos	56	42	34	40
		közepes	40	44	52	49
		enyhe	4	14	14	11
3.	protekció, „urambátyám kapcsolat”	súlyos	34	28	31	34
		közepes	53	54	46	49
		enyhe	13	18	23	17
4.	hálapénz	súlyos	15	26	36	27
		közepes	70	57	52	64
		enyhe	15	17	12	9
5.	számlaadás elmulasztása	súlyos	9	13	16	18
		közepes	75	63	57	68
		enyhe	16	24	27	14
6.	ajándék	súlyos	3	11	13	7
		közepes	36	40	44	32
		enyhe	61	49	43	61
7.	borravaló	súlyos	6	13	3	7
		közepes	9	19	25	16
		enyhe	85	68	72	77

10. számú táblázat

Az adott fogalom korrupciós súlya szervezeti bontásban

A válaszok százalékos megoszlása

Forrás: saját kutatás

Elmondható, hogy a négy szervezet tagjai hasonlóan gondolkodnak a felsorolt fogalmak mögött meghúzódó korrupcióról. A rendőr, a tűzoltó, az adóhatósági- és a büntetés-végrehajtási dolgozó ítélete által kialakult rangsor csaknem azonos, eltérések a rangsoron belül vannak. Az első öt helyen szereplő, azaz a leginkább elítélt jelenségek rangsora – egy kivétellel – teljesen megegyezik, a kivétel, hogy a rendőrök a *hálapénz*t a *protekción* elé helyezik.

Mindannyian a *beosztással való visszaélést* tartják a legsúlyosabb korrupciónak, a különbség annyi, hogy az adóhatóság válaszolói nagyobb arányban jelölték(78%), mint a másik három szervezetben a megkérdezettek, akik közül egyformán kétharmad (67%) minősítette annak. Ez utóbbi három szervezetben a válaszadók közel negyede közepesen súlyos korrupciónak tartja, és ami elgondolkodtató, mintegy tizedük a rangsor végén, a legenyhébb korrupciók között jelölte.

Az *intézkedés elmulasztását* szintén az adóhatóság dolgozói tekintik leginkább súlyos korrupciónak (56%), legelénzőbbben a rendőrség válaszolói minősítették, mindössze bő harmaduk (34%) jelölte az első vagy második helyen. A büntetés-végrehajtás és a rendőrség állományából minden hetedik válaszoló (14%) a legenyhébb korrupciós cselekedetek között tartja számon azt.

Az adatok egyéb összefüggéseket is jeleznek:

Miközben az adóhatóság válaszolói tartják legnagyobb arányban súlyosnak, elítélendőnek az előző két, korrupciós magatartást (*intézkedés elmulasztása*, *beosztással való visszaélés*), addig a mindennapi (kis összegű) korrupcióval szemben ők a leginkább megengedőek. A *hálapénz*, a *számlaadás elmulasztása*, az *ajándék* és a *borravaló* tekintetében a korrupcióérzékenységük alacsony. Ez azért veszélyes, mert amit enyhe botlásnak tart valaki, annak elkövetésére hamarabb lesz esendő. A másik három szervezet tagjai nem ennyire „szélre” szavaztak. Ők a mindennapi (kis korrupciós) cselekedetekkel szemben sokkal szigorúbbak, kétszer/háromszor annyian tartják azokat (*hálapénz*, *számlaadás elmulasztása*, *ajándék*) is súlyos korrupciónak.

Megnéztük, hogy a vezetők véleménye megegyezik-e a beosztottakéval, vagy másként osztályozzák a felsorolt fogalmakat, más-más mértékű korrupciós súlyt tulajdonítva nekik. Ennek érdekében a válaszokat különvettük a megkérdezettek beosztása szerint.

Korrupciós kockázatok felmérése a rendvédelmi szervek körében

Ssz	Fogalmak:	Szervezet	Beosztás	A fogalom korrupciós jellegének megítélése				
				súlyos	közepes	enyhe		
1.	beosztással való visszaélés	AV	vezető	89	4	7		
			beosztott	74	21	5		
		BV	vezető	64	28	8		
			beosztott	68	22	10		
		RE	vezető	75	19	6		
			beosztott	66	23	11		
		TÚ	vezető	68	24	8		
			beosztott	66	23	11		
		2.	intézkedéstől való eltekintés	AV	vezető	57	36	7
					beosztott	56	42	2
BV	vezető			44	44	12		
	beosztott			41	45	14		
RE	vezető			0	88	12		
	beosztott			40	46	14		
TÚ	vezető			43	43	14		
	beosztott			38	53	9		
3.	protekción, „urambátyám kapcsolat”			AV	vezető	29	64	7
					beosztott	36	49	15
		BV	vezető	28	56	16		
			beosztott	28	53	19		
		RE	vezető	63	25	12		
			beosztott	36	50	24		
		TÚ	vezető	38	49	13		
			beosztott	32	49	13		
		4.	számlaadás elmulasztása	AV	vezető	0	86	14
					beosztott	12	72	16
BV	vezető			20	60	20		
	beosztott			11	63	26		
RE	vezető			0	63	38		
	beosztott			18	56	26		
TÚ	vezető			16	70	14		
	beosztott			19	67	14		

Ssz	Fogalmak:	Szervezet	Beosztás	A fogalom korrupciós jellegének megítélése		
				súlyos	közepes	enyhe
5.	hálapénz	AV	vezető	11	82	7
			beosztott	16	65	19
		BV	vezető	16	64	20
			beosztott	29	54	17
		RE	vezető	25	63	12
			beosztott	38	50	12
		TÚ	vezető	27	68	5
			beosztott	28	61	11
6.	ajándék	AV	vezető	3	18	79
			beosztott	2	42	56
		BV	vezető	8	36	56
			beosztott	12	41	47
		RE	vezető	31	31	38
			beosztott	10	47	44
		TÚ	vezető	6	32	62
			beosztott	8	31	61
7.	borravaló	AV	vezető	11	11	78
			beosztott	4	8	88
		BV	vezető	20	12	68
			beosztott	11	21	68
		RE	vezető	6	13	82
			beosztott	2	28	70
		TÚ	vezető	3	16	81
			beosztott	9	16	75

11. számú táblázat

A fogalmak megítélése a válaszolók beosztása szerinti bontásban

A válaszok százalékos megoszlása

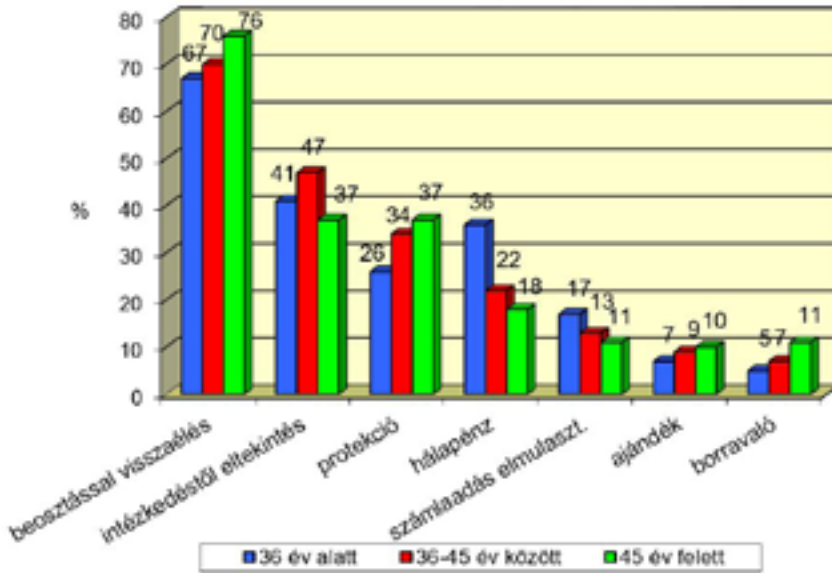
Forrás: saját kutatás

Az adatok alapján megfogalmazhatók az alábbi következtetések:

- a vezetők körében némileg többen tartják súlyos korrupciónak a *beosztással való visszaélést* és az *intézkedéstől való eltekintést*, mint a beosztottak, bár mindkét cselekedet esetében van egy-egy kivétel. Az első fogalmat a büntetés-végrehajtás beosztottai ítélik szigorúbban, mint a vezetők, míg a második fogalomnál a rendőrség a kivétel, ott a vezetők közül senki nem tekinti azt súlyos korrupciónak (a skálán nem sorolta az első két hely valamelyikére), közel kilenctized közepesen korrupst magatartásnak minősíti. A skála másik végén, az enyhe minősítést, mindkét fogalomnál – az adóhatóság kivételével – több beosztott, mint vezető jelölte;
- a *protekciónál* már kevésbé jelenik meg a vezetők szigorúbb véleménye, a büntetés-végrehajtásnál azonos mértékben tekintik súlyosnak, ám az adóhatóságnál a vezetők kisebb arányban jelölték súlyos korrupciónak, mint a beosztottak;
- a *számlaadás elmulasztásától* megfordul a trend és többnyire a beosztottak ítélik szigorúbban a kisstílusú korrupciós formákat. Az adóhatóság és a rendőrség vezetői közül senki nem tekinti súlyos korrupciónak, a tűzoltók közül is kevesebb vezető, mint beosztott tekinti annak, egyedül a büntetés-végrehajtásnál szigorúbb a vezetők véleménye;
- a *hálapénzt* mind a négy szervezetnél a beosztottak tekintik nagyobb arányban súlyos korrupciónak, hasonló a helyzet az ajándék és a borralaló megítélésekor is. Az *ajándékot* az adóhatóságtól a kérdőívet kitöltő vezetők 79%-a a legenyhébb korrupciónak gondolja. Az ajándékot a büntetés-végrehajtás és a tűzoltóság válaszolói közül is a vezetők tartják nagyobb mértékben enyhe, mondhatni megbocsátható korrupciónak;
- velük ellentétben a rendőri vezetők háromtizede súlyos korrupciónak kezeli az ajándék ellenében való előnyhöz jutást vagy előny biztosítását.

Vizsgáltuk a többi „kemény változót” is, vajon azok szerint differenciálódnak-e a vélemények. Egyik változó esetében sem mutatható ki egyértelmű tendencia, azonban néhány megállapítás itt is tehető:

- a *családi állapot* és a *jövedelem* nagysága nem függ össze a válaszokkal, annyi jegyezhető meg, hogy a 150.000 Ft feletti egy főre jutó havi nettó jövedelemmel rendelkezők az ajándékhoz és a hálapénzhez megengedőbben viszonyulnak;
- a beosztással történő visszaélést és a hálapénzt a *nők* között valamivel többen tartották súlyos korrupciónak, mint a *férfiak* között, ugyanakkor az intézkedéstől való eltekintést és a protekciót a férfiválaszolóok kezelték súlyosabban;
- az *iskolai végzettség* különbségei nem jelennek meg markánsan a véleményekben, bár a felsőfokú végzettségűek némileg elnézőbbek az ajándék és a borra való tekintetében, ellenben nagyobb arányban tartják súlyos korrupciónak a beosztással visszaélést;
- a rendőröknél *szolgálati ágak* szerint is lehetőség volt a nézetek összevetésére. Csaknem egyformán minősítik az intézkedéstől való eltekintést és az ajándékot. Eltérés van viszont a beosztással való visszaélés megítélésében, a közlekedésrendészeti ág válaszolóinak 87%-a súlyos korrupciónak jelölte, ám a közrendvédelmi szolgálati ágtól csak 65%, a határrendészeti szolgálati ágtól pedig 60% jelölte annak. E két utóbbi szolgálati ágtól a megkérdezettek bő 10-10%-a a legkevésbé korrupciónak tekinthető magatartások közé sorolta. A protekciót is a közlekedésrendészeti ág válaszolói minősítik szigorúbben, míg a határrendészeti szolgálati ág válaszolói a legmegengedőbbek;
- *életkor szerinti* bontásban nézve sem mutatható ki egyoldalú összefüggés. A beosztással való visszaélést és a protekciót a korral növekvően egyre többen tartják súlyos korrupciónak, a hálapénz és a számlaadás elmulasztásának megítélése fordított, azt a kor előrehaladtával egyre kisebb mértékben ítélik el, az intézkedéstől való eltekintést is a 45 év felettek kezelik legenyhébben.

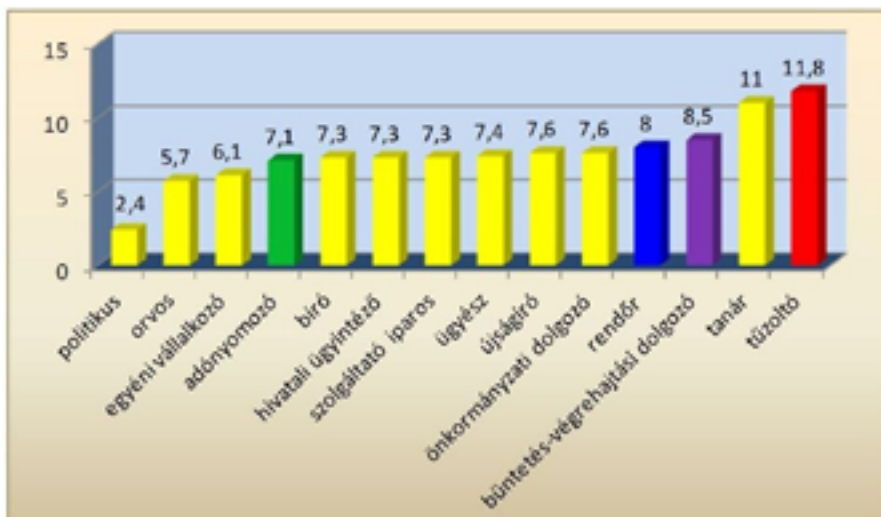
3. számú ábra

Az adott fogalmat súlyos korrupciónak tartó válaszolók az egyes korcsoportokban. (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Vizsgáltuk, hogy a megkérdezettek mely foglalkozásokhoz kötik leginkább a korrupció jelenlétét. A kérdőíven 14 foglalkozást soroltunk fel, melyek között szerepelt a megkérdezetteké is, így átfogó képet kaphatunk arról, hogy a foglalkozások sorában mennyire tartják saját szakmájukat korrupcióval fertőzöttnek, illetve, hogy ítélik meg a másik három társszervezetben előforduló normasértést. *A foglalkozásokat számozással kellett sorrendbe rakniuk olyan módon, hogy a korrupcióval legfertőzöttebbnek ítélt foglalkozást 1-es számmal, a legkevésbé korruptnak ítéltet 14-es számmal kellett jelölni.*

A foglalkozások jelölésének átlagát – növekvő sorrendben – a következő ábra tartalmazza:

4, számú ábra

A felsorolt foglalkozások korrupciós érintettségének jelölési átlaga

Forrás: saját kutatás

Némely foglalkozások nagyon közeli értékeket kaptak, ezért ebben az esetben is készítettünk összevont változókat. Az első három helyre sorolt foglalkozásokat tekintjük a leginkább korrupcióval fertőzötteknek, az utolsó három helyre került foglalkozásokat a legkevésbé korrupcióval érintetteknek, valamint a közbülső 4-11. helyen lévőket közepesen korruptnak.

Ssz	Foglalkozások	Leginkább korrump	Közepesen korrump	Legkevésbé korrump	Összesen %
1.	politikus	86	8	6	100
2.	orvos	35	57	8	100
3.	egyéni vállalkozó	33	56	11	100
4.	szolgáltató iparos	20	61	19	100
5.	ügyész	18	67	15	100
6.	bíró	18	66	16	100
7.	adónyomozó	15	75	10	100
8.	újságíró	15	67	18	100
9.	rendőr	15	64	21	100
10.	önkormányzati dolgozó	13	77	10	100
11.	hivatali ügyintéző	12	78	10	100
12.	büntetés-végrehajtási dolgozó	8	70	22	100
13.	tűzoltó	6	19	75	100
14.	tanár	5	35	60	100

12. számú táblázat

A felsorolt foglalkozások képviselői mennyire tekinthetők korruptnak?

A válaszok százalékos megoszlása

Forrás: saját kutatás

A megkérdezettek erősen összekapcsolják a korrupciót a politikával.⁸⁸ Döntő többségük a politikai szférát tartja legjobban korrupcióval átitottnak, ettől messze elmarad az összes többi foglalkozás ilyen módon

⁸⁸ Több interjúban elhangzott, hogy a „korrupció fentről, a politikából indul ki”. Büntetés-végrehajtási intézetben történt interjúk során példákat említettek kiváltságos elítéltekkel kapcsolatos esetekről. „Az elítélt érdekében mindég fentről szólnak le, az ügyvédek soha nem nekünk szólnak, hanem a politikus kapcsolatukat veszik igénybe és az intézkedik, „leszól”. Volt, akiért a beléptetéshez gépkocsit kellett küldeni. A kért külön cella már elkészítve várta az elítéltet”. Más interjúalany úgy fogalmazott: „Hogyan értékeljem, amikor országosan ismert neves fogvatartott különböző kiváltságokat élvez, és rendre hamarabb tudja a kedvezményét, mint a felügyelő. A felügyelő reggel még kételkedett benne mikor az elítélt újabb kedvezményét mondta neki, csak délután hitte el, miután parancsot kapott a kedvezmény biztosítására.”

történő megítélése. Véleményük egybevág más kutatások tapasztalataival^{89, 90}. Közel egyformán jelölték az orvos és az egyéni vállalkozó korrupciós érintettségét, egyharmaduk a legkorruptabb foglalkozások közé sorolja azokat. Tőlük jelentősen elmarad a többi foglalkozás esetében a korrupció tételezése. A megkérdezettek közül az adónyomozók szerepelnek a korrupciós skálán elől, alig valamivel mögöttük a rendőrök, majd a büntetés-végrehajtási dolgozók és végül a tűzoltók. Az adónyomozókat és a rendőröket csaknem kétszer annyian (15%) vélik súlyosan korruptnak, mint a büntetés-végrehajtási dolgozót (8%), vagy tűzoltót (6%). A tűzoltó foglalkozás rangsorbeli helyzetét vélhetően befolyásolja, hogy a nyilvánosságban minden esetben pozitív szereplőként,⁹¹ nem egyszer életüket kockára tevő hőskökként jelennek meg. Nem véletlen, hogy az interjúk során – a másik három szervezettől – néhányan meglepetésüknek adtak hangot, hogy a tűzoltók bekerültek egyáltalán a minta alanyai közé, ugyanis – mint általában a közvélekedésben – csak a vonulós tűzoltókra gondoltak. A hatósági engedélyeket kiadó vagy ellenőrző, és hasonló tevékenységet végzők nincsenek oly módon a nyilvánosság előtt.⁹² A büntetés-végrehajtási dolgozók megemlítették, hogy míg

89 Egy 2012-es kutatásban a megkérdezett fiatalok a politikai életben vélik a legnagyobb korrupciót, 75% szerint a korrupció a politikai életben teljes mértékben jelen van. A Transparency International Magyarország és a Kutatópont kérdőíves kutatása a korrupcióról a magyarországi (15-19 éves) fiatalok körében.

Forrás: Burai Petra, Földes Ádám, Hortobágyi Emese, Tausz Péter szerk. (2012) *Fiatalok és a korrupció Magyarországon*. Budapest: Transparency International Magyarország. 20. p.

Elérhető: http://transparency.hu/wp-content/uploads/2012/05/Fiatalok_es_a_korrupcio_Magyarorszagon.pdf. Utolsó letöltés dátuma: 2018. július.03.

90 A Transparency International Magyarország és a Publicus Intézet 500 fő részvételével 2016 nyarán folytatott vizsgálata szerint a 18-29 éves magyarországi fiatalok országon belül a politikai életet tartják korrupcióval legfertőzöttebbnek. Forrás: *Korrupcióérzékelés és médiahasználat a magyar fiatalok körében*. 13. p.

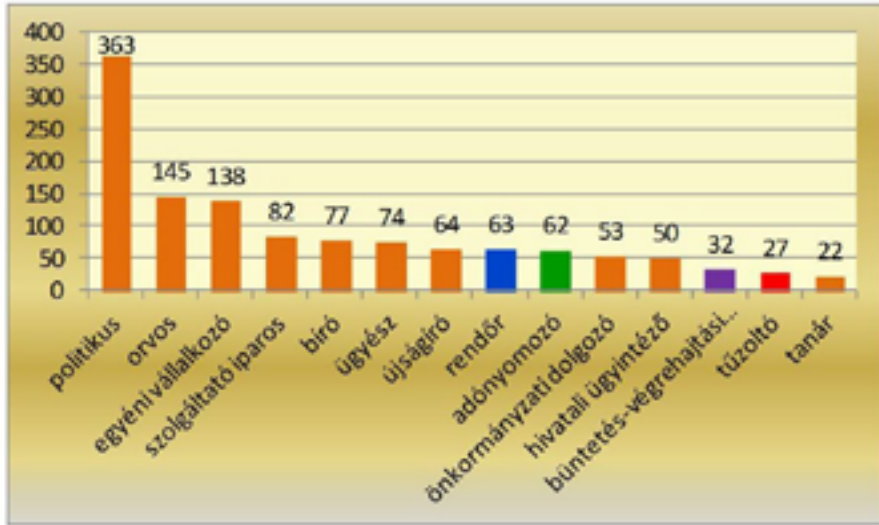
Elérhető:

https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/08/Korrupcioerzekeles_es_mediahasznalat.pdf. Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.

91 A média szívesen beszámol olyan esetekről is, amikor lehozták a kiscicát a fáról, vagy kimentették a csatormából a kisállatot, a lékbe szakadt lovat.

92 Előfordult, hogy a kérdőív kitöltése utáni beszélgetésben elhangzott, miszerint a tűzoltók megnevezés kapcsán a vonulós tűzoltókra asszociáltak.

a tűzoltók csak pozitív hírek kapcsán jelennek meg, addig róluk soha semmilyen pozitív híradás nem lát napvilágot, holott munkájuk rendkívül megterhelő, különösen pszichikailag.⁹³

5. számú ábra

A foglalkozásokra „leginkább korrupit” jelöléseket adó válaszolók száma

Forrás: saját kutatás

A foglalkozásokról alkotott véleményeket megnéztük munkahelyi hovatartozás szerint is, hogy megbizonyosodjunk, egységes-e vagy különbözik a válaszadók nézete a négy vizsgált szervezetben, másrészt, hogy átfogó képet kapjunk arról, hogyan vélekednek egymás hivatásáról?

93 Többen elmondták: ebben a munkában rengeteg a szabály, a kötöttség, sok a feladat, időnként nyomasztó az állandó kontroll is, a munka pszichésen megterhelő, minden percben résen kell lenniük, mivel állandó kísértésnek, behálózásnak vannak kitéve. A fogvatartottakkal való megfelelő kapcsolat folyamatosan rendkívül nagy „egyensúlyozást” igényel, a korrupció lehetősége állandóan jelen van. A létszámhiány ezt még tetézi, aminek következtében, gyakran kell váltáson kívül is szolgálatba állniuk, sok esetben a szabadnapjukon, akár éjjel is jöhet a telefon, hogy jöjjenek be felvenni a munkát, ezért tervezni sem tudnak előre. Mindezt a család is megsínyli. Volt olyan fiatal kolléga, aki azért hagyta ott a szervezetet, mert nem bírta az állandó stresszt, ami a munkavégzéssel járt, még vasárnap családja körében is azon rágódott, hogy esetleg behívják majd szolgálatba. (BV intézetben készült csoportos interjú hangzottak el.)

Ssz	Foglalkozások	Minősítés	A válaszadó munkahelye			
			AV	BV	RE	TÚ
1.	politikus	leginkább	87	79	89	88
		közepesen	7	11	6	5
		legkevésbé	6	10	5	7
2.	orvos	leginkább	39	26	43	30
		közepesen	55	63	51	62
		legkevésbé	6	11	6	8
3.	egyéni vállalkozó	leginkább	29	33	40	30
		közepesen	60	57	49	60
		legkevésbé	11	10	11	10
4.	szolgáltató iparos	leginkább	19	24	19	16
		közepesen	58	61	62	63
		legkevésbé	23	15	19	21
5.	ügyész	leginkább	21	17	16	18
		közepesen	62	70	70	68
		legkevésbé	17	13	14	14
6.	bíró	leginkább	23	20	16	16
		közepesen	57	67	67	72
		legkevésbé	20	13	17	12
7.	adónyomozó	leginkább	4	23	13	21
		közepesen	80	67	81	73
		legkevésbé	16	10	6	6
8.	újságíró	leginkább	3	10	22	16
		közepesen	74	68	62	64
		legkevésbé	13	22	16	20
9.	rendőr	leginkább	31	15	2	12
		közepesen	66	64	64	61
		legkevésbé	3	21	34	27
10.	önkormányzati dolgozó	leginkább	8	18	13	14
		közepesen	77	72	80	76
		legkevésbé	15	10	7	10

Ssz	Foglalkozások	Minősítés	A válaszadó munkahelye			
			AV	BV	RE	TÚ
11.	hivatali ügyintéző	leginkább	5	15	15	13
		közepesen	77	74	79	82
		legkevésbé	18	11	6	5
12.	büntetés-végrehajtási dolgozó	leginkább	13	3	4	10
		közepesen	79	61	70	70
		legkevésbé	8	36	26	20
13.	tűzoltó	leginkább	4	10	5	7
		közepesen	19	22	21	12
		legkevésbé	77	68	74	81
14.	tanár	leginkább	4	8	4	6
		közepesen	28	39	37	34
		legkevésbé	68	53	59	60

13. számú táblázat

Az egyes foglalkozások esetében a korrupció feltételezésének mértéke szervezetenkénti bontásban (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A vélemények döntően nem különböznek szervezetenként. Néhány foglalkozás elmozdulása a rangsorban (egy-egy helyel felfelé vagy lefelé) megfigyelhető, valamint a korrupciós érintettség mértékében is találunk eltéréseket:

- bár mindegyik szervezet esetében a *politikust* jelölték a legkorruptabbnak, azonban a büntetés-végrehajtás dolgozói kisebb mértékben (nyolctized), mint a többi három, ahol közel kilenc-tized jelölte az első helyen;
- az *orvos* esetében hasonló a helyzet, a büntetés-végrehajtás válaszadói közül sorolják azt legkevésbé (26%) a legkorruptabb foglalkozásnak, de a tűzoltók is kisebb mértékben (30%), mint az adóhatóság (39%) és a rendőrség (43%) válaszolói;
- az *egyéni vállalkozót* mind a négy szervezetnél 10-15% körüli értékkel többen tartják súlyosan korruptnak, mint a *szolgáltató kisiparost*;

- viszonylag sokan kapcsolják a korrupciót az *ügyész* és a *bíró* foglalkozáshoz, 16-23% gondolja a legkorruptabbnak, további hat-tized, -hét-tized közepesen korrupcióval kapcsolatosnak, e vélemények az igazságügyi intézményekbe vetett bizalom alacsony voltát jelzik. A politikai-állami intézményekbe, köztük az igazságszolgáltatásba vetett állampolgári bizalom csökkenéséről egyéb források⁹⁴ korábban is tettek említést, azonban esetünkben más megvilágításba helyezi e vélekedéseket, hogy azokat maguk az állami-politikai intézmények dolgozói fogalmazzák meg;
- az *önkormányzati dolgozó* és a *hivatali ügyintéző* egymáshoz közeli értékelést kap, bár szervezetenként eltérőek a százalékok, az adóhatóság dolgozói vélik kisebb mértékben jelen a korrupciót, mint a másik három szervezet tagjai;
- mind a négy szervezetnél a *tanár* foglalkozását vélik legkevésbé korrupcióval összefüggőnek;
- felfedezhető, hogy a büntetés-végrehajtás, a rendőrség, és a tűzoltóság dolgozóinak véleménye nem különbözik egymástól annyira, mint ahogy tőlük különbözik az adóhatóság dolgozóinak véleménye, például a három szervezet tagjai több foglalkozás (újságíró, hivatali ügyintéző, önkormányzati képviselő) esetében hasonló állásponton vannak, addig az adóhatóság megkérdezetteinek véleménye jelentősen eltér tőlük.

Ami számunkra különösen érdekes, hogy a megkérdezett hova helyezi el a saját szervezetében megvalósuló korrupciós magatartást a korrupciós listán, valamint az, hogy a másik három szervezethez köthető jogsértő cselekedetet mennyiben tartja számon a legsúlyosabb korrupciók között? A táblázatból kiemeltük a foglalkozásokra adott „legsúlyosabb korrupció” minősítést és az annak alapján létrejövő rangsorban vizsgáltuk meg, hogy ki-ki hova helyezi el saját magát a többi foglalkozás között, illetve a másik három rendvédelmi szervezet korrupcióját milyen arányban helyezi el a legsúlyosabbak sorában. A helyezések a következők lettek:

- az adóhatóságot a 4., az 5. és 9. helyre sorolták a többiek;
- a büntetés-végrehajtási dolgozót a 9., a 12. és 14. helyre;
- a rendőrt a 3., a 10. és 11. helyre;
- a tűzoltót a 11., a 12. és 13. helyre.

94 Horváth Csaba (2010): *A politikai korrupció közvetett eszközei és formái*. In: Csefkó Ferenc és Horváth Csaba (szerk.) *Politika és korrupció. A törvényesség és törvénytelenység határai*. Konferencia kötet. Pécs. 47-56. p.

Ssz.	A válaszadó munkahelye			
	AV	BV	RE	TÚ
1.	politikus	politikus	politikus	politikus
2.	orvos	egyéni vállalkozó	orvos	orvos
3.	<i>rendőr</i>	orvos	egyéni vállalkozó	egyéni vállalkozó
4.	egyéni vállalkozó	szolgáltató iparos	újságíró	<i>adónyomozó</i>
5.	bíró	<i>adónyomozó</i>	szolgáltató iparos	ügyész
6.	ügyész	bíró	ügyész	bíró
7.	szolgáltató iparos	önkormányzati dolgozó	bíró	szolgáltató iparos
8.	újságíró	ügyész	hivatali ügyintéző	újságíró
9.	<i>büntetés-végrehajtási dolgozó</i>	hivatali ügyintéző	<i>adónyomozó</i>	önkormányzati dolgozó
10.	önkormányzati dolgozó	<i>rendőr</i>	önkormányzati dolgozó	hivatali ügyintéző
11.	hivatali ügyintéző	újságíró	<i>tűzoltó</i>	<i>rendőr</i>
12.	<i>adónyomozó</i>	<i>tűzoltó</i>	<i>büntetés-végrehajtási dolgozó</i>	<i>büntetés-végrehajtási dolgozó</i>
13.	<i>tűzoltó</i>	tanár	tanár	<i>tűzoltó</i>
14.	tanár	<i>büntetés-végrehajtási dolgozó</i>	<i>rendőr</i>	tanár

14. számú táblázat

A legkorruptabb foglalkozások rangsora a válaszolók szervezeti hovatartozása szerint

Forrás: saját kutatás

Észrevehető, hogy saját magukat mindannyian a korrupcióval legkevésbé érintett foglalkozások között tartják számon.⁹⁵ Viszonylag konzisztens a *büntetés-végrehajtási dolgozó* és a *tűzoltó* megítélése a többiek részéről, mindkettőjüket a rangsor hátsó felében találjuk.

⁹⁵ Ez tekinthető hátrításnak, de annak folyamánya is lehet, hogy a válaszoló szervezeti környezetében nem fordult elő korrupció és ennek alapján értékeli saját foglalkozását.

Nem ilyen egységes véleményt formálnak az adónyomozóról és a rendőrrel. Az *adónyomozó* két társszervezet tagjaitól is a listán az első harmadba tartozó helyre került, ezáltal a négy foglalkozás közül a korrupcióval leginkább fertőzöttnek vélelmezik.

A *rendőr* megítélésében van a legnagyobb eltérés, míg a büntetés-végrehajtás és a tűzoltóság dolgozói közel azonosan a lista második felébe teszik, addig az adóhatóság dolgozói az „előkelő” harmadik helyre sorolják, ami azt jelenti, hogy jóval korruptabbnak gondolják, mint a másik két szervezet tagjai. Nem csak a rendőr esetében vehető észre az adóhatóság válaszolóinak vélemény eltérése a többi szervezet tagjaitól. A büntetés-végrehajtási dolgozót a rendőrség és a tűzoltóság válaszolói egyaránt a 12. helyen jelölik, az adóhatóság megkérdezettjei korruptabbnak véelve, a 9. helyen. Kemény változók szerinti bontásban elemezve a válaszokat, nem differenciálódnak érdemlegesen, annyi észrevehető, hogy az adónyomozót, a rendőrt és a büntetés-végrehajtási dolgozót az idősebb válaszolók némileg nagyobb mértékben hozzák összefüggésbe korrupcióval.

Megnéztük, hogy a hétköznapi életben előforduló különböző korrupciós jelenségeket milyen súlyúnak minősítik. A kérdőívben felsorolt 12 szituációt kellett értékelni – azok korrupciós súlyosságuk alapján –, melyek között a négy szervezethez kapcsolódó, egy-egy korrupciós cselekményt is feltüntettünk. A következő táblázat az eseteket a válaszadók által kialakított értékelés sorrendjében tünteti fel.

Ssz.	Esetek	Korrupciós minősítés:				
		leg-súlyosabb	súlyos	közepes	enyhe	leg-enyhébb
1.	Egy közterületi rendőr „zsebre” bírságot.	61	29	8	1	1
2.	Egy adónyomozó hivatalos eljárása során jogtalan előnyt biztosít egy ügyfélnek ellenszolgáltatásért.	54	34	10	1	1
3.	Egy vállalkozó pénzt ad egy állami alkalmazottnak, hogy megnyerjen egy megrendelést.	53	37	8	2	0
4.	Egy tűzoltó pénzt fogad el azért, hogy engedélyeztetési eljárás során valótlan tartalmú engedély kiállításában működjön közre.	42	40	15	2	1

Ssz.	Esetek	Korrupciós minősítés:				
		leg-súlyosabb	súlyos	közepes	enyhe	leg-enyhébb
5.	Egy közhivatalnok ellenszolgáltatást fogad el ügyek elintézéséért, vagy különböző engedélyek kiadásáért.	38	42	18	1	1
6.	Egy büntetés-végrehajtási szintes őr jogtalan ellenszolgáltatásért kedvezményt ad a fogvatartottnak.	37	41	17	5	0
7.	Egy vállalkozó a kapcsolata alapján nyer közbeszerzést.	33	34	25	7	1
8.	Egy egészségügyi dolgozó pénzt fogad el azért, hogy a beteg jobb ellátásban részesüljön.	23	33	29	10	5
9.	Egy újságíró pénzt kap azért, hogy valakit kedvezőbb/kedvezőtlenebb színben tüntessen fel az írásában.	18	36	35	9	2
10.	Egy magánszemély pénzt ad egy banktisztviselőnek, aki ezért hozzásegíti egy jelentősebb kölcsönhöz.	14	41	34	9	2
11.	Egy magánszemély pénzt fizet egy jobb állás megszerzéséért.	9	28	40	19	4
12.	Egy vállalkozó olcsóbban végez el egy munkát, ha nem kell róla számolat adnia.	6	18	45	22	9

15. számú táblázat

A felsorolt esetek sorrendje a korrupciós minősítésük alapján (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A felsorolt esetek közül egy (a 3. számú) kivételével, azokat minősítik legsúlyosabb korrupciónak, melyek a megkérdezettek szervezetéhez kapcsolódnak.

Elmondható, hogy a minta alanyainak önreflexiója szilárd értékrendre utal, nem tükröz elfogultságot, a szervezeti környezetükben előforduló normasértések bagatellizálására való törekvést. Tisztában vannak azzal, hogy még a legkisebb korrupciós cselekedet is túlmutat az elkövetőn és alig helyrehozható károkat okoz a szervezet társadalmi megítélésében.

Legsúlyosabb korrupciós esetnek a rendőr által történő zsebre bíróságolást, utána az adónyomozó által biztosított jogtalan előnyt tekintik,

mindkettőt a válaszolók kilenczede legsúlyosabb, illetve súlyos korrupciónak jelöli. A rangsorban a tűzoltó által megvalósított korrupciót 42%, a büntetés-végrehajtási dolgozó korrupcióját 37% jelölte legsúlyosabbnak, és mindkettőt további négy-négy tized súlyosnak. E két eset között lévő, közhivatalnoki korrupciót leíró magatartás akár a megkérdezettek szervezeteiben is megvalósítható, így a rangsorbeli előkelő helye a saját szervezeti korrupció minősítését is jelzi, és nemcsak mint állampolgár véleménye van benne, aki gyakran szembesül azzal, hogy közhivatalnokoknál ellenszolgáltatás fejében hamarabb vagy biztosabban célt lehet elérni.

Leszögezhető, hogy a válaszolók a saját hivatásukhoz kapcsolódó korrupciós jellegű magatartásokat nagyobb mértékben ítélik el, mint a felsorolt többi jogsértő magatartást. Az egy szituáció, ami kivételt képez, az az állami megrendelésekhez korrupció útján történő hozzájutás. Részben ezt is, de a kapcsolatok útján megnyert közbeszerzést még teljesebben a (leginkább megvetett) politikai korrupció fogalomkörébe sorolják.

Ez indokolhatja az előző harmadik helyét a rangsorban, és az utóbbi hetedik helyét, melyet a válaszolók bő kétharmada súlyos vagy legsúlyosabb korrupciónak jelöl. A mindennapok kis korrupcióit – ahol kis összegek mozognak vagy apróbb szívességek teljesülnek, – lényegesen elnézőbben kezelik. A jobb állás megszerzéséért juttatott kenőpénzt a minta alanyainak négyzede közepes, több mint kéttizede enyhe normasértésnek (talán a jövőbeni biztosabb megélhetésbe történő befektetésnek) tekinti. A számlaadás nélküli vállalkozói munka szerepel a rangsor legvégén. Az a tény, hogy ezt a válaszolók három tizede enyhelegényhőbb jogsértésnek tekinti, a mindennapok gyakorlatát jeleníti meg, mely során az interakcióban résztvevő mindkét fél úgy véli, senkit nem károsítanak meg, ám mindketten jól járnak.⁹⁶

Megvizsgáltuk szervezetenkénti bontásban, hogy a felsorolt eseteket legsúlyosabb, illetve súlyos korrupciónak hányan minősítik:

96 E szemlélet – mely a közösség megkárosítását nem veszi figyelembe –, nem tekinthető rendkívülinek, a közvélekedésben találkozni lehet vele.

Ssz.	Esetek	AV		BV		RE		TÚ	
		¹⁹⁷	2	1	2	1	2	1	2
1.	Egy közterületi rendőr „zsebre” bírságot.	62	27	48	39	63	31	72	18
2.	Egy adónyomozó hivatalos eljárása során jogtalan előnyt biztosít egy ügyfélnek ellenszolgáltatásért.	69	28	40	43	51	30	57	33
3.	Egy vállalkozó pénzt ad egy állami alkalmazottnak, hogy megnyerjen egy megrendelést.	67	30	32	50	52	36	60	33
4.	Egy tűzoltó pénzt fogad el azért, hogy engedélyeztetési eljárás során valótlan tartalmú engedély kiállításában működjön közre.	41	45	30	39	35	42	64	32
5.	Egy közhivatalnok ellenszolgáltatást fogad el ügyek elintézéséért, vagy különböző engedélyek kiadásáért.	54	41	22	45	29	46	45	36
6.	Egy büntetés-végrehajtási szintes őr jogtalan ellenszolgáltatásért kedvezményt ad a fogvatartottnak.	30	36	52	38	38	46	29	43
7.	Egy vállalkozó a kapcsolata alapján nyer közbeszerzést.	48	30	23	36	26	30	37	40
8.	Egy egészségügyi dolgozó pénzt fogad el azért, hogy a beteg jobb ellátásban részesüljön.	16	26	23	31	30	36	25	39
9.	Egy újságíró pénzt kap azért, hogy valakit kedvezőbb/kedvezőtlenebb színben tüntessen fel az írásában.	18	41	17	32	16	32	21	42
10.	Egy magánszemély pénzt ad egy banktisztviselőnek, aki ezért hozzásegíti egy jelentősebb kölcsönhöz.	18	41	13	41	11	39	16	40
11.	Egy magánszemély pénzt fizet egy jobb állás megszerzéséért.	12	24	8	30	9	26	6	33
12.	Egy vállalkozó olcsóbban végez el egy munkát, ha nem kell róla számlát adnia.	10	21	2	18	6	7	7	25

16. számú táblázat

A felsorolt eseteket legsúlyosabb és súlyos korrupciónak jelölők százalékos aránya az egyes szervezetben

Forrás: saját kutatás

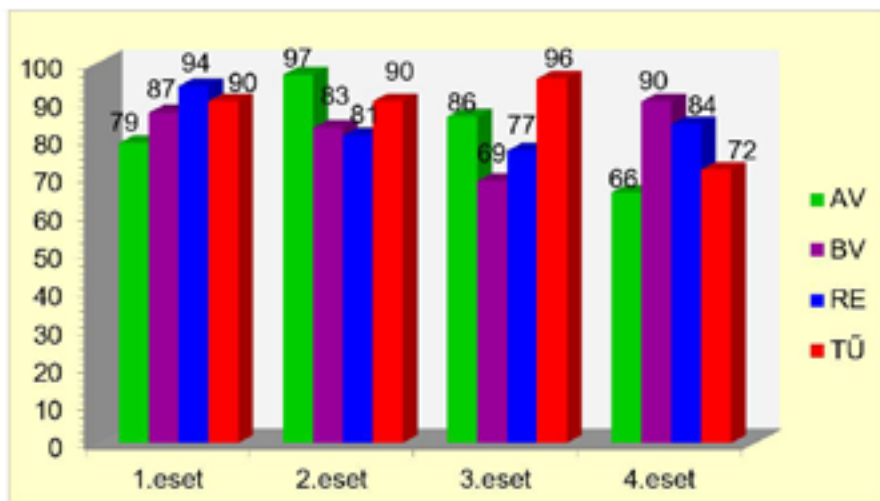
197 Az 1. szám alatt az adott esetet „legsúlyosabb korrupciónak” jelölők aránya szerepel, míg a 2. szám alatt azok aránya, akik „súlyos korrupciónak” jelölték.

A felsorolt esetek közül mindenki a saját szervezetéhez kapcsolható korrupciós szituációt jelölte legsúlyosabbnak (90% vagy afölötti arányban), de a többi szervezet tagjaitól is magas szavazatokat kapott. Ez jelzi, hogy a minta alanyainak értékrendjében elsődleges saját hivatásuk tisztessége, ám hasonló fontosságúnak tartják ugyanezt a másik három szervezet tagjainál is. Az állami alkalmazott és a közhivatalnok korrupcióját leíró 3. és 5. esetet (mely megvalósulhat az adóhatóságnál is) az adóhatóság dolgozói ugyanolyan mértékben megengedhetetlennek minősítik, mint a saját hivatásukhoz kapcsolható korrupciót (az előbbi esetet 97%, az utóbbit 95%).

A kapcsolatok alapján nyert közbeszerzést a tűzoltóság és az adóhatóság válaszolói ítélik el legnagyobb arányban (77% és 78%). A szituációk többségénél az adóhatóság dolgozóinak értékítélete a legszigorúbb, bár a kisstílusú korrupciós esetek nem mindegyikénél jelenik meg ez a szigorúság (például az egészségügyben előforduló korrupciót ők vetik meg legkevésbé). A számla nélküli munkavégzést pedig a rendőrök minősítik legenyhébben.

Az alábbi ábra a rendvédelmi szervezetekhez kapcsolható négy, korrupciós esetre adott „legsúlyosabb” és „súlyos” minősítések együttes számarányát érzékelteti. Az ábrában szereplő „eset” felirat a következő szituációkra vonatkozik:

1. eset: Egy közterületi rendőr „zsebre” bírságol.
2. eset: Egy adónyomozó hivatalos eljárása során jogtalan előnyt biztosít egy ügyfélnek ellenszolgáltatásért.
3. eset: Egy tűzoltó pénzt fogad el azért, hogy engedélyeztetési eljárás során valótlan tartalmú engedély kiállításában működjön közre.
4. eset: Egy büntetés-végrehajtási szintes őr jogtalan ellenszolgáltatásért kedvezményt ad a fogvatartottnak.

6. számú ábra

A rendvédelmi szervezetekben előforduló korrupciós esetek súlyosságának megítélése. (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Nemek, iskolai végzettség, beosztás, családi jellemzők szerint nem mutatható ki érdemi különbség a vélemények között. Kor alapján, a rendőr korrupcióját a fiatalok tartják súlyosabbnak, korban előre haladva kevésbé szigorúan kezelik azt. Az adónyomozó esetében fordított a helyzet, annak korrupcióját az idősebbek minősítik legszigorúbban és a legfiatalabbak legenyhébben.

Esetek:	36 év alatt	36 és 45 év között	45 év felett
rendőr korrupciója	92	91	84
adónyomozó korrupciója	83	90	91
tűzoltó korrupciója	81	84	78
büntetés-végrehajtási dolgozó korrupciója	76	80	79

17. számú táblázat

A rendvédelmi szervezetekben előforduló korrupciót „legsúlyosabbnak” és „súlyosnak” jelölők együttes aránya adott korcsoportban. (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Rákérdeztünk a korrupcióval történő lehetséges találkozásokra is. Miként vélekednek, kell-e a mindennapi életben külön erőfeszítéseket tenni a célok elérése érdekében és kinél lehet korrumpálással jobban boldogulni? A korábbi kutatásokban nevesített foglalkozásokat vettük figyelembe az összehasonlítás, illetve az eltelt idő alatti elmozdulások érzékelése végett. A válaszadóknak kilenc felsorolt foglalkozást kellett 1-től 5-ig osztályozniuk abból a szempontból, hogy – véleményük szerint – melyik az a szakma, amelynél ha célt akarunk elérni, akkor valószínű, hogy ajándékot vagy szívességet kell felajánlani.⁹⁸

Ssz	Foglalkozások:	Leginkább valószínű	Inkább valószínű	Is-is	Inkább nem valószínű	Nem valószínű	Összesen %
1.	a politikusnak	65	22	9	3	1	100
2.	az orvosnak/nővérnek	54	23	20	2	1	100
3.	az önkormányzati képviselőnek	18	40	30	10	2	100
4.	az ügyésznek	7	14	29	30	20	100
5.	a bírónak	5	13	29	31	22	100
6.	az önkormányzati dolgozónak	4	23	38	29	6	100
7.	a hivatali ügyintézőnek	4	17	40	27	12	100
8.	a rendőrnek	2	9	32	38	19	100
9.	a tanárnak	2	6	16	35	41	100

18. számú táblázat

A felsorolt foglalkozások esetében mennyire valószínű az ajándék, szívesség felajánlásának szükségessége? (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A kilenc foglalkozás közül messze a legtöbb korrupciós szituációt tételezik a politikussal történő kapcsolat során, csaknem kilenczede a válaszolóknak valamilyen mértékben valószínűnek tartja ellenszolgáltatás felajánlásának szükségességét. Nagyon nagy számban (77%) vélik ugyanezt az egészségügyben dolgozók kapcsán, de még az

⁹⁸ A Likert-skálán a leginkább valószínű foglalkozást egyessel, a legkevésbé valószínű foglalkozást ötössel kellett jelölni.

önkormányzati képviselőnél is a válaszolók csaknem hattizede valószínűsíti, hogy korrumpálással befolyásolható. A rendőr esetében mindössze bő egytized gondolja ezt, míg közel hattized ellenkező véleményt fogalmaz meg. A rangsor sok hasonlóságot mutat a Gallup Intézet 2007 évben, 1004 személy bevonásával végzett felmérése adataival, ahol az orvos/nővér mellett a politikai élet szereplőit jelölték, mint akiknél ellenszolgáltatás felajánlása nélkül nehezen lehet célt érni.⁹⁹ Különbség van a rendőr megítélésében, a Gallup kutatásában a megkérdezettek nagyobb arányban tételezték korrumpálhatóságukat.

Megvizsgáltuk, hogy az egyes foglalkozásokra leadott „leginkább valószínű” és „valószínű” jelölések különböznek-e aszerint, hogy a válaszoló hova tartozik. Nincs különbség a négy szervezet tagjainak véleménye között az első három helyre sorolt foglalkozás tekintetében. Ugyanazokat, ugyanolyan sorrendben vélik korrupcióval leginkább befolyásolhatónak, bár a vélemények erőssége nem egyforma. Ezt követően, a 4-8. foglalkozásoknál már nemcsak százalékbeli, hanem rangsorbeli különbségeket is látunk. Erre a kérdésre adott válaszok esetében is szembeötlő, hogy az adóhatóság megkérdezetteinek véleménye eltér a másik három szervezet tagjainak nézetétől (például a 4.-8. helyen lévő foglalkozásoknál). Kiugró értéknek tekinthető az adóhatóság válaszolói közül a rendőrré vaksolók aránya (21%), ami által a 4. helyen szerepelnek azok az adóhatóság listáján – mint akinél korrupcióval érhető el cél –, szemben a másik két társszervezettel, akik listáján a rendőr az utolsó, illetve utolsó előtti helyen van.

Ssz	Foglalkozások	AV	BV	RE	TÚ
1.	a politikusnak	83	91	88	86
2.	az orvosnak/nővérnek	81	67	83	77
3.	az önkormányzati képviselőnek	59	58	56	58
4.	az ügyésznek	16	21	21	24
5.	a bírónak	16	23	21	17

⁹⁹ Kardos Sándor István. (2016): *A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hatvodományi Doktori Iskola. 118. p.

Ssz	Foglalkozások	AV	BV	RE	TŰ
6.	az önkormányzati dolgozónak	14	34	38	21
7.	a hivatali ügyintézőnek	10	28	27	15
8.	a rendőrnek	21	14	3	7
9.	a tanárnak	7	14	4	9

19. számú táblázat

A kérdésre adott „leginkább valószínű” és „inkább valószínű” jelölések együttes aránya a válaszolók munkahelye szerinti bontásban (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az adatok azt jelzik, hogy a válaszolók gondolkodását erőteljesen áthatja az a tudat, hogy a mindennapi dolgaik intézése, bajaik orvoslása csak külön áldozat ellenében valósulhat meg. Korosztályok tekintetében a fiatalok borúlátóbbak, mint az idősebbek, nagyobb arányban gondolják azt, hogy ajándék vagy szívesség felajánlása nélkül nem boldogulnának. A középfokú iskolai végzettségűek, valamint a beosztottak szintén több foglalkozásnál, nagyobb mértékben hiszik az ellentételezés szükségességét, mint a felsőfokú végzettségűek és a vezetők.

Vajon mit gondolnak a megkérdezettek, hogy az általuk vélelmezett/ tapasztalt korrupciós helyzet minek a következménye, azaz, a korrupció elterjedésére mi van leginkább hatással? A következőkben erre próbáltunk választ találni. A kérdőívben kilenc tényezőt tüntettünk fel, melyek hatással lehetnek a korrupció elterjedésére. Ezeket kellett 1-től 9-ig rangsorolni, a legmeghatározóbbnak értékelt tényezőtől a legkevésbé meghatározó tényezőig. A kérdésre 413 fő adott értékelhető választ.

Ssz.	Tényezők	Válaszok %
1.	az ország vezetőinek erkölcsi színvonala	45
2.	a társadalom általános erkölcsi színvonala	17
3.	a lakosság életszínvonala	16
4.	a közszolgálati dolgozók anyagi megbecsülése	5
5.	az ország hagyományai	5
6.	az emberek mentalitása	4

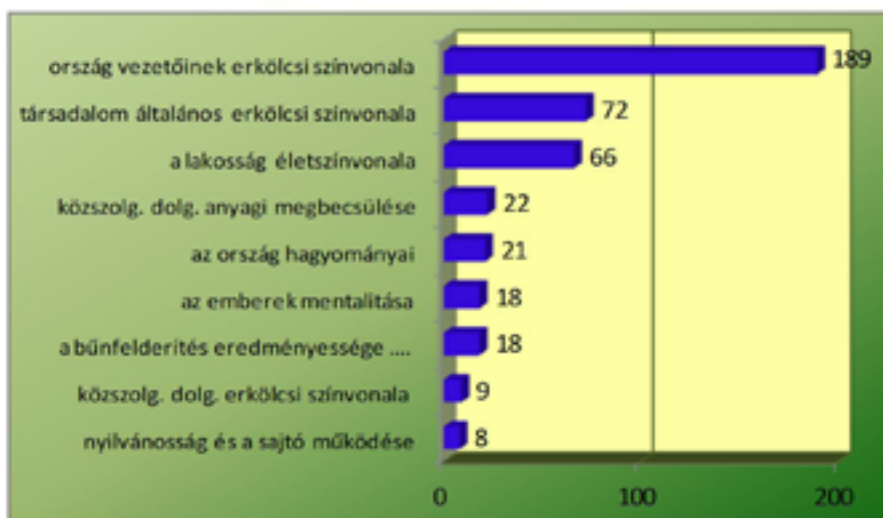
Ssz.	Tényezők	Válaszok %
7.	a bűnfelderítés eredményessége, az igazság- szolgáltatás működése	4
8.	a közszolgálati dolgozók erkölcsi színvonala	2
9.	a nyilvánosság és a sajtó működése	2
Összesen %:		100

20. számú táblázat

*Ön szerint mely tényezőktől függ, hogy egy országban mennyire
elterjedt a korrupció? (Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

A következő ábra a válaszolók számának tükrében a felsorolt tényezőknek tulajdonított hatást érzékelteti a korrupció elterjedésében.

7. számú ábra

*A korrupció elterjedésében az adott tényezőt első helyen, azaz
legmeghatározóbbnak jelölők száma (főben kifejezve)*

Forrás: saját kutatás

A jelenlegi korrupciós helyzet kialakulását a politikai szférához kapcsolják, a korrupció elterjedésének legfőbb okát az ország vezetői erkölcsi állapotának tudják be. Ez nagyságrenddel nagyobb értéket kapott, mint a többi tényező, a válaszadók csaknem fele elsőként jelölte. Közel azonos mértékben teszik felelőssé a korrupt közállapotokért a társadalom általános erkölcsi színvonalát és a lakosság életszínvonalát. Ez utóbbi okolása mögött vélhetően az a megfogalmazott nézet húzódik, hogy az alacsony jövedelmek miatt sokan nem tudják céljaikat legálisan elérni (megfizetni), rákényszerülnek a kiskapuk keresésére, a kisstíliú, mindennapi korrupció felhasználására. A válaszolók több, mint ötöde a közszolgálati dolgozók nem kellő anyagi megbecsülése következményének gondolja a jelenség terjedését. Csaknem ennyien vélik azt, hogy az ország hagyományainak is szerepe van a közmorálban. Némileg kevesebben az emberek mentalitását hibáztatják, ugyanennyien gondolják, hogy a büntetőeljárás eredményessége/az igazságszolgáltatás működése felelős a korrupció elburjánzásában. Legkevésbé ható tényezőnek a nyilvánosságot és a sajtót tekintik. Ez azért érdekes, mert az interjúk során nem egy személytől elhangzott, hogy érdemben csakis a nyilvánosság erejével lehetne harcolni a korrupció ellen. Igaz, hozzátették, hogy a jelenlegi nyilvánosság erre nem alkalmas.

Konklúzióként levonható, hogy bár az anyagi tényezőknek szerepet tulajdonítanak a korrupció elterjedésében, a kulcsponthatást a morális tényezőkben látják.

A válaszok megoszlásának áttekintése érdekében összevont változókat képeztünk. A válaszolók által az első két helyre besorolt tényezők értékeit összevontuk, ezek lettek a „*leginkább meghatározóak*”, a 3-7. helyezésű tényezők lettek a „*közepesen meghatározóak*”, és amelyeket az utolsó két helyre rangsoroltak, azok a „*legkevésbé meghatározóak*”.

Ssz.	Tényezők	A jelzett tényezők megítélése (%)			Össze- sen %
		Leginkább meghatározó	Közepesen meghatározó	Legkevésbé meghatározó	
1.	az ország vezetőinek erkölcsi színvonala	63	33	4	100
2.	a társadalom általános erkölcsi színvonala	42	51	7	100
3.	a lakosság életszínvonala	28	51	21	100
4.	a közszolgálati dolgozók anyagi megbecsülése	17	64	19	100
5.	az emberek mentalitása	13	69	18	100
6.	bűnfelderítés eredményessége, az igazságszolgáltatás működése	11	63	26	100
7.	az ország hagyományai	10	37	53	100
8.	a közszolgálati dolgozók erkölcsi színvonala	9	70	21	100
9.	a nyilvánosság és a sajtó működése	8	62	30	100

21. számú táblázat

A korrupció megvalósulását elősegítő tényezők sorrendje

Forrás: saját kutatás

Az előzőekhez képest a sorrendben egy változás figyelhető meg, az ország hagyományai elé került az emberek mentalitása és a bűnfelderítés-igazságszolgáltatás működése, miután ezeket lényegesen többen jelölték a második helyen. A 3-7. helyezés („közepesen meghatározó”) figyelembevételével még inkább kidomborodik az első tényezőnek tulajdonított meghatározó mivolta (96%). Alig valamivel kisebb a súlya (93%) a társadalom erkölcsi állapotának a korrupció elterjedésében. A nyilvánosság itt is az utolsó helyre került, azonban a válaszolók bő hattizede nem tekinti elhanyagolhatónak, miután közepes jelentőségű szerepet tulajdonít neki.

Korrupciós kockázatok felmérése a rendvédelmi szervek körében

Ssz	Tényezők:	Minősítés	A válaszoló munkahelye			
			AV	BV	RE	TÚ
1.	az ország vezetőinek erkölcsi színvonala	leginkább	64	63	56	70
		közepesen	33	30	40	28
		legkevésbé	3	7	4	2
2.	a társadalom általános erkölcsi színvonala	leginkább	54	35	29	48
		közepesen	41	59	60	47
		legkevésbé	5	6	11	5
3.	a lakosság életszínvonala	leginkább	21	36	31	23
		közepesen	55	52	49	48
		legkevésbé	24	12	20	29
4.	a közszolgálati dolgozók anyagi megbecsülése	leginkább	13	23	24	9
		közepesen	64	64	60	66
		legkevésbé	23	13	16	25
5.	az emberek mentalitása	leginkább	9	10	14	17
		közepesen	70	68	75	62
		legkevésbé	21	22	11	21
6.	a büntefelderítés eredményessége, az igazságszolgáltatás működése	leginkább	15	8	10	12
		közepesen	67	68	48	69
		legkevésbé	18	24	42	19
7.	az ország hagyományai	leginkább	11	6	14	7
		közepesen	39	34	37	40
		legkevésbé	50	60	49	53
8.	a közszolgálati dolgozók erkölcsi színvonala	leginkább	6	12	11	7
		közepesen	74	69	64	71
		legkevésbé	20	19	25	22
9.	a nyilvánosság és a sajtó működése	leginkább	8	7	10	6
		közepesen	56	56	66	70
		legkevésbé	36	37	24	24

22. számú táblázat

A korrupció elterjedésében szerepet játszó tényezők megítélése szervezeti bontásban (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A társadalom általános erkölcsi színvonalát az adóhatóság megkérdezettei lényegesen nagyobb mértékben teszik felelőssé a korrupciós helyzet kialakulásában, mint a rendőrök és a büntetés-végrehajtás dolgozói, ők viszont a lakosság életszínvonalának és a közszolgálati dolgozók anyagi megbecsülésének tulajdonítanak jelentősebb szerepet. Életkor, beosztás és családi jellemzők szerint hasonlóak a vélemények, az eltérések hibahatáron belüliek. A nők az ország vezetőinek erkölcsi színvonalát sokkal nagyobb mértékben tekintik a jelenség okozójának, mint a férfiak, úgyszintén a bűnfelderítés-igazságszolgáltatás működését. A középfokú iskolai végzettségűek nagyobb szerepet tulajdonítanak az anyagiakkal összefüggő tényezőknek. A rendőri szolgálati ágak közül a határrendészeti szolgálati ág válaszolói a többiekénél fontosabbnak ítélik az anyagi megbecsülés helyzetét.

A következőben arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek hogyan vélekednek a korrupció elleni harc eredményességéről. Szerintük milyen tényezők nehezítik a korrupció felszámolásának folyamatát, illetve milyen eszközök alkalmazását tartják célravezetőnek a mérséklésben/megszüntetésében?

Ssz.	Kijelentések	Teljesen egyetért	Jórészt egyetért	Is-is	Inkább nem ért egyet	Egyáltalán nem ért egyet
1.	Magyarországon a politika a korrupció melegágya.	54	21	15	8	2
2.	A korrupció csak akkor fog csökkenni, ha a korrump vezetőket példásan megbüntetik.	52	21	19	7	1
3.	Elsősorban éppen az ország legfelső vezetői nem érdekeltek a korrupció felszámolásában.	47	23	15	11	4
4.	A korrupció csak akkor fog csökkenni, ha a korrupciós bűncselekményeket a jelenleginél sokkal szigorúbban büntetik.	40	27	15	11	7
5.	A korrupció ellen elsősorban jogi eszközökkel kellene fellépni.	30	31	30	8	1
6.	A korrupciós ügyek ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól.	26	27	29	13	5
7.	Az emberek gondolkodásának a megváltozásával lehetne visszaszorítani a korrupciót.	21	34	34	10	1

Ssz.	Kijelentések	Teljesen egyetért	Jórészt egyetért	Is-is	Inkább nem ért egyet	Egyáltalán nem ért egyet
8.	A korrupció elleni küzdelem azért nem lehet sikeres, mert azok is korruptak, akiknek fel kellene lépniük a korrupcióval szemben.	20	18	27	22	13
9.	A korrupció ellen elsősorban a nyilvánosság segítségével lehetne fellépni.	17	29	31	19	4
10.	Magyarországon a becsületesség nem kifizetődő, legtöbbször korrupcióval lehet célt elérni.	9	22	33	24	12
11.	Magyarországon már olyan méreteket ölt a korrupció, hogy lehetetlen felvenni vele szemben a harcot.	8	19	18	27	28
12.	Elfogadható viselkedésnek számít, ha valaki törvénytelen dolgot tesz azért, hogy azzal elősegítse saját maga vagy a családja boldogulását.	4	6	21	25	44
13.	Mindig is létezett korrupció, túl sokat nem érdemes ellene tenni.	2	3	13	23	59

23. számú táblázat

A kijelentésekre adott válaszok megoszlása (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az előző kérdésekre adott válaszokhoz hasonlóan, itt is a politikai szintér szereplőit tartják felelősnek az országban eluralkodott korrupcióért, a megkérdezettek 75%-a jórészt vagy teljesen egyetért abban, hogy a politika a korrupció melegágya. A korrupció elleni sikeres fellépés legnagyobb akadályának azt tartják, hogy az ország legfelső vezetői nem érdekelték a felszámolásában. Egy interjúalany szerint: „miután közülük sokan érintettek, persze, hogy hiányzik a politikai szándék.”

E nézetet a válaszolók közel négytizede megerősítette, amikor a 8. számú állításhoz „*A korrupció elleni küzdelem azért nem lehet sikeres, mert azok is korruptak, akiknek fel kellene lépniük a korrupcióval szemben.*” a „jórészt-”, illetve „teljesen egyetért” választ jelölte be. A tisztességesebb közállapotok elérése érdekében a többség a szigorúbb szankcionálás mellett van. Közel háromnegyedük (73%) jórészt vagy egészében azt vallja, hogy a korrupt vezetőket példáulan meg kellene büntetni, kétharmaduk (67%) szerint a korrupciós bűncselekményeket a jelenleginél sokkal szigorúbban kellene szankcionálni.

A korrupció visszaszorításában a jogi eszközöknek a válaszolók határozta jelentős szerepet tulajdonít, azonban viszonylag sokan (55%) nemcsak a retorziótól várják a korrupció visszaszorítását, hanem az emberek gondolkodásának a megváltozásával remélik azt elérni.

Való igaz, hogy a megtorlástól való félelem visszatartó erőt jelenthet, azonban sohasem lehet a retorzió olyan célravezető, mintha az erkölcsi értékrend vezérelné a cselekedetet, így, ebből eredően belső indíttatásból nem követ el a személy normasértő dolgokat. Sokan (53%) a korrupció megfékezésének egyik gátját abban látják, hogy az ellene fellépő, vagy azt bejelentő emberek nem kapnak megfelelő védelmet. Amennyiben így van, akkor a következtetésünk csak egy lehet: ez visszaveti a bejelentési hajlandóságot, ami viszont csökkenti a korrupció felszámolásának esélyét.

Nemek tekintetében vizsgálva az adatokat, elmondható, hogy a nők a férfiaknál nagyobb mértékben hibáztatják a politikai alrendszer vezetőit az országban eluralkodott korrupcióért, az ellene való harc elégtelen voltáért és sokkal szigorúbb büntetés kiszabásában értenek egyet. Korosztályok szerint nézve, a 45 év feletti válaszolók vannak a nőkhöz hasonló véleményen.

Szervezetenként elemezve az adatokat, túlzottan nagy eltérést a válaszadók között nem tapasztalunk, de arányeltolódások vannak a válaszok közötti egyes állítások esetében. Így például több kijelentésnél a rendőrség állományába tartozók véleménye eltér a másik három szervezet válaszolóinak – egymáshoz közeli – nézetétől.

Az adathalmaz mennyisége nem tette lehetővé egy táblázatban történő megjelenítését, ezért a táblázatban először az állításokkal csak a „jórészt egyetért” és a „teljesen egyetért” válaszokat gondoltuk feltüntetni. Azonban egyes kérdéseknél nagy arányban (akár 30-40% közötti) jelölték a válaszadók az „is-is” lehetőséget (ami jelenti, hogy van valami igaz is az állításban, de azért nem teljesen igaz). Ezért, utólagos megfontolásból az „is-is” válaszokat is megjelenítettük annak érzékeltetésére, hogy akik nem értettek egyet az állításokkal, azok nem mindegyike a kijelentés ellenében foglalt állást. Így – a csökkentett adatmennyiség ellenére is – érzékeltetni lehet az egyes kijelentéssel csak részben,- vagy teljesen egyet nem értők nagyságát. A 24. számú táblázatban e megfontolás alapján jelennek meg az adatok.

A „válaszok” alatti számok jelentése:

1. Teljesen egyetért
2. Jórészt egyetért
3. Is-is

Ssz	Kijelentések	Válaszok	AV	BV	RE	TÚ
1.	Magyarországon a politika a korrupció melegágya.	1.	54	56	55	52
		2.	23	19	23	22
		3.	13	15	16	19
2.	A korrupció csak akkor fog csökkenni, ha a korrump vezetőket példásan megbüntetik.	1.	47	62	53	48
		2.	24	18	21	20
		3.	19	14	19	24
3.	Elsősorban éppen az ország legfelső vezetői nem érdekeltek a korrupció felszámolásában.	1.	47	53	47	40
		2.	23	21	22	26
		3.	11	12	17	20
4.	A korrupció csak akkor fog csökkenni, ha a korrupciós bűncselekményeket a jelenleginél sokkal szigorúbban büntetik.	1.	39	55	26	41
		2.	38	14	27	28
		3.	17	21	32	17
5.	A korrupció ellen elsősorban jogi eszközökkel kellene fellépni.	1.	25	33	25	40
		2.	34	34	26	30
		3.	31	26	36	26
6.	A korrupciós ügyek ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól.	1.	26	30	18	28
		2.	32	26	27	23
		3.	31	28	29	33
7.	Az emberek gondolkodásának a megváltozásával lehetne visszaszórítani a korrupciót.	1.	25	22	16	20
		2.	34	26	36	44
		3.	36	41	34	26
8.	A korrupció elleni küzdelem azért nem lehet sikeres, mert azok is korruptak, akiknek fel kellene lépniük a korrupcióval szemben.	1.	16	28	22	15
		2.	17	16	19	21
		3.	35	28	22	24

Ssz	Kijelentések	Válaszok	AV	BV	RE	TŰ
9.	A korrupció ellen elsősorban a nyilvánosság segítségével lehetne fellépni.	1.	21	17	9	23
		2.	40	24	19	33
		3.	23	31	38	31
10.	Magyarországon a becsületesség nem kifizetődő, legtöbbször korrupcióval lehet célt elérni.	1.	5	16	10	3
		2.	29	19	16	27
		3.	32	29	39	34
11.	Magyarországon már olyan méreteket ölt a korrupció, hogy lehetetlen felvenni vele szemben a harcot.	1.	4	16	5	5
		2.	17	17	21	21
		3.	20	21	14	18
12.	Elfogadható viselkedésnek számít, ha valaki törvénytelen dolgot tesz azért, hogy elősegít-se saját maga, vagy a családja boldogulását.	1.	6	4	5	2
		2.	7	10	4	3
		3.	17	24	22	21
13.	Mindig is létezett korrupció, túl sokat nem érdemes ellene tenni.	1.	2	2	3	2
		2.	2	6	2	2
		3.	7	16	14	13

24. számú táblázat

*Az állításokra adott egyetértő, illetve „is-is” válaszok megoszlása szervezetenként.
(Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

A politikai elit/vezetők felelősségének megítélése a négy szervezetben nagyon hasonló, 74 és 78% között mozognak az első kijelentéssel egyetértő vélemények. Mind a négy szervezetben a megkérdezettek többsége – a korrupció csökkentéséhez – elengedhetetlennek tartja, hogy a korrump vezetőket példásan megbüntessék, e nézet legnagyobb mértékben a büntetés-végrehajtás válaszadóinál (80%) jelenik meg. Ennek fontosságát interjúban azzal támasztották alá, hogy „ha az emberek azt tapasztalják, hogy a „nagy” korrupció többnyire büntetlen marad, az oda vezet, hogy sokan felmentést adnak majd maguknak, illetve elnézőek lesznek környezetükben a kisösszegű korrupciókkal szemben”. A példastatuálás mellett a korrupciós bűncselekmények

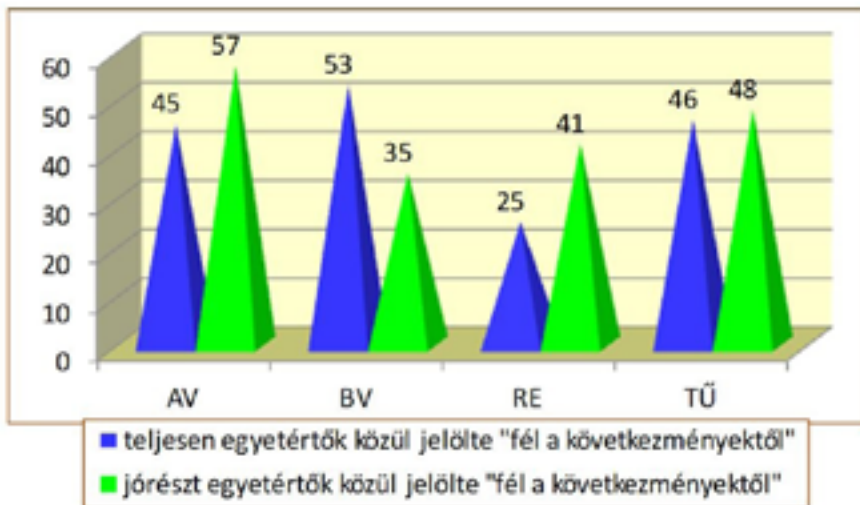
szigorúbb büntetését tartják indokoltnak, bár feltűnő, hogy a rendőrség válaszolói közül a másik három szervezethez képest jóval kevesebben vannak (26%), akik teljesen egyetértenek ezzel a véleménnyel. Talán a fenti interjú-idézethez hasonló gondolatok miatt a szigorúbb büntetés-től önmagában még nem remélik a korrupció visszaszorítását. A jogi eszközök hathatóságában leginkább a tűzoltók (70%), majd a büntetés-végrehajtás válaszolói (67%) bíznak és legkevésbé a rendőrök (51%). A tisztességesebb és erkölcsösebb közállapotok megteremtéséhez az emberek gondolkodásának megváltoztatását legfőképp a tűzoltóság (66%) és az adóhatóság válaszolói (59%) tartják célravezetőnek.

A korrupció elleni harcban a nyilvánosság szerepének megítélése igen különböző, azonban egyik szervezetnél sem éri el a válaszolók egynegyedét (sőt, a rendőröknél egytizedét) azok száma, akik teljesen hisznek abban, hogy a nyilvánosság erejével megfékezhető lenne a korrupció. Nagyobb arányban a „jórészt egyetért” jelölések jelennek meg, melyek némi kételkedést is jeleznek a hazai nyilvánosság erejével kapcsolatban. Leginkább még az adóhatóság és a tűzoltóság válaszolói bíznak abban, hogy az átlátható állapotok megteremtése szűkítené a korrupcióra lehetőséget adó helyzeteket/eljárásokat. A nyilvánosságnak legkisebb jelentőséget a rendőrök tulajdonítanak (28%). Ebben feltételezhetően szerepet játszanak a következők:

A nyilvánosságot illetően ambivalens érzésüknek adtak hangot az interjúban, sokan közülük bizalmatlanok a sajtó képviselőivel. Úgy érzik, abban, hogy a közvélekedés rosszabb róluk, mint a valóság, jórészt az újságírók tehetnek. A rendőrség a sajtó nyilvánossága előtt is évek óta vállalja, hogy tagjai körében vannak/lehetnek korrupt dolgozók. A másik három vizsgált szervezet esetében a feltárt „saját” korrupciós esetek közzététele a médiában alig mutatkozik meg. Úgy tűnik, a rendőrséggel kapcsolatos ilyen témájú híradások igazolják a civil lakosság körében azt a (negatív) közvélekedést, miszerint a szervezet tagjai közül sokan valóban megvehetőek, korruptak, hiszen „már a tévé is ezt mondja”. A jövőben a rendőrségnek – a nyilvánosság további felvállalása mellett is – alapjaiban kell újragondolnia és felépítenie a korrupcióval kapcsolatos kommunikációs stratégiáját annak érdekében, hogy a média adta lehetőségek révén a korrupcióval szembeni fellépés eredményessége és hatékonysága kerüljön határozottabban előtérbe.

A rendőrök között vannak legkevesebben (18%), akik álláspontja szerint a korrupció ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet, a másik három szervezetben ennél lényegesen többen (26-30% közötti arányban) gondolják ezt. Megnéztük, hogy akik ezt választák, azok közül hányan jelölték a 6. számú kérdésnél, hogy azért nem jelenti az állampolgár, ha korrupcióval találkozik, mert fél a következményektől.

Az adatok összevetése alapján leszűrhető következtetés: az adóhatóság, a büntetés-végrehajtás és a tűzoltóság válaszolói között nagy arányban vannak, akik szerint, miután a korrupció ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól, ezért nem jelentik, ha azzal találkoznak, mert félnek a következményektől. A rendőrök közül lényegesen kevesebben gondolják ezt, ellenben többen vannak azon a véleményen, hogy azért nem jelentik, mert így jobban boldogulnak.

8. számú ábra

„A korrupciós ügyek ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól” kijelentéssel egyetértők közül a „fél a következményektől” választ adók százaléka. (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Kevesen, de a megkérdezettek között is vannak, akik felemás módon viszonyulnak a korrupcióhoz, mert azt elfogadhatónak tekintik, ha saját boldogulásuk érdekében tesznek törvénytelen dolgot. Leginkább az adóhatóság (13%), és a büntetés-végrehajtás (14%), kisebb mértékben a rendőrség (9%), valamint a tűzoltóság (5%) megkérdezettei körében vannak ilyen véleményen. Ez annyiban nem rendkívüli, hogy hazánkban, miközben a korrupciót általában elítélik az emberek, rombolónak tartják a társadalomra nézve, aközben a hétköznapi, alkalmi vagy kis értékű korrupciós esetekkel szemben nagyfokú tolerancia figyelhető meg. E felemás viszonyulás megjelenésében szerepe lehet a (több interjúban is megfogalmazott) nagy volumenű, gyakori korrupciós cselekedetektől való hallomásnak, azoknál a számonkérés elmaradásának, és ez kiválthatja a „nekik mindent szabad, én meg küszködök, de nem érek célt” szemléletet, ami elvezethet a korrupcióval szembeni morális gátak fellazulásához.

Figyelmet érdemel, – tekintettel a megkérdezettek hivatására – hogy vannak, akiknél a korrupció iránti közönyösség is tetten érhető válaszaikban, leginkább a büntetés-végrehajtásnál (ott 33%), a rendőrségnél és a tűzoltóságnál egyaránt 26-26%, míg legkisebb mértékben az adóhatóság megkérdezetteinél (ott 21%-nál). Ennek részben az lehet az oka, amiről interjúban beszéltek, hogy „annyi a visszaélés, a korrupció, hogy követni sem lehet, már fel sem kapjuk rá a fejünket”, „egymást követik a nagy horderejű korrupciók, de nincs felelősségrevonás, nem csoda, hogy az emberek belefásultak”. Az apátia is megmutatkozik néhány válaszolónál, akik szerint mindig is volt, túl sokat nem érdemes ellene tenni.

Nem elhanyagolható azok száma sem, akik szerint a hazai közállapotokat figyelembe véve a becsületesség nem kifizetődő, hamarabb boldogulnak, akik törvényt szegnek. Nagyobb mértékben a büntetés-végrehajtás (35%) és az adóhatóság (34%) dolgozói, kisebb arányban a tűzoltóság (30%) és a rendőrség (26%) válaszolói értettek jórészt vagy teljes mértékben egyet az állítással. Mindegyik szervezetnél a válaszolóknak csak bő egytizede van azon az állásponton, hogy tisztességes munkával hazánkban ma ugyanolyan esélye van az embereknek boldogulni, mint akik letérnek a törvényes útról. Fenti állításunk szerepel a 2016 júliusában, a 18-29 éves magyarországi lakosság körében végzett kutatás kérdései között is. A fiatalok jóval pesszimistábban nyilatkoztak a hazai viszonyokról, „a 18-29 éves korosztály kétharmada (71%) szerint, azoknak az embereknek, akik készek törvényt szegni és korruptnak

lenni, több esélyük van boldogulni az életben, mint azoknak, akik ilyes-
mire nem hajlandók”.¹⁰⁰

Összességében megállapítható, hogy a megkérdezettek a munkájuk során megvalósítható normasértéseket mint a beosztással való visszaélést és az intézkedés elmulasztását a legsúlyosabb korrupciónak tartják. Hasonló módon elélik a tudást, szorgalmat, tisztességet felülíró protekciót, „uram-bátyám kapcsolatot”. A „kisstílű” korrupciót – melyet szerintük a társadalmi környezet alapoz meg –, lényegesen enyhébben minősítve, a hétköznapi boldogulás kényszerű „kenőanyagának”, az ügyek meggyorsítása eszközének tekintik. Úgy érzik, a mindennapi életben számos területen külön erőfeszítéseket kell tenni, mert ellenszolgáltatás felajánlása nélkül nehezen lehet célt érni.

A megkérdezettek erősen összekapcsolják a korrupciót a politikával. Döntő többségük a politikai szférát tartja legjobban korrupcióval átitotttnak, ettől messze elmarad az összes többi foglalkozás ilyen módon történő megítélése. Az adónyomozókat és a rendőröket csaknem kétszer annyian vélik súlyosan korruptnak, mint a büntetés-végrehajtási dolgozót vagy tűzoltót. A mindennapokban előforduló korrupciós esetek közül mindenki a saját szervezetéhez kapcsolható korrupciós szituációt jelölte a legsúlyosabbnak, de a többi rendvédelmi szervezet tagjaitól is súlyos minősítést kapott. Ez jelzi, hogy a minta alanyainak értékrendjében elsődleges a saját hivatásuk tisztessége, ám hasonló fontosságúnak tartják ugyanezt a másik három szervezet tagjainál is. Elmondható, hogy nézetük nem tükröz elfogultságot, a szervezeti környezetükben előforduló kriminális normasértések bagatellizálására való törekvést. Tisztában vannak azzal is, hogy még a legkisebb korrupciós cselekedet is túlmutat az elkövetőn, alig helyrehozható károkat okoz a szervezet társadalmi megítélésében.

100 Korrupcióérzékelés és médiahasználat a magyar fiatalok körében. 17. A Transparency International Magyarország vizsgálatot végzett a fiatalok korrupcióérzékeléséről, valamint a médiafogyasztási szokások és a korrupciós attitűdök közötti összefüggésekről. Az első kutatási fázisban a Publicus Intézet 500 fős telefonos kérdőíves adatfelvételt végzett, a második fázisban a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézete öt darab fókuszcsoporthoz vizsgálatot végzett 31 fő részvételével. Elérhető: https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/08/Korrupcioerzekeles_es_mediahasznalat.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)

A jelenlegi korrupciós helyzet kialakulását a politikai szférához kapcsolják, a korrupció elterjedésének legfőbb okát az ország vezetői erkölcsi állapotának tudják be. Közel azonos mértékben teszik felelőssé a korrump közállapotokért a társadalom általános erkölcsi színvonalát és a lakosság életszínvonalát. A válaszolók több, mint ötöde a közszolgálati dolgozók nem kellő anyagi megbecsülése következményének gondolja a jelenség terjedését. Legkevésbé a jelenlegi hazai nyilvánosságot tartják alkalmasnak a korrupció elleni eredményes fellépésben.

A korrupció elleni sikeres fellépés legnagyobb akadályát abban látják, hogy az ország legfelső vezetői nem érdekeltek a felszámolásában. Emellett jelentős azok száma, akik szerint, amíg a korrupció ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól, nehéz lesz azt visszaszorítani. A jogi eszközök szigorúbb alkalmazása javasolása mellett az emberek gondolkodásának a megváltozásával remélik elérni a tisztességesebb közállapotokat.

4. FEJEZET:

A SZERVEZETI KORRUPCIÓ MEGÍTÉLÉSE

Szerző: Dr. Kardos Sándor, Dr. Kanyó Mária

Kutatásunk alapfeltételezése, hogy a különböző szervezetek tagjai másképp vélekednek az őket körülvevő munkahelyi/szervezeti közegről, másképp látják és értékelik saját munkakörnyezetükben ugyanazon jelenségeket, mint a „civiliek”. E körülmény megmutatkozik álláspontunk szerint a szervezeti korrupcióval kapcsolatos elképzelésekben és gondolati világban is.

A következő kérdésekkel azt mérjük fel, hogy a célcsoportnak kiválasztott beosztottak és alsó szintű vezetők a szervezeti korrupcióról – a saját, illetve a másik három szervezet korrupciójáról – milyen nézetekkel, véleményekkel, elgondolásokkal rendelkeznek. Ezek mennyiben azonosak, illetve különböznek-e, és ha igen, e különbözőségek visszavezethetőek-e arra a szakmai/szervezeti milliőre, melyben az egyén a napi munkáját végzi. Álláspontunk szerint a tárgykörben feltárt gondolatok/vélemények és azok eltérései szervezetenként megmutatják, hogy milyen különböző módszereket, eszközöket és megközelítéseket kell és célszerű alkalmazni a szervezeti korrupcióval szembeni leghatékonyabb és legeredményesebb fellépés érdekében.

Köztudott, hogy az állampolgárok nem minden esetben tesznek bejelentést/feljelentést, ha korrupciós cselekményt tapasztalnak. A jelenség vizsgálata szempontjából nem megkerülhető annak a körülménynek a feltárása, hogy a vizsgálatban érintett szervek beosztottjai és alsó szintű vezetői – akik munkájuk során leggyakrabban kerülnek kapcsolatba a „civil” közeggel – hogyan vélekednek a bejelentések elmaradásának okáról.

A kérdőívben arra vonatkozott a kérdés, hogy a válaszadó véleménye szerint az az állampolgár, aki nem jelenti be, ha korrupcióval találkozik, miért dönt így. A felsorolt lehetőségek közül kizárólag egyet kellett megjelölni.

Ssz	Válaszalternatívák	Válaszadók megoszlása	
		fő	%
1.	Mert úgysem lenne eredménye.	135	31
2.	Mert fél a következményektől.	181	42
3.	Mert nem tudja, hová jelentse.	16	4
4.	Mert így jobban boldogul.	57	13
5.	Egyéb ok miatt.	45	10
Nem válaszolt ¹⁰¹		1	-
Összesen:		435	100

25. számú táblázat

„Az az állampolgár, aki nem jelenti be, ha korrupcióval találkozik, miért dönt így?”
A kérdésre adott válaszok megoszlása

Forrás: saját kutatás

A megkérdezettek legnagyobb része azt válaszolta, hogy az állampolgárok esetében a korrupció bejelentésének elmulasztását leginkább a következményektől való félelem motiválja. Különösen érdekes eredmény ez abban a megvilágításban, hogy éppen a rendvédelmi szervek, valamint a gazdasági élet tisztaságáért is felelős adóhatóság tagjai vélekednek így. E körülményekre tekintettel a válaszok megoszlását a négy szervezetre vonatkozóan külön-külön is megvizsgáltuk.

Ssz	Válaszalternatívák	Válaszadók %			
		AV	BV	RE	TÚ
1.	Mert úgysem lenne eredménye.	30	42	22	30
2.	Mert fél a következményektől.	47	36	36	48
3.	Mert nem tudja, hová jelentse.	3	5	3	5
4.	Mert így jobban boldogul.	13	7	26	6
5.	Egyéb ok miatt.	7	10	13	11
Összesen (%)		100	100	100	100

26. számú táblázat

„Az az állampolgár, aki nem jelenti be, ha korrupcióval találkozik, miért dönt így?”
A kérdésre adott válaszok megoszlása szervezetenként (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

101 A kérdésre egy fő rendőr nem válaszolt

A büntetés-végrehajtás kivételével a másik három szervezet megkérdezettei közül legtöbben úgy gondolják, hogy az állampolgárokat a korrupció bejelentésére a következményektől való félelem tartja vissza. A bejelentők tartanak a feljelentéssel kapcsolatos (időt rabló) utána-járástól, a beidézésektől, esetleg nem tudja bizonyítani a bejelentő az igazát és akár még kára is származhat. Még inkább visszatartó erő lehet, ha tartania kell a feljelentett retorziójától (amitől úgy érzi, nem védi meg senki). Ehhez kapcsolódóan figyelembe veendő, amit *Inzelt* említ, a rendőrségnél meglévő statisztikai szemléletet, mely szerint az állampolgárok feljelentési hajlandóságát csökkenti az a rendőrségi gyakorlat, miszerint, ha a feljelentés során látják, hogy eredménytelen lesz a nyomozás, ami rontani fogja a kapitányság megítélését, akkor „elhajtják” a bejelentőt.¹⁰² Barabás kutatói tapasztalata szerint is „a leggyakoribb nem jelentési okként a rendőrség munkájával kapcsolatos elégedetlenség, illetve bizalmatlanság emelkedett ki 43%-kal.”¹⁰³

Második leggyakoribb okát a bejelentés elmulasztásának abban látják, hogy úgysem lenne annak eredménye, sőt a büntetés-végrehajtási dolgozók legnagyobb arányban ezt jelölték. A rendvédelmi szervek tagjaitól különösen érdekes e vélemény, mely azt sugallja, hogy az állomány maga sem igazán bízik a korrupcióval szembeni intézkedések eredményességében. Interjúban azzal támasztották alá a bejelentés hiábavalóságának érzetét az állampolgároknál, hogy sok kiderült eset után nincs következmény, nincs felelősségre vonás, vagy előre tudható, hogy adott esetben úgysem indul majd eljárás.

Feltűnő, hogy a rendőrök – a többi három szervezet tagjaihoz képest – magas arányban gondolják, hogy az állampolgárok azért nem jelentik a korrupciót, mert így jobban boldogulnak. A válaszadók kicsivel több, mint negyede (26%) véli ezt, vagyis minden negyedik megkérdezett rendőr. E vélemény álláspontunk szerint alapulhat azon a személyes tapasztalaton is, hogy a rendőrt korrumpáló állampolgár a jogsértés révén valóban „jobban boldogul”. Figyelembe véve azt a körülményt, hogy a rendőri válaszadók valamennyien a közterületi szolgálati ághoz tartoznak, vagyis munkájuk, intézkedéseik révén rendszeresen kerülnek

102 *Inzelt* 2015. i.m. 175. p.

103 Barabás Tünde: *Általános viktimológia, látencia*. In.: Dr. Irk Ferenc (szerk.) *Áldozatok és vélemények I.* Országos Kriminológiai Intézet Budapest. (2004) 157-198. p.

Elérhető: http://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20I.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)

kapcsolatba állampolgárokkal, nem vethető el az a lehetőség, hogy a válaszok egyfajta kialakult korrupciós „gyakorlaton”, vagy annak hallo-másán is alapulnak/alapulhatnak.

A továbbiakban az összességében a legnagyobb arányban jelölt „fél a következményektől” válaszalternatívát elemeztük több szempont alapján.

Először abból a nézőpontból vizsgáltuk meg, hogy a beosztottak és a vezetők jelölési aránya között mutatkozik-e különbség. Az adóhatóság és tűzoltóság esetében – csaknem egyezően – a beosztottak kicsivel több, mint fele, a vezetők csaknem egyharmada jelölte e válaszlehetőséget, a büntetés-végrehajtás beosztotti válaszadóinak 37%-a, a vezetőknél pedig a 32%-a gondolta, hogy a korrupció jelentését a félelem miatt mulasztják el az állampolgárok. A rendőrség esetében viszont a vezetők nagyobb arányban gondolták (44%) ezt a lehetőséget, mint a beosztottak (36%). Amennyiben elfogadjuk azt a – fentebb leírt – feltételezést, hogy e kérdés megválaszolásánál a szakmai munka során szerzett tapasztalatok is beépülnek a válaszba, akkor ez utóbbi szervezet esetében a vezetők is nagy számban láthattak/tapasztalhattak olyan állampolgári bejelentési szándékot, amelyet a következményektől való félelem hiúsított meg.

A „fél a következményektől” válaszlehetőséget az adóhatóság és a büntetés-végrehajtás állományából a nők kimutathatóan nagyobb arányban jelölték (az adóhatóságnál a nők 50%-a, a férfiak 42%-a, a büntetés-végrehajtásnál a nők 41%-a, a férfiak 32%-a), a rendőrök esetében az arány megegyezik (mind a nők, mind a férfiak 36%-a jelölte ezt a lehetőséget). A tűzoltóság esetében viszont – egyedüli szervként – a férfiak választották e lehetőséget nagyobb arányban (a nők 42%, a férfiak 48%-a).

Álláspontunk szerint a vizsgált szervek állománya az állampolgári vélemények ilyen arányú és mértékű feltételezését a munka során szerzett személyes tapasztalásra alapozza. Az állami szervek tagjai körében tapasztalati úton köztudott ugyanis, hogy a korrupcióval kapcsolatos bejelentéseknek nincs minden esetben egyértelműen következménye. E körülményt nem feltétlenül a szervek felderítési, megelőzési hiányosságai okozzák, meghatározóbb összetevő az, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények bizonyítása egy bejelentés alapján, a rejtve/titokban megtörtént magatartást követően nagyon összetett feladat. Nem elhanyagolható körülmény ugyanis az, hogy a korrupció – ellentétben sok más bűncselekménnyel – a tárgyi környezetében nem hagy

szinte semmilyen észlelhető, látható, „kitapintható” nyomot, az elkövetéskor tanúsított magatartás pedig – ugyancsak eltérően több jogsértés magatartásától – egy külső szemlélő számára egyáltalán nem, vagy nem élesen válik el az egyébként jogszerű cselekedetektől.¹⁰⁴ E megvalósulási körülményre tekintettel a korrupció bejelentése kapcsán nem minden esetben indítható eljárás, és egy esetleges eljárásban is jelentősek a bizonyítási nehézségek.

Megalapozhatja az állomány feltételezését továbbá a kérdés kapcsán az a munkahelyi tapasztalás is, miszerint az állampolgárok egy-egy korrupciós magatartás kapcsán a saját ügyeikben (valóban) jobban és könnyebben boldogulnak. E körülmény egybevág azon korábbi megállapításunkkal, hogy a mindennapi, „kis korrupció” az ügyek meggyorsításának valós eszköze. E körülmény mellett sem hanyagolható el az állomány véleményére ugyancsak hatást gyakorló körülmény, miszerint az állampolgárok köztudottan félnek, idegenkednek azon korrupciós esetek bejelentésétől, melyekben ők is érintettek. Ez irányú félelmüket felerősíti a korrupciós cselekmények nyomozása során az utóbbi időben történt változás is.

Úgy látjuk ugyanis, hogy a megkérdezettek véleménye meg tudja alapozni azon problémák valóságát, melyek a korrupciót bejelentő személy védelme kapcsán az utóbbi időkben folyamatos viták tárgyát képezik. A szabályozás ugyanis olyan módon változott meg 2011-ben, hogy a korábbi büntethetőséget megszüntető ok helyett a büntetés korlátlan enyhítését vagy mellőzését tette lehetővé a korrupciót felfedő személy esetében.¹⁰⁵ A normaháttér változása nem tűnik szerencsésnek krimináltaktikai szempontból, mivel erős tanúból, gyenge gyanúsítottá „változott” a feljelentő. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy a korábbi szabályozásban a büntethetőség megszüntetése automatikusan következett be azzal, ha valaki bejelentette az őt érintő korrupciót. Ez a körülmény egyfajta eljárásjogi biztonságot is jelentett a bejelentő esetében, már a büntetőeljárásban is kizárólag tanúként hallgatták ki. Az új szabályozás szerint viszont már a bejelentő is gyanúsítottként szerepel az ügyben, csak a későbbiekben, az eljárás menetében, esetleg annak lezárásakor történik meg esetében a büntetés korlátlan enyhítése. Az új nyomozási

104 Takács Veronika (2012): *A korrupció nyomozása, különös tekintettel a titkoszolgálati eszközökre*. Belügyi Szemle. LX. évfolyam 12. szám. Budapest 93-118. p.

105 Kardos (2016)

környezetben, amikor a korrupciót felfedő személyek azzal szembe-sülnek, hogy a nyomozásban ők is gyanúsítottak lesznek, sajnálatos módon az esetek nagy többségében úgy nyilatkoznak, hogy elállnak a bejelentéstől, vagy a feljelentéstől, például azzal az indokkal, hogy rosszul emlékeznek. E körülmény jelentős mértékben csökkenti, vagy csökkentheti a korrupcióval kapcsolatos bejelentési hajlandóságot.¹⁰⁶

A szabályozás változása és jelenlegi rendszere ellentétesnek tűnik azzal a gyakorlattal, mely szerint *„napjainkban határozottan felerősödött a „megegyezés” elem a büntető igazságszolgáltatásban, melynek hatását tovább erősítik a helyreállító igazságszolgáltatás eszközei. A terhelt gyakran élhet különféle „kedvezményekkel”, és egyre erősebb az „alku-elem” az eljárásban, hogy például mivel vádolja meg az ügyész, milyen cselekményt tesz a vád tárgyává.”*¹⁰⁷ A feltárt eredmények, így az állampolgári véleményekről meglévő feltételezések megalapozottan kelthetik (álláspontunk szerint a lebukásmentesség illúzióját is generálva), vagy akár jelentősen elősegítik, elősegíthetik a korrupció megvalósulását.

A rendőrök esetében az életkori csoportok közül a következményektől való állampolgári félelmet mint a bejelentés elmulasztásának okát a 36 és 45 év közötti személyek jelölték a legnagyobb számban. E körülmény utalhat egyfajta személyes tapasztalatra, tapasztalásra is, melyet a munkában eltöltött idővel szerez meg a szervezetben dolgozó, mivel az életkor emelkedésével általában a munkában eltöltött idő is arányosan emelkedik.

A korrupció vizsgálata során annak felmérése elengedhetetlen, hogy az egyes állami szervezetek tagjai mit gondolnak a saját, valamint vezetőik korrupciós jellemzőiről, továbbá magukat és a szervezetüket más szervezetekhez viszonyítva hogyan értékelik a tárgykörben. E vélemények ismerete célirányosan és speciálisan kialakított, szervezetenként eltérő, és az adott szervezetre leghatékonyabb korrupció-ellenes stratégiák kialakításához nyújthatnak támpontot.

A kérdésselvetés arra vonatkozott, hogy mind a négy szervezet – köztük a válaszadó saját szervezete esetében is – milyen mértékűnek

106 Sinku Pál (2013): *Néhány gondolat a korrupció felderítésének problematikájáról.* In.: Gellért Balázs - Csige Zoltán (szerk.): Békés Imre Emlékkötet. ELTE Állam és Jogtudományi Kar. Tullius Kiadó, Budapest. 164-171. p.

107 Kerezsi Klára (2011): *Konfrontáció és kiegyezés. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe.* Akadémiai Doktori Értekezés. Budapest. 69. p.

ítéli a szakterületi korrupciót. A korrupció feltételezett mértékét ötfokozatú skálán kellett megjelölni. A válaszok alapján a szervezetek tagjainak önreprezentációjáról képet kaphatunk, másrészt, megismerjük, hogy adott szervezet korrupciós érintettségét a másik három szervezet tagjai milyen mértékűnek látják. A kérdésre a megkérdezett 435 főből nem mindenki adott értékelhető választ, ezért egy-egy szervezet esetében az összes válaszoló aránya nem éri el a 100%-ot.

Az alábbi táblázatban az adatok mindegyik szervezetről, az összes válaszoló véleményét magában foglalja.

Ssz	Szervezet	Vezetői szint	Leginkább jellemző	Többnyire jellemző	Közepesen jellemző	Kismértékben jell.	Legkevésbé jell.	Nem válaszolt
1.	adó-hatósági	-beosztott	7	8	23	37	25	–
2.		-alsósintű vez.	2	11	36	33	16	2
3.		-középvezető	5	30	29	25	10	1
4.		-felsővezető	31	19	18	21	9	2
5.	büntetés-végrehajtási	-beosztott	15	14	22	29	17	3
6.		-alsósintű vez.	3	12	30	37	17	1
7.		-középvezető	2	14	29	34	19	2
8.		-felsővezető	14	12	23	27	23	1
9.	rendőri	-beosztott	14	12	28	31	13	2
10.		-alsósintű vez.	3	13	35	32	15	2
11.		-középvezető	4	21	31	30	14	-
12.		-felsővezető	21	19	22	19	17	2
13.	tűzoltósági	-beosztott	4	4	11	27	53	1
14.		-alsósintű vez.	1	5	17	36	40	1
15.		-középvezető	1	9	22	37	29	2
16.		-felsővezető	9	11	21	29	28	2

27. számú táblázat

A jelzett beosztások korrupciós mértékéről alkotott vélemények (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Két szervezet – a tűzoltóság és az adóhatóság – beosztottjainak korrupciós érintettségét a válaszadók alacsony szintűnek értékelik, 8%, illetve 15% tartja „leginkább” és „többnyire” jellemzőnek körükben azt. Kiemelést érdemel viszont, hogy e kedvező kép mellett az adóhatósági felsővezetőket a válaszadók csaknem harmada (31%) kifejezetten korruptnak ítéli. A szervezetek között összességében a büntetés-végrehajtási és rendőrségi beosztottakat tartják a leginkább érintettnek a korrupcióban (az első két legkorruptabb kategóriában 29%, illetve 26% jelölte őket). Meglepő és a szakirodalmi előzmények által sem kimutatott eredménynek értékeljük a büntetés-végrehajtás beosztotti állományáról megjelenő véleményt.

A büntetés-végrehajtás kivételével a másik három szervezetnél a felsővezetők körében nagyobb arányú korrupciót tételeznek, mint a beosztottak körében, azon belül az adóhatóság és rendőrség felsővezetőit tartják a leginkább korruptnak. Az adóhatóságon belül nemcsak a felsővezetők, de a középvezetők körében is komoly mértékű korrupciót vélnek, a megkérdezettek 35%-a leginkább és többnyire jellemzőnek tartja azt. Ez a vélekedés lényegesen nagyobb arányú, mint amit a többi szervezetnél a középvezetőkről gondoltak.

Az összesített adatokat követően értékeltük, hogy a kérdéskör kapcsán a válaszadók szervezetenként mit feltételeznek saját szervezetükről, valamint a vizsgált másik három szervezet miként vélekedik róluk.

Válaszok	Milyen mértékben jellemző a szakterületi korrupció ...															
	az adóhatósági beosztottra?				az adóhatósági alsó szintű vezetőre?				az adóhatósági középszintű vezetőre?				az adóhatósági felső szintű vezetőre?			
	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ
leginkább jellemző	4	6	13	4	2	3	5	1	0	9	7	3	15	40	41	26
többnyire jellemző	1	15	8	6	4	21	11	9	12	38	38	31	7	27	17	27
közepesen jellemző	15	25	29	22	14	45	47	38	19	32	27	35	26	11	15	22
kismértékben jellemző	33	38	29	46	42	23	25	40	43	15	21	26	34	13	21	18
legkevésbé jellemző	47	11	21	19	38	5	12	10	26	2	7	3	18	6	6	6
nem válaszolt	-	5	-	3	-	3	-	2	-	4	-	2	-	4	-	1
Összesen %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

28. számú táblázat

*Az adóhatóságnál előforduló korrupció mértékéről alkotott vélemények
(Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

Az adóhatóság tagjai önmagukat kedvezőbben ítélik meg, mint ahogy a többi vizsgált szervezet vélekedik róluk. A többi szinthez képest a felsővezetőiknél jelölték legnagyobb arányban a korrupció jellemző voltát, bár még így is kedvezőbb képet festenek, mint amit a többi szervezet tagjai e rétegről gondolnak. Az adóhatósági felsővezetőket valamennyi társszervtől a megkérdezettek több, mint fele (a büntetés-végrehajtástól 67%) leginkább-, illetve többnyire jellemzően korruptnak nevezi. Az eredmény abból a szempontból elgondolkodtató, hogy a felsővezetőknek a többi szervezet tagjai által vélelmezett korrupciós érintettségét a szervezet tagjai „belülről” is érzékelik/jelzik, de annak mértékét jóval kisebbnek látják. Figyelemreméltó, hogy a középszintű vezetőknél is több, mint egyharmad „többnyire jellemzőnek” tartja a korrupciót. Megjegyzést érdemel, hogy a szervezet beosztottjait a rendőrök 13 %-a a „leginkább érintett” kategóriában jelöli, mely a kategória legmagasabb

értéke, vagyis a rendőrök tartják leginkább korruptnak az adóhatósági beosztottakat.

Válaszok	Milyen mértékben jellemző a szakterületi korrupció ...															
	a büntetés-végrehajtási beosztottra				a büntetés-végrehajtási alsó szintű vezetőre				a büntetés-végrehajtási középvezetőre				a büntetés-végrehajtási felső szintű vezetőre			
	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ
leginkább jellemző	16	19	19	8	4	3	4	1	2	3	2	0	12	20	14	10
többnyire jellemző	18	13	12	14	13	10	10	13	18	11	14	13	13	8	14	16
közepesen jellemző	24	17	26	18	33	26	34	28	30	23	34	31	27	20	22	22
kismértékben jellemző	27	32	28	31	38	38	36	37	34	37	30	35	29	24	25	28
legkevésbé jellemző	13	16	15	28	10	21	16	20	14	23	20	21	18	26	25	21
nem válaszolt	2	3	-	1	2	1	-	1	2	3	-	-	1	2	-	3
Összesen %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

29. számú táblázat

A büntetés-végrehajtásnál előforduló korrupció mértékéről alkotott vélemények (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A büntetés-végrehajtás tagjai a saját beosztotti állományukat minősítik a legkorruptabbnak az első két lehetőségre adott jelölések alapján (32%). Saját felsővezetőiket magas arányban értékelik érintettnek a jelenségben, minden ötödik megkérdezett e rétegnél tartja leginkább jellemzőnek a korrupciót.¹⁰⁸ A három társszervezet válaszolói a beosztottak mellett, szintén a felsővezetők soraiban vélik a legtöbb korrupciót, sőt a tűzoltók nagyobb mértékűnek tartják azt a felsővezetőknél, mint a beosztottaknál. A szervezet tagjai saját alsó- és közép szintű vezetőik körében lényegesen kisebb mértékű korrupciót tételeznek, mint ahogy

¹⁰⁸ E véleményeket megalapozhatják többek között az interjúkban elhangzott vélemények, miszerint egyes fogvatartottak ügyvédek politikai (vagy gazdasági) kapcsolatán keresztül az intézetek vezetőinél sok mindent el tudnak intézni.

a többi vizsgált szervezet válaszolói is hasonló véleményen vannak. A büntetés-végrehajtás tagjait a megkérdezettek általában közepes-, vagy kismértékben tartják korrupcióban érintettnek.

Válaszok	Milyen mértékben jellemző a szakterületi korrupció ...															
	a rendőri beosztottra?				a rendőri alsó szintű vezetőre?				a rendőri középvezetőre?				a rendőri felső szintű vezetőre?			
	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ
leginkább jellemző	18	20	12	6	5	5	2	2	5	4	5	0	22	30	18	15
többnyire jellemző	14	17	4	14	17	15	8	12	29	22	9	22	25	15	14	22
közepesen jellemző	33	27	27	22	40	43	23	31	29	33	32	26	21	18	24	26
kismértékben jellemző	24	29	37	35	27	29	42	29	26	31	27	37	21	20	19	18
legkevésbé jellemző	9	5	20	20	8	6	25	24	9	7	27	13	9	14	25	18
nem válaszolt	2	2	-	3	3	2	-	2	2	3	-	2	2	3	-	1
Összesen %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

30. számú táblázat

*A rendőrségnél előforduló korrupció mértékéről alkotott vélemények
(Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

Az adatok alapján az az elsődleges megállapítás fogalmazható meg, hogy a rendőrök nem tartják olyan súlyosnak a szervezeten belüli korrupció helyzetét, mint a többi megkérdezett szervezet tagja. A beosztottak által megvalósított korrupciót sem tartják jelentősnek, a „leginkább” és „többnyire jellemző” lehetőségekre adott válaszokat csupán a 16% jelölte. Ezzel szemben e rétegnél a többi szervezet tagja súlyosabbnak ítéli a korrupció helyzetét, az adóhatóság tagjainak 32%-a, a büntetés-végrehajtás tagjainak 37%-a, a tűzoltóság tagjainak 20%-a jelölte az első két kategóriát. E két lehetőséget valamennyi rendőri beosztás esetében nagyobb arányban jelölik az egyéb szervezetek megkérdezettei, ami azt jelenti, hogy a rendőrök önmagukról vélt kedvező képe ellenére a szervezetük külső korrupciós megítélése egyértelműen rosszabb.

A rendőri válaszadók ilyen értékítélete értelmezésünk szerint egyfajta hátrító, védekező attitűdöt fejez ki, a „tapintható” közvélekedéssel szemben. Önmagukat a rendőrök döntően a „közepes” és a „kis mértékben” korrump kategóriába sorolják. A rendőröket a tűzoltók tartják a legkevésbé korruptnak, mely véleményt álláspontunk szerint a közös munkavégzés, a közös feladatellátás is megalapozhat.¹⁰⁹ További gondolatokat ébreszthet, hogy minden megkérdezett – így maguk a rendőrök is – a rendőri felsővezetők soraiban látják a legtöbb korrupciót megvalósulni.

Válaszok	Milyen mértékben jellemző a szakterületi korrupció ...															
	a tűzoltósági beosztottra ?				a tűzoltósági alsó szintű vezetőre?				a tűzoltósági középvezetőre?				tűzoltósági felső szintű vezetőre?			
	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ	AV	BV	RE	TÜ
leginkább jellemző	4	5	5	2	1	1	2	0	0	4	2	0	8	13	11	5
többnyire jellemző	5	4	2	4	4	8	4	3	6	12	9	9	7	10	11	16
közepesen jellemző	8	16	14	3	17	24	15	11	26	24	24	16	20	23	22	22
kismértékben jellemző	30	30	28	17	39	34	42	26	37	37	39	33	36	26	26	29
legkevésbé jellemző	52	42	49	73	38	30	36	58	30	21	25	40	28	26	29	26
nem válaszolt	1	3	2	1	1	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Összesen %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

30. számú táblázat

A rendőrségnél előforduló korrupció mértékéről alkotott vélemények (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

109 A lefolytatott személyes interjúk alkalmával több tűzoltó is úgy nyilatkozott, hogy a rendőrökkel rendszeresen látnak el közös szolgálatot (például közlekedési balesetek, vagy tüzesetek helyszínén) és a szakmai együttműködés nagyon jó, a rendőrök minden esetben segítőkészek, munkájukat odaadással végzik. A nyilatkozók a rendőrök esetében sem korrupciót, sem egyéb visszaélés jellegű magatartást nem tapasztaltak a közös szolgálatellátás során. A tárgykörben megszólaló tűzoltók összességében kifejezetten jó véleménnyel voltak a rendőrség tagjairól.

A tűzoltóság tagjait a vizsgálatban érintett valamennyi szervezet válaszolója kismértékben tartja érintettnek a szervezeti korrupcióban, mivel döntően „kismértékben” és a „legkevésbé” jellemző kategóriákban tettek jelölést. A legjobb megítélés a tűzoltósági beosztottak esetében tapasztalható. Ez alapján az sem tekinthető kirívónak, hogy a tűzoltók saját beosztottaik vonatkozásában is nagyon kedvező értéktételeket fogalmaznak meg, 73% gondolja őket korrupcióban a „legkevésbé” érintettnek. Kiemelést érdemel, hogy a tűzoltók az alsó és középszintű vezetőket egyáltalán nem jelölik a legkorruptabb kategóriában. Ennél a szervezetnél is a felsőszintű vezetők körében tartják legjellemzőbbnek a korrupció elharapózását a vizsgálatban résztvevők, azonban az első két kategóriára adott válaszok aránya kisebb, mint a többi három vizsgált szervezet felsőszintű vezetői esetében.

Valamennyi szervezet esetében a megkérdezettek az állományon belül a felsővezetők körében tételezik a legnagyobb mértékű korrupciót, bár ennek mértéke szervezetenként különböző:

- az *adóhatósági* válaszadók 15%-a véli úgy, hogy az adóhatóság felsővezetőire kifejezetten jellemző a szakterületi korrupció,
- a *büntetés-végrehajtási* válaszadók 20%-a véli úgy, hogy a büntetés-végrehajtás felsővezetőire kifejezetten jellemző a szakterületi korrupció,
- a *rendőri* válaszadók 18%-a véli úgy, hogy a rendőrség felsővezetőire kifejezetten jellemző a szakterületi korrupció,
- a *tűzoltósági* válaszadók 5%-a véli úgy, hogy a tűzoltóság felsővezetőire kifejezetten jellemző a szakterületi korrupció.

Elgondolkodtató az a tény, hogy egy állami alkalmazott, illetve egy rendvédelmi dolgozó feltételezi felsővezetőiről a korrupciós cselekedetekben való részvételt. Az adatok alapján minden ötödik büntetés-végrehajtási dolgozó, minden hatodik rendőr és minden hetedik adóhatósági dolgozó gondolja ezt. A kapott eredményre tekintettel javaslatként fogalmazható meg, hogy az állomány előtt vállalni kell annak elismerését, hogy nem kizárólag a beosztottak, vagyis nem csupán a „kisember” lehet korrupt. Korábban ilyen felvetéseknek még az említése is tiltott volt. Ennek egyik eszköze lehet az, hogy a megszervezésre kerülő korrupcióellenes tréningeken és oktatásokon – a személyiségi jogok betartása mellett – ismertetni, értékelni kell a jogerős lezárásukat követően azon büntetőeljárásokat, melyekben (magas beosztású) vezetők

is érintettek. E nyomozások eredményeinek megismerése erősítheti a dolgozók körében azt a közvélekedést, miszerint a bizonyított korrupciós magatartásokkal szemben határozott és töretlen fellépés érvényesül az elkövető munkavállaló személyétől és beosztásától függetlenül. E körülmény jelentős mértékben hozzájárulhat a beosztottak korrupcióellenes attitűdjének erősödéséhez, valamint a vezetőkkel szembeni bizalom fokozódásához.

Kíváncsiak voltunk, hogy a beosztottak és a vezetők eltérően vélekednek-e arról, hogy a szervezetükben dolgozókra milyen mértékben jellemző a korrupció. A „leginkább jellemző” értékelésre adott válaszok arányát a beosztottak és a vezetők esetében értékeltük.

A beosztottak és az alsó szintű vezetők csaknem azonosan vélekednek, mivel az adatok között három szervezet esetében jelentős eltérés nem mutatkozik. Ahol a beosztottak jelentősnek vélik a korrupciós érintettséget, ott az alsó szintű vezetők is így vélekednek (büntetés-végrehajtás), máshol egyformán alacsony az érték (adóhatóság). A tűzoltósági vezetők viszont valamivel jobb képet feltételeznek e téren beosztottjaikról, mint ők maguk, bár az önértékelés is inkább kedvezőnek mondható. A vélemények ilyen mértékű hasonlósága a beosztottakkal és alsó szintű vezetőkkel szemben megegyező korrupcióellenes intézkedési és megelőzési stratégiák alkalmazását teszi szükségessé. Igazolódni látszik az a korábban feltárt tény, miszerint a korrupció megítélése terén a beosztottak és az alsó szintű vezetők véleménye azonos lehet, vagy egymáshoz nagyon közel esik.¹¹⁰ E körülmény azért is fontos, mert a szervezeti korrupcióval szembeni fellépés és tevékenység sok esetben a legalsóbb vezetői/parancsnoki szintekre hárul, illetve ott történik meg. Indokolt lehet a jelenséggel szembeni vezetői tevékenységi és intézkedési jogköröket, valamint az ezirányú kötelezettségeket magasabb vezetői szintre delegálni. A korrupciót „távolabbról” érzékelő/felfedő/megtapasztaló parancsnok a beosztásából adódóan is eleve több lehetőséggel és szakmai mozgástérrel rendelkezik, mint egy alsóbb szintű vezető.

Megkérdeztük, hogy a közvetlen kollegiális környezetben, abban a kisközösségekben, melyben a minta alanyai dolgoznak, milyen a korrupcióval kapcsolatos beállítódás. A következő táblázat adatai e kérdésünkre adott válaszokat mutatja.

110 Kardos (2016)

Válaszok	A megkérdezett melyik szervezetnél dolgozik:				Minta összesen %
	AV	BV	RE	TÚ	
Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót.	53	53	65	59	58
A többség elítéli a munkahelyi korrupciót.	38	36	27	30	33
Néhányan bocsánatos bűnnek tartják a munkahelyi korrupciót.	6	11	6	10	8
A többség bocsánatos bűnnek tartja a munkahelyi korrupciót.	3	0	2	1	1
Összesen %:	100	100	100	100	100

32. számú táblázat

Ön szerint a jelenlegi munkahelyén a közvetlen kollégái részéről milyen a korrupció megítélése? (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az adatok azt jelzik, hogy a megkérdezettek több, mint négytizede olyan kisközösségben dolgozik, ahol vannak, akik nem ítélik el a munkahelyi korrupciót.

A következő táblázatokban az adatokat bontottuk a kollegiális és a vezetői környezetre, azt néztük meg, hogy az adott szervezet állománya hasonlóan vagy különbözően vélekedik kollégáiról, illetve közvetlen vezetőiről.

Az a körülmény, hogy a „Nem tudom” válaszlehetőségre a válaszadók egyáltalán nem tettek jelölést, arra utal, hogy a vizsgálatba bevont személyeknek a munkahelyi korrupció megítélése terén határozott elképzelésük van.

Ssz	Válaszalternatívák:	A korrupció megítélése a közvetlen kollégák részéről a válaszadó munkahelyén (%)							
		AV		BV		RE		TÚ	
		beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.
1.	Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót.	56	45	52	57	64	69	66	49
2.	A többség elítéli a munkahelyi korrupciót.	34	48	37	33	26	31	25	36
3.	Néhányan bocsánatos bűnnek tartják a munkahelyi korrupciót.	6	7	11	10	7	-	7	15
4.	A többség bocsánatos bűnnek tartja a munkahelyi korrupciót.	4	-	-	-	3	-	2	-
5.	Nem tudom.	-	-	-	-	-	-	-	-
Összesen (%)		100	100	100	100	100	100	100	100

33. számú táblázat

A korrupció megítélése a közvetlen kollégák részéről a beosztottak és a vezetők környezetében.

Forrás: saját kutatás

A közvetlen kollégák korrupcióval kapcsolatos ítéletéről az adóhatósági és a tűzoltósági vezetők vannak a legrosszabb véleménnyel, mivel e két szervezet vezetőinek a fele sem gondolja, hogy a közvetlen kollégák elítélőek a jelenséggel szemben.

Az adatok azt mutatják, hogy a vizsgált szervezetek beosztottjai közül a büntetés-végrehajtási beosztottak vélik a legkevésbé, hogy valamennyi kollégájuk elítéli a korrupciót, alig több, mint a megkérdezettek fele nyilatkozott így, de az adóhatóság beosztottjai is hasonló véleményt fogalmaztak meg. A rendőrök és a tűzoltók az előző két szervezet tagjaihoz képest magas arányban jelölték az első válaszlehetőséget, mely különösen igaz a rendőri vezetők esetében. A rendőri önértékelés során lényeges eltérés mutatkozik meg a korábbi kérdésekre adott válaszok kapcsán a többi szervezet válaszadói által megfogalmazottaktól, a rendőri korrupcióról. Figyelmet érdemlő adat, hogy a büntetés-végrehajtásnál és a tűzoltóságnál a válaszolók több, mint 10%-a olyan munkahelyi

kisközösségben dolgozik, ahol a közvetlen kollégáik közül néhányan bocsánatos bűnnek tekintik a korrupciót.

Ssz	Válaszalternatívák	A korrupció megítélése a vezetők részéről a válaszadó munkahelyén (%)							
		AV		BV		RE		TÚ	
		beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.
1.	Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót.	55	65	63	57	62	87	63	53
2.	A többség elítéli a munkahelyi korrupciót.	32	31	29	38	27	13	28	33
3.	Néhányan bocsánatos bűnnek tartják a munkahelyi korrupciót.	8	4	6	-	6	-	9	8
4.	A többség bocsánatos bűnnek tartja a munkahelyi korrupciót.	5	-	2	5	5	-	-	6
5.	Nem tudom.	-	-	-	-	-	-	-	-
Összesen (%)		100	100	100	100	100	100	100	100

34. számú táblázat

Ön szerint milyen a jelenlegi munkahelyén esetlegesen megvalósuló korrupció megítélése a vezetők részéről?

A kérdésre adott válaszok a beosztottak és a vezetők részéről¹¹¹

Forrás: saját kutatás

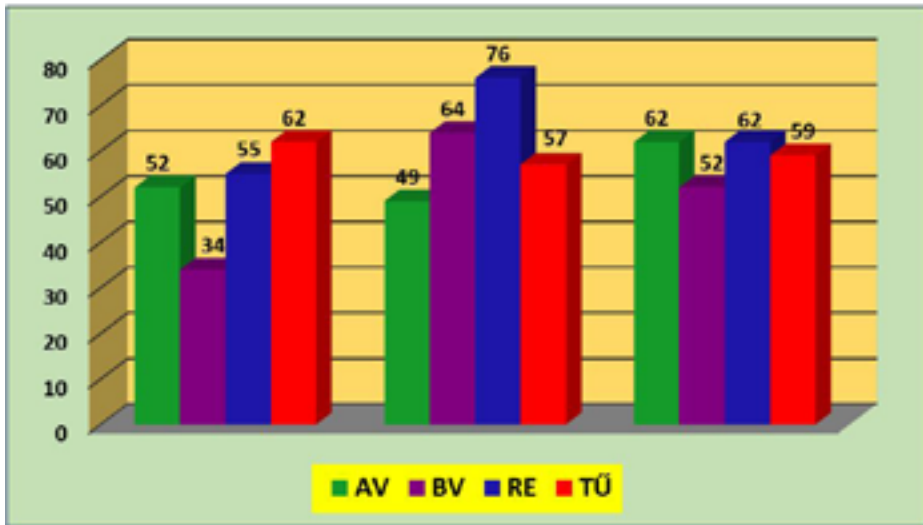
Közvetlen vezetőiknél a korrupció elítélését valamennyi szervezet esetében nagyobb mértékűnek érzik, mint a korábbi adatsor alapján a közvetlen kollégák esetében, vagyis a megkérdezettek – a beosztottak és a vezetők egyaránt – a vezetőkéről döntően a korrupció elítélését vélelmezik. A válaszadóknak bő fele/kétharmada jelölte e lehetőséget, érdemi különbség néhány esetben mutatkozik csak. A legnagyobb arányban a rendőri vezetők vélik vezetőikről (akik a középszintű vezetők),

111 A táblázatban a beosztottak az alsószintű vezetőkéről mondtak véleményt, míg az alsószintű vezetők – amikor saját vezetőikről szólnak – a középszintű vezetőket minősítik.

hogyan elítélik a szervezeti korrupciót. A rendőri válaszolók szakterületi megoszlását vizsgálva kimutatható, hogy a közrendvédelmi szakterület tagjai 70% feletti arányban gondolják ezt. Kisebb arányban jelölték e választ a határrendészeti, és a közrendvédelmi állományba tartozók (60% körüli arányban). A rendőrök által a középvezetőknek tulajdonított magas arány utalhat a rendőrségen meglévő és minden vezetőtől elvárt következetes, visszatérő jellegű, valamint célirányosan végrehajtott korrupcióellenes ellenőrzésekre.

Súlyos kritika a büntetés-végrehajtási, de még inkább a tűzoltósági középvezetőkre nézve, hogy róluk az alsósintű vezetők úgy nyilatkoztak, hogy néhányan, vagy a többség bocsánatos bűnnek tartja a korrupciót. E véleményeket a személyes interjúkon elhangzottak is alátámasztani látszanak. Azok során a büntetés-végrehajtás tagjai úgy nyilatkoztak, hogy a vezetői/parancsnoki állomány és az őrzött személyek (üggyvédek keresztül megvalósuló) „kapcsolatai” alapján egy-egy fogvatartott tájékozottabb a fogvatartását érintő kérdésekben és hamarabb értesül az azzal kapcsolatos döntésekről, mint az őrszemélyzet. A tűzoltósági nyilatkozók közül a személyes interjúk során többen is megemlítették, hogy a nagyszabású hatósági/tűzvédelmi eljárások kapcsán – például jelentős nagyságrendű építkezési beruházásoknál – felvetődik, hogy magas beosztású vezetők nem teljesen jogszerű közreműködése révén akkor is elkészülnek a szükséges tűzvédelmi és biztonsági engedélyek, amikor annak feltételei nincsenek meg. E tapasztalatok is megmutatkozhatnak e két szervezet esetében a vezetők megítélése során.

A „Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót” válaszlehetőséget mind a kollégák, mind a vezetők vonatkozásában szervezetenként, korcsoporton bontásban is megvizsgáltuk. Az ábrák azt mutatják, hogy egy-egy életkori csoporton belül a válaszadók hány százaléka jelölte a fenti válaszlehetőséget. Tekintettel arra, hogy az életkori kategóriákba tartozók létszáma eltérő, némelyik szervezetnél egyes kategóriák (pl. 25 év alattiak és az 55 év felettiak) létszáma csupán 3-5 fő, ezért összevont változókat képeztünk. Az első oszlopsorba a 36 év *alattiak*, a másodikba a 36 és 45 év közöttiek, a harmadikba a 45 év *felettiak* tartoznak, szervezetenként eltérő színnel jelölve.

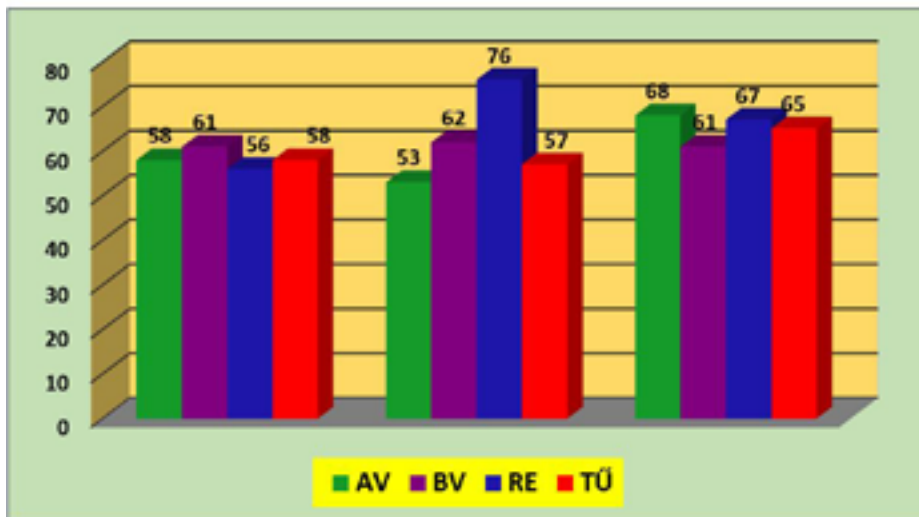
9. számú ábra

Az egyes életkori csoportokban a közvetlen kollégák megítélésekor a „Mindenki elítéli a korrupciót” válaszlehetőséget adók százaléka

Forrás: saját kutatás

Az adatok széles szórást mutatnak, ami arra utal, hogy a vizsgált szervezetek azonos életkorú tagjai nagyon eltérő véleményekkel rendelkeznek arról, hogy közvetlen kollégáik/munkatársaik milyen mértékben ítélik el a munkahelyi korrupciót. Kiugróan magas arányban vélik a második életkori kategóriába tartozó rendőrök (76%), hogy valamennyi közvetlen kollégájuk elítélő a rendőri korrupcióval kapcsolatban.

A büntetés-végrehajtás 36 év alatti állományának csupán a harmada vélekedik így. Az utóbbi érték alapján – tekintettel arra, hogy ez valamennyi kapott érték között a legalacsonyabb – a szervezet legfiatalabb életkorú tagjai korrupcióellenes attitűdjének, valamint a jelenséggel szembeni ellenálló képességének fokozása céljából indokolt lehet célirányos parancsnoki intézkedési stratégiák kidolgozása. Közvetlen kollégáik korrupcióval kapcsolatos értékítélete kapcsán a tűzoltók vélekednek a legkövetkezetesebben és legegységesebben, mivel mindhárom életkori kategóriában közel hattized válaszolta ezt.

10. számú ábra

Az egyes életkori csoportokban a vezetők megítélésakor a „Mindenki elítéli a korrupciót” válaszlehetőséget adók százaléka

Forrás: saját kutatás

A két ábra adatainak összevetése alapján kijelenthető, hogy a vizsgálatba bevont állomány összességében nagyobb arányban gondolja vezetői részéről a munkahelyi korrupció elítélését, mint közvetlen kollégáik esetében. A legidősebb életkori kategóriába tartozók valamennyi szervezet esetében nagyobb mértékben feltételezik parancsnokaikról a korrupció elítélését, mint közvetlen kollégáikról.

A kérdés kapcsán a válaszokat megvizsgáltuk szervezetenként, hogy a beosztottak és a vezetők hány százaléka jelölte közvetlen kollégáiról, valamint közvetlen vezetőiről, miszerint azok közül „Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót”.

Szervezet	A válaszoló jelenlegi beosztása	Közvetlen kollégák részéről	Vezetők részéről
AV	beosztott	56	55
	vezető	45	66
BV	beosztott	52	63
	vezető	57	57
RE	beosztott	64	62
	vezető	69	87
TŰ	beosztott	66	63
	vezető	49	53

35. számú táblázat

A „Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót” választ adók szervezetenként, vezetői szint szerint (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az adóhatóságnál és a tűzoltóságnál a beosztottak között lényegesen többen vannak, mint az alsó szintű vezetők között, akiknek valamennyi közvetlen kollégája elítéli a korrupciót, vagyis a vezetők a vezetői környezetüket korruptabbnak látják, mint a beosztottak a beosztotti környezetet.

Igencsak elgondolkodtató, hogy a vezetőknek az adóhatóságnál és a tűzoltóságnál több, mint fele dolgozik olyan kollégákkal, akik közül nem mindenki ítéli el a korrupciót. A büntetés-végrehajtásnál és a rendőrségnél fordított a helyzet, ott több vezető jelölte, hogy kollégái közül mindenki elítéli a korrupciót.

Érdekes kép bontakozik ki, amikor azt nézzük, hogy a beosztottak miként látják közvetlen vezetőiket és azok miként értékeli önmagukat és környezetüket. Az adóhatóság, a büntetés-végrehajtás és a tűzoltóság beosztottjai nagyobb mértékben tételezik vezetőikről, hogy mindannyian elítélik a korrupciót (55%, 63%, 63%), mint a vezetők kollégáikról (45%, 57%, 49%), így a vezetők saját köreikben rosszabbnak látják a helyzetet. Érdemes figyelembe venni azt az adatot is, amikor a megkérdezett alsó szintű vezetők nyilatkoznak a vezetőikről, mivel ebben az esetben a középszintű vezetőkéről van szó. A rendőrség kivételével a másik három szervezetnél a válaszolók mindössze bő fele, illetve kétharmada jelölte, hogy vezetőik mindegyike elítéli a korrupciót.

Korosztályok szerint: az adóhatóságnál a 45 év feletti válaszolók jelezték legnagyobb arányban, hogy mind kollégáik, mind vezetőik elítélik a korrupciót, a büntetés-végrehajtásnál és a rendőröknél egyaránt a 36-45 év közöttiek vélik ezt, a tűzoltóknál nincs egyértelmű tendencia. A válaszok nemenkénti megoszlását vizsgálva látható, hogy az adóhatóság, a büntetés-végrehajtás, valamint a tűzoltóság esetében a nők nagyobb arányban feltételezik mind a vezetőkről, mind közvetlen kollégáikról, hogy a korrupcióval szemben elítélőek. A rendőri válaszadók esetében viszont a férfiak nagyobb arányban vélekednek így kollégáikról és parancsnokaikról.

Érdekes azokra az adatokra is kitékinteni, melyek jelzik, hogy mind a négy szervezetnél vannak, akik bocsánatos bűnnek tekintik a munkahelyi korrupciót. A korrupcióellenes tevékenység során ez nem hagyható figyelmen kívül.

	A megkérdezett melyik szervezetnél dolgozik?			
	adóhatóság	büntetés- végrehajtás	rendőrség	tűzoltóság
közvetlen kollégák körében	10	11	8	11
közvetlen vezetők körében	10	7	9	10

36. számú táblázat

Néhányan, vagy a többség bocsánatos bűnnek tartja a munkahelyi korrupciót – válaszokat adók (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Érdekes összefüggést tártunk fel különböző kérdések összevetése alapján.

Azok a válaszadók, akik hallottak már a munkahelyükön/szolgálati helyükön a korrupcióról, azoknak csupán a fele (51%-a) gondolja azt, hogy minden kollégája elítéli a munkahelyi korrupciót, akik úgy nyilatkoztak, hogy még nem hallottak a jelenségről, azok nagyobb arányban (a válaszolók 65%-a) gondolják ezt. A vezetők vonatkozásában az arány 55, illetve 68%.

Kijelenthető tehát, hogy akik még hallomásból sem tudnak a szervezeti korrupcióról, azok nagyobb arányban feltételezik a jelenség elítélését mind a kollégák, mind a vezetők vonatkozásában. Azok közül viszont, akik – bevallásuk alapján – már nem csak hallomásból ismerik a korrupciót, hanem meg is környékezték őket, csupán a kisebb részük, 45% gondolja, hogy közvetlen kollégái elítélik a korrupciót, akit viszont nem környékeztek meg, azok esetében az arány 60%. A megkönyékezett vezetők körében 54% véli a jelenség elítélését, akiket nem környékeztek meg, ott az arány 63%. *Mindezek alapján kijelenthető, hogy mind a korrupcióról szerzett hallomásos ismeretek, mind a megkönyékezés jelentős hatással van arra, hogy mit feltételeznek a dolgozók a környezetük korrupcióval kapcsolatos ítéletéről.*

A korrupció feltételezése és egyéni elítélése között ugyancsak összefüggést találtunk. Akik szerint a szolgálati helyen/munkahelyen mindenki elítéli a korrupciót, azoknak alig több, mint egyharmada gondolja, hogy közvetlen kollégája pénzt fogadna el jogszerűtlenül a munkája során, míg azok körében, akik szerint a közvetlen munkahely nem ítéli el a jelenséget, azoknak csaknem kétharmada feltételezi a kollégáiról a pénz jogszerűtlen elfogadását. Érdekes, hogy a vezetők esetében viszont a munkahelyi korrupciót elítélők nagyobb arányban feltételezik a jogszerűtlen pénzfogadást.

A szervezeti korrupció megvalósulási körülményeinek feltárásához támpontot adhat annak ismerete, hogy a vizsgált szervezetek tagjainak véleménye szerint milyen konkrét tényezők segítik elő az ilyen jellegű cselekmények létrejöttét. A feltett kérdés kapcsán azt kívántuk felmérni, hogy az állomány véleménye szerint egyes körülmények milyen mértékben segítik elő szervezetüknél a korrupció megvalósulását.¹¹²

112 A kérdőíven nyolc lehetőséget kellett a válaszadóknak 1-től 8-ig osztályozniuk az alapján, hogy amely leginkább elősegíti a korrupciót, azt az 1-es számmal kellett jelölni, amely legkevésbé segíti elő, azt pedig 8-es számmal kellett jelölni.

11. számú ábra

*A felsorolt tényezők mennyire segítik elő a szervezeti korrupció megvalósulását?
Az adott tényezőt első helyen jelölők száma (főben)*

Forrás: saját kutatás

A válaszadók véleménye alapján leginkább a korrupcióra való egyéni hajlam segíti elő e cselekmények megvalósulását. Figyelembe véve viszont a második és harmadik helyen szereplő tényezőket – az anyagi haszonszerzést, valamint a fizetések nagyságát – kijelenthető az is, hogy az anyagi jellegű tényezőknek is nagy jelentőséget tulajdonítanak a megkérdezettek.

A vezetői ellenőrzés hiányának a szervezetek tagjai nem tulajdonítanak jelentős szerepet. E vélemény a vezetők korrupcióellenes tevékenységével, többek között a megelőzés érdekében végrehajtott ellenőrzésekkel szemben megfogalmazott nagyon komoly kritikának tekinthető, a válaszok alapján az állomány ugyanis úgy foglal állást, hogy az ellenőrzések elmaradása, vagy teljes megszűnése kevésbé lenne hatással a korrupció előfordulására.

Több interjúalany úgy fogalmazott, hogy az ellenőrzések sok esetben megalázóak, módszerükben sértőek és nem jelentenek visszatartó erőt., Aki nem akar korrupcióba keveredni, az nem ezek miatt nem keveredik bele. E vélemények azért bírnak nagy jelentőséggel, mert a vezetői ellenőrzési rendszernek a korrupcióellenes stratégiák szerves részét kell/kellene képeznie. Az ellenőrzés funkciója a megelőzésen

és a felderítésen kívül az is lehet, hogy a változó munkakörnyezetben, ahol a programok, emberek, eszközök, és a stratégiák is változnak, a szükséges vezetői, parancsnoki beavatkozás lehetőségét a megfelelő helyen, megfelelő időben, és megfelelő módon biztosíthatja¹¹³.

A továbbiakban a legnagyobb arányban választott két tényezőt vizsgáljuk meg szervezetenként.

Ssz	Válaszok	Jelölők aránya szervezetenként (%)			
		AV	BV	RE	TÚ
1.	a korrupcióra való egyéni hajlam	41	28	45	35
2.	anyagi haszonszerzés	24	28	34	26

37. számú táblázat

A korrupciót elősegítő tényezők közül az egyéni hajlamot és az anyagi haszonszerzést első helyen jelölők (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az adatok szervezetenként jelentős eltéréseket mutatnak. A legszembetűnőbb, hogy mindkét válaszlehetőséget a rendőrök jelölték legnagyobb arányban az első helyen. E két tényezőnek a többi szervezet tagjaihoz képest a rendőrök nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a korrupció megvalósulásában, bár az adóhatóság válaszolói is az egyéni hajlamot döntő faktornak tekintik. Rendőri szakterületenként a tényezőknek tulajdonított szerep a következőképpen néz ki:

Ssz	Válaszalternatívák	A szakterületek		
		közrend- védelem	közlekedés- rendészet	határ- rendészet
1.	a korrupcióra való egyéni hajlam	47	43	42
2.	anyagi haszonszerzés	35	33	33

38. számú táblázat

A korrupcióra való egyéni hajlamot és az anyagi haszonszerzést első helyen jelölő rendőrök aránya szakterületenként (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

¹¹³ Kovács István (2017): *Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében. Ellenőrzés, mint a kiadott szabályok, és utasítások betartásának (kontroll) feladata.* Államtudományi Műhelytanulmányok, 2/21. 2-30. p.

Mindkét tényezőt az állampolgárokkal szemben nagyszámú közterületi intézkedést foganatosító közrendvédelmi állomány tagjai gondolják a legnagyobb jelentőségűnek a korrupció megvalósulásában.

Kíváncsiak voltunk, hogy a válaszadók anyagi helyzete milyen módon befolyásolhatja az anyagi haszonszerzés korrupcióra gyakorolt hatásának megítélését.

Ssz	Szervezet	Az adott jövedelmi kategóriákban a jelölők aránya (%)			
		50.000 Ft alatt	50.000-100.000 Ft között	100.000-150.000 Ft között	150.000 Ft felett
1.	AV	–	–	17	31
2.	BV	–	32	17	35
3.	RE	–	42	27	36
4.	TŰ	50 ¹¹⁴	8	27	23

39. számú táblázat

Az adott jövedelmi kategóriában az anyagi haszonszerzést első helyen jelölők (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A családi jövedelmek nagysága és a korrupció létrejöttében az anyagiaknak tulajdonított elsődleges szerep között nem mutatható ki egyenes összefüggés. Az egy főre jutó havi nettó jövedelmek növekedésével több esetben emelkedik e tényező első helyen jelölése, azaz a magasabb jövedelműek jelezték nagyobb arányban, hogy a korrupció hátterében az anyagi haszonszerzés szerepet játszik, azonban a tendencia nem egyértelmű. A válaszadók egyik kategóriában sem jelölték 50% feletti arányban első helyen az anyagi haszonszerzést, mely arra utal, hogy a korrupciót nem értékeli egyöntetűen megélhetési bűncselekménynek. A rendőrök esetében az 50.000 és 100.000 Ft közötti jövedelemmel rendelkezők igen magas arányban (42%) jelölték a korrupció okaként legmeghatározóbbnak az anyagi haszonszerzést. Ez alapján feltételezhető, hogy adott körülmények megvalósulása esetén – például,

114 Az 50%-os arányhoz tudni kell, hogy mindössze két fő él 50.000 forint alatti jövedelemből és egyikőjük jelölte is ezt az okot. Az adóhatóságnál senki nincs ebben a jövedelmi kategóriában, a büntetés-végrehajtásnál egy fő, a rendőrök közül kettő fő él ez alatti összegből.

ha anyagi nehézséggel küzdő rendőrt környékeznek meg szakmai tevékenysége során korrupcióval – a cselekmény megvalósulásának nagy esélye lehet.

A korrupció létrejöttét elősegítő tényezők közül a korrupcióra való egyéni hajlamra adott jelöléseket abból a szempontból is megvizsgáltuk, hogy e tényezőt a különböző életkorú válaszadók, valamint a vezetők és a beosztottak milyen arányban tartották elsőnek, vagyis legmeghatározóbbnak.

Ssz	Szervezet:	Életkori csoportokban a jelölők aránya (%)			
		18 és 25 év között	26 és 35 év között	36 és 45 év között	46 és 55 év között
1.	AV	100 ¹¹⁵	27	38	50
2.	BV	–	21	29	50
3.	RE	17	31	61	67
4.	TÚ	60 ¹¹⁶	30	36	39

40. számú táblázat

Az egyes életkori csoportokban a korrupcióra való egyéni hajlamot első helyen jelölők (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A táblázatban a legfiatalabb tűzoltók több, mint fele (60%-a) jelölte első helyen a korrupció megvalósulása szempontjából az arra való egyéni hajlamot. Az adatot összevetve az előző táblázat azon adatával, hogy az egyik legkisebb jövedelmű tűzoltó tartotta az anyagi haszon-szerzést a legmeghatározóbb tényezőnek, feltételezhető, hogy a fiatal és egyben szerény anyagiakkal rendelkező tűzoltók e jogsértés megvalósulása szempontjából kiemelten veszélyeztetettek lehetnek.

Az adatok egyebekben arra utalnak, hogy az életkor emelkedésével egyenesen nő azok aránya, aki szerint a korrupcióra való egyéni hajlam nagy jelentőséggel bír a cselekmény megvalósulásában. Ez alapulhat a szervezetben megszerzett egyfajta tapasztaláson is: minél idősebb a

115 E korcsoportban mindössze 3 fő van, ezért tendenciát nem lehet levonni.

116 E korcsoportban összesen 5 fő van.

személy, vagyis minél régebben tagja a szervezetnek, annál inkább az egyént tartja felelősnek, ha korrupcióba keveredik.

Ssz	Szervezet:	A jelölők aránya (%)	
		beosztott	vezető
1.	AV	42	38
2.	BV	26	32
3.	RE	46	37
4.	TÚ	34	38

41. számú táblázat

*Az egyes vezetői szinteken a korrupcióra való egyéni hajlamot első helyen jelölők.
(Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

A vizsgált négy szervezet válaszadói közül az adóhatóság, valamint a rendőrség beosztotti állományának tagjai nagyobb hatásúnak tartják a korrupció megvalósulásában az arra való egyéni hajlamot, mint parancsnokaik, a másik két szervezetnél viszont a vezetők között vannak többen, akik az egyéni hajlamra vezetik vissza elsősorban a korrupció okát.

A korrupciós cselekmények tárgyi súlyáról, valamint általában a korrupcióról alkotott vélemények fontos összetevője az, hogy mit gondolnak az állami szervezetek tagjai e magatartás büntetéséről, és arról, hogy mely szankciók a legmegfelelőbbek a jelenség kapcsán. A szankcionálás/büntetés mértékére vonatkozó vélemények azt is megmutatják, hogy mennyire elítélően viszonyulnak a vizsgált szervezetek tagjai a korrupcióhoz. A jelenség szankcionálására vonatkozó önreflexió kutatása a négy szervezet összehasonlításával korábban még nem történt. A korrupció büntetésének igényét vizsgáló kérdés arra vonatkozott, hogy a válaszadó megítélése szerint milyen munkáltatói szankció a leghatékonyabb a munkája kapcsán jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást elfogadó adóhatósági nyomozóval/büntetés-végrehajtási dolgozóval/rendőrrel/tűzoltóval szemben. A válaszadónak kizárólag a saját szervezete vonatkozásában kellett a kérdőívben felsorolt lehetőségek

közül egyet megjelölni.¹¹⁷ A kérdésfeltevés ebben a formában azt vizsgálata, hogy saját munkája vonatkozásában hogyan értékeli a válaszadó a jelenség büntetésének szükséges mértékét.

Ssz	Szankciók	Válaszadók			
		AV	BV	RE	TÚ
1.	szóbeli figyelmeztetés	-	4	2	3
2.	írásbeli figyelmeztetés	2	2	3	5
3.	fizetés csökkentése	2	3	3	6
4.	egyéb munkakörbe helyezés	6	2	9	4
5.	alacsonyabb munkakörbe helyezés	5	3	7	14
6.	munkaviszony megszüntetése	85	86	76	68
Összesen (%)		100	100	100	100

42. számú táblázat

Az alkalmazott szankciók választásának megoszlása szervezetenként (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

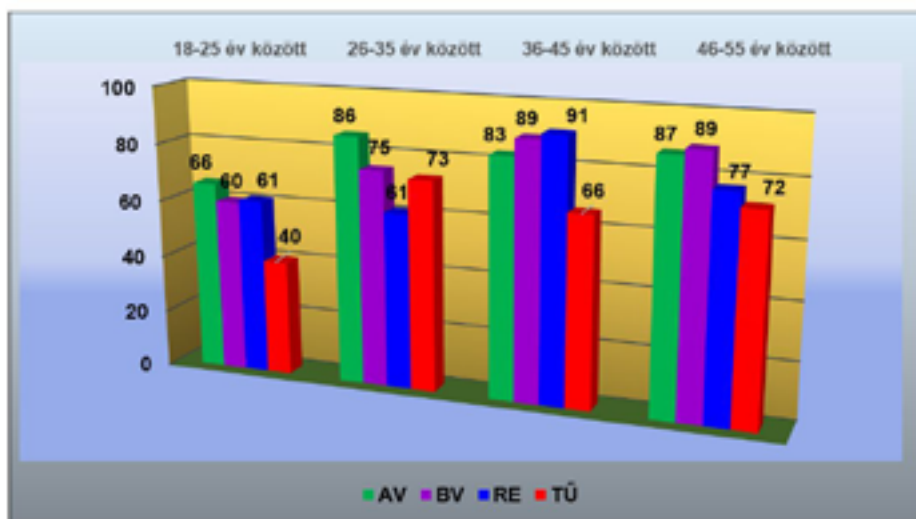
A vizsgált szervek állományának jelentős része, összességében több, mint egy ötöde (21%) a munkája kapcsán jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást elfogadó kollégáját a munkájában megtartaná, nem szüntetné meg az érintett munkaviszonyát, részére ennél enyhébb büntetést javasol. Vagyis e válaszadók véleményükkel úgy foglaltak állást, hogy a korrupcióban részt vevő állami alkalmazott a jogsértő magatartás ellenére is tovább dolgozhat.

Az adatokat tovább vizsgálva, a vélemények szervezetenként jelentős eltéréseket mutatnak. A korrupciót legnagyobb arányban az adóhatóság és a büntetés-végrehajtás tagjai szankcionálják a legsúlyosabb büntetéssel, a tűzoltók viszont e téren a leginkább elnézőek. Alig több, mint kétharmaduk (68%) javasolta a legsúlyosabb szankciót, az

¹¹⁷ Az elmarasztalási kategóriák meghatározásánál a szervezetek fegyelemkezelését szabályozó normákban (a Hszt-ben és Nav. törvényben) meghatározott szankciórendszert vettük alapul, a szankciók nevesítésénél a könnyebb értelmezhetőség érdekében eltértünk a jogszabályok szövegezésétől. Felsorolásunknál – egyezően a törvényekben foglaltakkal – érvényesül a fokozatosság elve. A szóbeli figyelmeztetés fiktív szankció, a vizsgált szervek fegyelemkezelési rendszerében nem ismert kategória.

alacsonyabb munkakörbe helyezést 14% javasolta, a többiek ennél is enyhébb büntetést. Mindezek arra utalhatnak, hogy a tűzoltóság tagjainak csaknem egyharmada a munkavégzés során megvalósuló korrupciót bocsánatos bűnnek értékeli, vagyis e cselekedeteket nem tartják összeférhetetlennek a hivatásukkal. Csak kicsivel jobb a rendőrök álláspontja, közülük csaknem egynegyed (24%) szintén megengedőbb, a szervezetben tartaná a korrupcióban résztvevő kollégát.

Megvizsgáltuk, hogy a nem, az életkor, az iskolai végzettség, a szolgálati beosztás, a családi állapot, továbbá a rendőrök esetében az aktuális szolgálati szakterület mennyiben befolyásolta az eredményt. A nők valamennyi szervezetben, nagyobb arányban (82%) tartják megfelelőnek a korrupcióban közreműködő kollégájuk elmarasztalására a legsúlyosabb szankciót, mint a férfiak (78%). A férfiak az első négy leenyhébb szankcionálási lehetőséget összességében nagyobb arányban javasolják.

12. számú ábra

A munkaviszony megszüntetését választók aránya az életkori csoportokban (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az egyes korosztályokba tartozók eltérő számára tekintettel (18-25 év közötti válaszoló a rendőrség kivételével 3-5 fő, a rendőrségi mintában van 18 fő 25 év alatt) érdemi következtetéseket nem minden esetben lehet levonni, az adatok inkább jelzésértékkel bírnak. Az ábrában nem tüntettük fel az 55 év felettieket, mert csak két szervezetnél voltak ilyen korú megkérdezettek a mintában: az adóhatóságnál a hat fő 86%-a, a tűzoltóknál a 13 fő 72%-a a szervezetből történő eltávolítás mellett foglalt állást.

Az adatok alapján a következő megállapítások fogalmazhatóak meg:

- A korrupció kapcsán a munkaviszony megszüntetését a legfiatalabbak jelölték a legkisebb arányban, úgy tűnik, hogy az életkor, és az ezzel együtt járó munkaviszony idejének emelkedésével a jelenség szankcionálásának mértékére vonatkozó egyéni vélemények változnak, bár ennek mértéke szervezetenként eltérő. Feltételezhetően az egyén által a korrupcióellenes szervezeti intézkedések megtapasztalása befolyásolja a szankcionálásról kialakuló véleményt. Amennyiben egy dolgozó azt látja, hogy a korrupcióba keveredő kollégáját a szervezettől elbocsájtják, e tapasztalás a hosszú munka/szolgálati évek alatt véleményformáló lehet.
- A 26-35 év közöttiek kivételével a többi korcsoportban a tűzoltók a legkevésbé szigorúak a korrupció szankcionálása terén.
- A 36-45 év közötti rendőrök közül szüntetnék meg legtöbben a korrupst rendőr munkaviszonyát. E véleményeket jelentős mértékben határozhatja meg a rendőrség által a korrupcióval szembeni zéró tolerancia alkalmazásának gyakorlata, mely alapján a bizonyíthatóan korrupst rendőr szolgálati jogviszonya megszüntetésre kerül.
- A munkaviszony megszüntetését jelölők aránya kizárólag a büntetés-végrehajtás tagjainál emelkedik egyenes arányban az életkorral, a 36 év feletti korosztályokba tartozók csaknem kilenctizede van ezen a véleményen. E körülmény arra utal a szervezetnél, hogy az idősebbek már feltételezhetően tudtában vannak annak, hogy milyen veszélyt jelent a korrupst személy munkában tartása a szervezetre, illetve – akár tapasztalás útján is – tudtában vannak annak is, hogy milyen a szankcionálási gyakorlat a jelenség kapcsán.

- Az adatok arra is utalnak, hogy a vizsgált szervezeteknél a munkahelyi normarendszerrel való azonosulás eltérő életkorban alakul ki: az adóhatóság tagjainál a 26 és 35 év közöttiek a többi szervezethez képest nagyobb arányban javasolják a munkaviszony megszüntetését, a büntetés-végrehajtás és a rendőrség esetében viszont csak a 36 és 45 év közöttiek körében emelkedik magasra a korrupciós személynek a szervezetből történő eltávolításával egyetértők aránya. Ugyanakkor a rendőrök esetében a 46 év felettek már ismét enyhébb büntetést tartanak jónak, 91%-ról 77%-ra csökkent a munkaviszony megszüntetését javaslok aránya.

Eltérés mutatkozik a rendőri korrupciót 2016. évben felmért, az állomány körében vizsgáló empirikus kutatás eredményei, valamint a mostani adataink között. A hivatkozott – 238 fős mintavétellel lefolytatott – kutatásba a rendőrség valamennyi szolgálati ágának és szakszolgálatának tagjai bevonásra kerültek a szervezet valós arányainak megfelelően. A hasonló kérdésfeltevésen alapuló kutatási adatok szerint az életkor és szolgálati idő emelkedésével egyenes arányban nőtt a rendőrségen belül azok aránya, akik a korrupcióban érintett kollégájuk esetében a szolgálati viszony megszüntetését javasolták.¹¹⁸ Azaz a teljes rendőri állomány ez irányú véleménye jelentősen különbözik a jelenlegi kutatásunkba bevont rendészeti szakterületi állomány értékítéletétől.

A középiskolai végzettséggel rendelkezők 78%-a, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 79%-a választotta a korrupcióban érintett kollégájuk cselekményének szankcionálására a munkaviszony megszüntetését, vagyis e téren eltérés nem mutatható ki. A leg súlyosabb szankcióra adott válaszokat a szolgálati beosztás alapján is megvizsgáltuk.

Szankció	Válaszadók							
	AV		BV		RE		TÚ	
	beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.
A munkaviszony megszüntetését jelölők aránya (%)	84	86	85	88	73	93	60	75

43. számú táblázat

*A munkaviszony megszüntetését jelölő beosztottak (beo.) és vezetők (vez.)
(Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

118 KARDOS (2016.)

A vezetői beosztásban lévők valamennyi szervezet esetében nagyobb arányban jelölték a szolgálati viszony megszüntetését, mint a közvetlen irányításuk alá tartozó beosztottak. Ez egyértelműen megközelítésbeli különbségre utal a korrupció szankcionálásával kapcsolatban. A vezetők és beosztottaik ítéletbeli különbségének eltérése a rendőrség és tűzoltóság esetében érzékelhető érdemben. A tűzoltók feltűnően elnézően kezelik a korrupciós cselekedetet, a beosztottak négytizede, valamint a vezetők egynegyede nem szüntetné meg a korrupciós személy szolgálati-/munkaviszonyát.

Az aktuális családi állapot is hatással van a korrupció szankcionálásának megítélésére. Az egyedülállók 70%-a, családostok 82%-a jelölte a szolgálati viszony megszüntetését a kollégájuk korrupciója kapcsán. A véleménykülönbség álláspontunk szerint a családban élők nagyobb felelősségtudatával magyarázható, valamint azzal az értékítéllettel, hogy a családfenntartás „kulcsa” a munkahely, és a munkahely a szervezeti szabályok betartása révén őrizhető meg.

Néztük a legsúlyosabb elmarasztalás jelölését a rendőrségi szolgálati ágaknál. A mintavételi számra tekintettel a szolgálati ágak túlzottan tagolják a válaszokat, ennek következménye a kis cellanagyság, így az adatok következtetések megalapozására nem alkalmasak, csak jelzésértékűnek tekinthetők a vélemények. A szolgálati viszony megszüntetését legnagyobb arányban a határrendészeti szolgálati ág tagjai jelölték (100%), a közlekedésrendészeti állomány 75%-a, közrendvédelmi állomány 71%-a tett erre jelölést. A közrendvédelem tagjai viszont a legnagyobb arányban jelölték az utolsó előtti szankciót, melyet csaknem 10% javasolt. Mivel e három szakterület mind a statisztikák, mind a szakirodalmi adatok alapján veszélyeztetettek a szervezeti korrupció kapcsán, a két szakterület esetében tett viszonylag alacsony számú jelölés a munkaviszony megszüntetésére már önmagában is elgondolkodtató alkalmas.

Akik a négy szervezet esetében a szolgálati viszony megszüntetését javasolták, azoknál megvizsgáltuk, hogy a szolgálati helyükön akár őket, akár közvetlen kollégájukat megkörményezték-e már korábban. Az eredmények arra utalnak, hogy azok közül, akik – személyes megkörményezés során – kapcsolatba kerültek a korrupcióval, kisebb (70% közeli) arányban javasolták a szolgálati viszony megszüntetését a jogsértés büntetésére. Azok viszont, akik nem rendelkeztek a jelenséggel kapcsolatban korábbi személyes tapasztalattal, lényegesen nagyobb mértékben jelölték a legsúlyosabb munkáltatói szankció szükségességét,

arányuk 80 % körüli. Úgy tűnik, a korrupcióban való érintettség befolyással van a jelenség tárgyi súlyának és ez által a vele szemben alkalmazott büntetés mértékének a megítélésére, aki a korrupcióval kapcsolatba került, kevésbé súlyosan szankcionálná azt, vagyis elnézőbb az ilyen magatartásokkal szemben.

Akik baráti, vagy kollegiális kapcsolataik révén hallottak ilyen magatartásról, de személyes tapasztalatuk nincs e téren, azok ugyancsak 80% körüli mértékben javasolták a szolgálati viszony megszüntetését, akik nem hallottak róla, csak 76%-ban jelölték a legsúlyosabb szankciót. Vagyis aki egyáltalán nem hallott még a munkahelyi korrupcióról, az kisebb tárgyi súlyúnak véli azt, mint akik legalább hallomásból ismeretekkel rendelkeznek. Úgy véljük, hogy amennyiben a korrupcióval kapcsolatos hallomásos ismeretek erősítik az attól történő elhatárolódást, e cél elérésére – a kollegiális elmondásokon túlmenően – a korrupció tárgykörében megtartott szervezett oktatások, tájékoztatók is eredményesek lehetnek.

A szolgálati korrupció szankcionálásának mértékéről alkotott álláspontot az is befolyásolja, hogy a megkérdezett milyen hatásoknak tulajdonítja a korrump cselekedetet. Akik döntően az elkövető személyiségében látják az okot (egyéni hajlam, anyagi haszonszerzés), azok nagyobb mértékben alkalmazzák a szervezetből történő eltávolítást. Akik a személyiségen kívüli tényezőket valamelyikét tekintik leginkább elősegítőnek a korrupcióban, azok kisebb mértékben fogadják el a munkaviszony megszüntetését, helyette valamelyik enyhébb büntetési formát tartják megfelelőnek. Azon válaszolók nem egész háromnegyede alkalmazná csak a szervezetből történő eltávolítást, akik szerint a korrump cselekedet mögött leginkább a szakmai közösség/szakmai közeg ráhatása húzódik. E vélemény a szakmai kisközösség erőteljes kohéziójára, befolyásoló szerepére utal, azaz, ha az egyén egy korrupciót elnézően, „bocsánatos bűnnek” tekintő közegbe kerül, nagyon nehezen tudja magát kivonni a közösség hatása alól. Legnagyobb mértékben a lehetőségek megléte esetén mentik fel az egyént a felelősség alól, közülük mindössze 63% alkalmazná a legsúlyosabb szankciót. Az alábbi táblázatban az adott tényezőt a szolgálati korrupcióban elsődlegesen befolyásolónak tekintett válaszolóknál, a munkaviszony megszüntetését javasolók arányát tüntettük fel.

Ssz.	Tényezők:	%
1.	a korrupcióra való egyéni hajlam	83
2.	anyagi haszonszerzés	80
3.	az érintett civil/polgári személy kezdeményezőkézsége	76
4.	a szervezetem általános erkölcsi szintje	75
5.	a parancsnoki/vezetői ellenőrzés hiánya	75
6.	a szervezetemnél meglévő fizetések nagysága	75
7.	a szakmai közösség/közeg ráhatása	73
8.	a jogszabályi háttér hiányosságai	63

44. számú táblázat

Az adott tényezőt, a korrupciót leginkább elősegítőnek tekintők között a munkaviszony megszüntetését javaslok aránya (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A korrupcióval kapcsolatos viszonyunkat jelentős mértékben befolyásolják a jelenséggel kapcsolatos személyes tapasztalások is, mivel a dolgokról, jelenségekről gyakran teljesen mást gondolunk, és másképp viszonyulunk azokhoz egy-egy tapasztalati élmény után, mint azt megelőzően. Megnéztük, hogy a korrupcióról alkotott gondolatokra, feltételezésekre milyen hatást gyakorolnak a tapasztalások a minta alanya-inál. A kérdés arra vonatkozott, hogy a megkérdezetteknek milyen személyes élményeik vannak a korrupcióval kapcsolatban. A kérdésnél több válasz egyidejű jelölésére volt lehetőség, ezért a válaszok összege nem 100%.

Ssz	Válaszalternatívák	A válaszolók aránya (%)			
		AV	BV	RE	TÚ
1.	Hallottam korrupciós esetről a munkahelyemen.	63	44	47	42
2.	Volt olyan eset, amikor közvetlen kollégámat (beosztottamat/főnökömet) környékeztek meg.	18	25	20	14
3.	Volt olyan eset, amikor engem környékeztek meg.	13	9	20	15
4.	Nem rendelkezem személyes tapasztalattal a munkahelyi korrupcióról.	37	40	44	51
5.	Egyéb	1	0	1	2

45. számú táblázat

„Munkahelye kapcsán a korrupciót illetően rendelkezik-e személyes tapasztalatokkal?”

A kérdésre adott válaszok megoszlása (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A megkérdezettek – a tűzoltók kivételével – a legnagyobb arányban minden szervezet esetében azt nyilatkozták, hogy a munkahelyi korrupcióról hallomásból vannak ismereteik. Legtöbben az adóhatóságnál (a válaszadók csaknem kétharmada) hallottak már a korrupcióról. A tűzoltóknál a megkérdezettek fele, a másik három szervezetnél a válaszolók mindössze 37-44%-a nem rendelkezik semmiféle tapasztalattal a munkahelyi korrupcióról. A többiek, azaz a minta nagyobb részének válaszai a korrupció eshetőségére vagy megtörtént voltára utalnak. Legnagyobb arányban a korrupciós esetekről hallomás útján való értesülést jelölték, az adóhatóság válaszolóinak több, mint hattizede tud ilyen megtörtént cselekményről. A válaszokból azt nem tudjuk, ezek a cselekmények korábban megtörtént, nyilvánosságra került és szankcionált normasértések-e, avagy jelenleg folyó korrupcióról van tudomása a válaszolónak. Figyelemreméltó, hogy milyen sokan jelezték, hogy őket vagy munkatársukat korrupcióba kívánták bevonni (még akkor is nagy ez a szám, ha esetleges átfedés is van közöttük). Ez arra utal, hogy a rendvédelmi szervezetek dolgozói gyakori kísértésnek, megkönyékezésnek vannak kitéve munkavégzésük során.

Nemek tekintetében a nők jelölték nagyobb arányban, hogy hallottak a korrupcióról, viszont valamennyi szervezetnél a férfiak közül válaszolták

többen, hogy őket már megkörnyékezték (több, mint kétszer annyi férfi, mint nő adta ezt a választ). A nemenkénti eltérés egyrészt arra is visszavezethető, hogy a nők – mint kutatásunk egyéb kérdéseinek elemzése kapcsán is kiderült – elutasítóbbak a korrupcióval szemben, a témára „érzékenyebbek”. Másrészt a korrupciót kezdeményező állampolgárok általában könnyebben találnak elkövetési partnert egy férfi esetében, ezt a férfiak önvallomása is igazolja, így az adatok alapján kijelenthető, hogy a korrupciós megkörnyékezésnek a férfiak jobban ki vannak téve a vizsgált szervek esetében. A válaszokat az is befolyásolta, hogy a megkérdezett nők között többen vannak, akik munkakörükből adódóan kevésbé érintkeznek a civilekkel, illetve a büntetés-végrehajtásnál a fogvatartottakkal.¹¹⁹ Ebből kifolyólag is az állampolgárok hamarabb találkoznak férfival, akit megkörnyékezhettek.

A személyes korrupciós megkörnyékezést jelölők aránya szervezetenként jelentős különbségeket mutat, legmagasabb arányban a rendőrök jelölték e lehetőséget (a válaszadók ötöde). Úgy látjuk, az adat igazolni tudja azt a közvélekedést, miszerint a rendőri korrupció megvalósulásában jelentős szerepet játszik az állampolgári kezdeményezés is, melynek formáit, kereteit a civilek leginkább tapasztalati úton ismerik meg, és a rendőri korrupció íratlan szabályainak betartása mellett e cselekedetekkel általában célt is el lehet érni.¹²⁰

A továbbiakban a személyes megkörnyékezést jelölők – vagyis a korrupció lehetőségével közvetlen kapcsolatba került személyek – válaszainak megoszlását vizsgáljuk meg. Feltételezzük, hogy e jelölések olyan megkörnyékezéseket takarnak, melyek kapcsán tényleges korrupciós magatartásra nem került sor. Feltetésünket arra alapozzuk, hogy a megtörtént korrupciót még ebben a – kérdőív által biztosított anonim – formában sem vallanák be egyértelműen a válaszadók.

A korrupcióval megkörnyékezettek aránya emelkedik az életkorral, bár a változás nem egyenletes, mely kapott eredményt több tényező is befolyásolhatja. A korrupciós megkörnyékezések számszaki emelkedését nem elsősorban az életkor emelkedése okozza, fontos körülmény az is, hogy 20-30 éves munkaviszony alatt sokkal több eshetőség van arra, hogy megkörnyékezzenek egy dolgozót, mint azoknál, akik csak pár élve dolgoznak egy szervezetnél. Az interjúalanyok egyöntetűen úgy nyilatkoztak valamennyi szervezetnél, hogy elsősorban a fiatalabb

119 Így többek között a mintában lévő fegyelmi tisztek, akik nők.

120 Takács (2012)

kollégáik azok, akiknél az állampolgárok elsősorban próbálkoznak a korrupciós cselekményekkel. Ennek oka lehet az interjúalanyok véleménye szerint egyrészt az, hogy a fiatalabbak könnyebben „behálózhatóbbak”, az ilyen jellegű cselekményeknek nehezebben tudnak ellenállni, mint idősebb kollégáik. Másrészt a fiatalabbak jobban rá lehetnek utalva az anyagiakra (családalapítás, lakásszerzés, szórakozás, stb.). A szervezetek tagjainak megkönyékezését a leírtakon túlmenően az is alapvetően befolyásolhatja, hogy az illető milyen munkakörben/beosztásban dolgozik, találkozik-e civilekkel, döntési/mérlegelési lehetősége van-e. Részben e körülmény következtében mutatkozik a rendőrök körében lényegesen magasabb arány, mint az egyéb szervezetek tagjainál, bár a büntetés-végrehajtás beosztotti válaszolói szerint ők szinte állandó „behálózás kísérletek” közepette teljesítenek szolgálatot.

A korrupcióval megkönyékezettek aránya a rendőröknél is emelkedik az életkorral, bár a változás nem egyenletes. A legidősebb korosztály esetében közel a megkérdezettek fele élt már meg olyan helyzetet, amikor korrupcióba próbálták bevonni őket munkájuk/szolgálatuk során.

A rendőröknél valamennyi megkérdezett olyan szakterületen teljesít szolgálatot, ahol munkája során rendszeresen kerül mérlegelési és döntési helyzetbe állampolgárokkal szemben, esetükben a megkönyékezés lehetősége állandóan jelen van. A legidősebeknél a többi vizsgált szervezethez képest megmutatkozó magas arány alátámasztja a kérdés vizsgálatánál már feltártakat, miszerint a közterületi rendőrt szolgálati ideje alatt folyamatosan érinti/érintheti a korrupciós állampolgári kezdeményezés és a szolgálati évek számának emelkedésével egyre több ilyen jellegű „élmény, tapasztalat” éri őt.

A „korrupcióval megkönyékezettek” vezetői szint szerinti megoszlását külön is megvizsgáltuk. A beosztottak és a vezetők csaknem azonos arányban jelezték, hogy már megkönyékezték őket, egyedül az adóhatóságnál vannak többen a vezetők közül, akiket korrupcióba akartak bevonni. A büntetés-végrehajtásnál és a rendőrségnél e téren nem tapasztalható eltérés. Ez alapján nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a beosztottak és az alsóbb szintű vezetők korrupciós megkönyékezésének mértéke – és ez által annak lehetősége, vagy veszélye – terén különbség lennének.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a rendőrök esetében a szakterületi megoszlás befolyásolja-e a korrupciós megkönyékezést. Az adatok azt mutatják, hogy a közrendvédelmi és közlekedésrendészeti állományok

egyaránt a 20-20%-a, a határrendészeti állománynak viszont csupán 13%-a jelölte ezt a lehetőséget.

A szervezeti korrupció mértékéről, valamint a munkahelyi közegben uralkodó morálról jelzésértékkel bír, hogy a munkatársak mit gondolnak egymás esetleges megvesztegethetőségéről. Megkérdeztük a válaszadókat, elképzelhetőnek tartják-e, hogy közvetlen kollégájuk, vagy közvetlen parancsnokuk jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadjon el a munkája/ intézkedése kapcsán?

Ssz	Szervezet	Vezetői szint	A válaszok megoszlása (%)	
			„igen” válaszok	„nem” válaszok
1.	AV	beosztott	26	74
		vezető	7	93
2.	BV	beosztott	40	60
		vezető	44	56
3.	RE	beosztott	25	75
		vezető	31	69
4.	TÚ	beosztott	19	81
		vezető	20	80

46. számú táblázat

„Elképzelhetőnek tartja-e, hogy közvetlen kollégája jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadjon el munkája/intézkedése kapcsán?” - kérdésre adott válaszok (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Valamennyi szervnél jelentős számban feltételezik, hogy a közvetlen kollégák korrupcióba keveredhetnek a munkájuk kapcsán. Az adóhatóság kivételével a többieknél a vezetők tételezték fel nagyobb arányban a közvetlen kolléga esetében a jogszerűtlen pénz, vagy ellenszolgáltatás elfogadását a munkavégzés során. Arra vonatkozóan nem lehet egyértelműen állást foglalni, hogy a három szervezet (büntetés-végrehajtás, rendőrség, tűzoltóság) esetében a kapott eredmény a napi munkavégzés során szerzett tapasztaláson, vagy csupán előfeltételezésen alapul. E vezetői véleményeket részben befolyásolhatja az a körülmény is, hogy a parancsnoki állomány feladatköréből adódóan a munkája során már többször láthatott, tapasztalhatott olyan eseteket/történeteket,

illetve kaphatott olyan jellegű jelzéseket (például belső védelmi szervtől), esetleg bejelentéseket (állampolgároktól), melyek a kollégák korrupciójára utaltak.

A büntetés-végrehajtási dolgozók a többi szervezethez képest magas arányban tételezik fel kollégáik esetében a jogszerűtlen előny elfogadását a munka során, mely körülmény önmagában is jelzésértékkel bír. A kollégák mellett a vezetők megítélésére is rákérdeztünk.

Ssz	Szervezet	Vezetői szint	A válaszok megoszlása (%)	
			„igen” válaszok	„nem” válaszok
1.	AV	beosztott	18	82
		vezető	7	93
2.	BV	beosztott	38	62
		vezető	35	65
3.	RE	beosztott	23	77
		vezető	31	69
4.	TÚ	beosztott	21	79
		vezető	14	86

47. számú táblázat

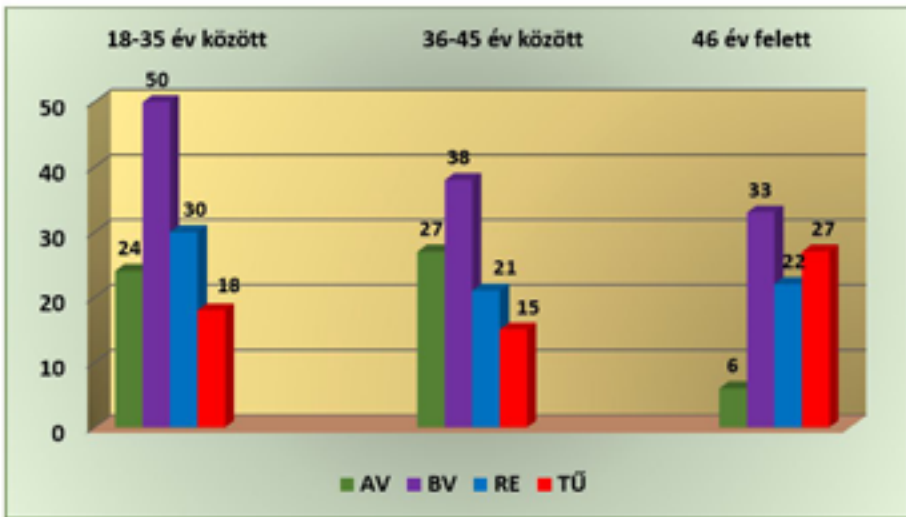
„Elképzelhetőnek tartja-e, hogy közvetlen vezetője jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadjon el munkája/intézkedése kapcsán?” - kérdésre adott válaszok (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A legszembetűnőbb, hogy a büntetés-végrehajtás tagjai a többi szervezethez képest a saját vezetői esetében is magas arányban tételezik fel a jogtalan előny elfogadását. A fenti két táblázat adatainak összehasonlítása azt jelzi, hogy az adóhatóságnál a vezetők sokkal kisebb mértékben (7%) tételezik kollégáik körében a korrupciót, mint a beosztottak róluk, azaz amikor vezetőikről nyilatkoznak (18%); a büntetés-végrehajtásnál fordított a helyzet, ott a vezetők a kollégáik körében nagyobb arányban (44%) feltételezik a korrump magatartást, mint ahogy a beosztottak vélekednek róluk (38%). A rendőrségnél ugyancsak a vezetők tartják nagyobb mértékben (31%) valószínűnek kollégáik korrupcióját, mint a beosztottak, akiknek csak 21%-a feltételezi ezt a vezetőkről. A tűzoltóságnál a vezetők (20%) és a beosztottak (21%) csaknem

azonosan ítélik meg a vezetők körében előforduló korrupció mértékét. Említést érdemel a büntetés-végrehajtásnál és a rendőrségnél a megkérdezett (alsó szintű) vezetők véleménye, mivel bő háromtizede elképzelhetőnek tartja közvetlen vezetőinél (így a középvezetők esetében) a jogszerűtlen előny elfogadását munkavégzésük során.

Megvizsgáltuk, hogy a közvetlen kollégákkal, illetve a vezetőkkel kapcsolatos korrupciós feltételezést a válaszadók életkora milyen mértékben befolyásolja.

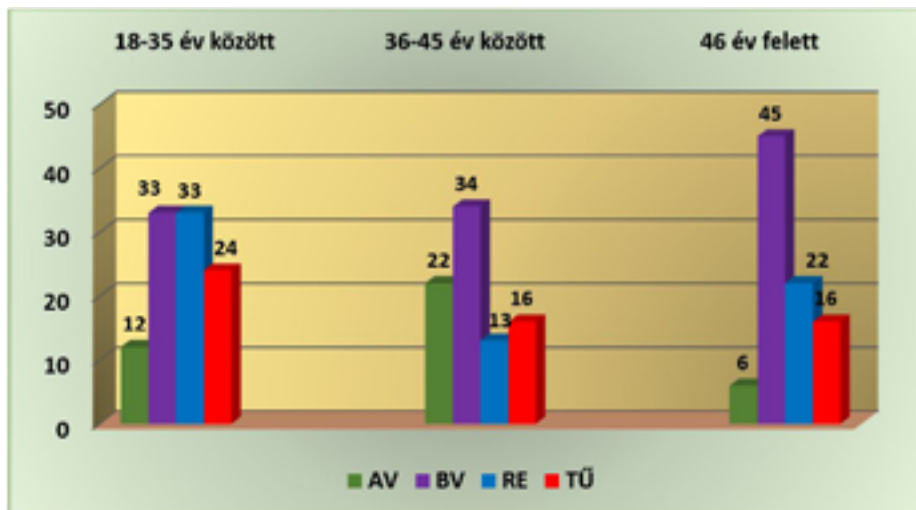

13. számú ábra

Az „Elképzelhetőnek tartja-e, hogy közvetlen kollégája jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadjon el munkája/intézkedése kapcsán?” -kérdésre adott „igen” válaszok (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A legszembetűnőbb, hogy a fiatal büntetés-végrehajtási dolgozók nagyon magas arányban gondolják, hogy kollégáik érintettek a korrupcióban. Az „igen” válaszok az életkor emelkedésével – a tűzoltósági válaszadók kivételével – általában csökkennek, de a tendencia nem egyértelmű. Az adóhatóság legidősebb korcsoportba tartozó tagjai alapvetően nem tételezik fel kollégáikról, hogy korrupcióba keverednének, a tűzoltóságnál viszont e korcsoportba tartozók vélik legnagyobb arányban kollégáik esetleges korrupcióját.

14. számú ábra

Az „Elképzelhetőnek tartja-e, hogy közvetlen vezetője jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatás fogadjon el munkája/intézkedése kapcsán?”

– kérdésre adott „igen” válaszok (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Korosztályok tekintetében egyértelmű tendencia nincs. A büntetés-végrehajtás válaszolójánál a vezetők megítélésénél megfordult a tendencia, korban előrehaladva egyre többen tartják elképzelhetőnek a vezetők korrupcióját. A tűzoltóságnál az idősebbek sokkal jobb véleménnyel vannak a vezetőikről, mint amit az előző táblázatban a kollégáikról feltételeztek.

Az iskolai végzettség szerint megvizsgálva a válaszokat kitűnik, hogy valamennyi szervezet esetében az alap-, vagy középfokú végzettséggel rendelkezők a kollégáik körében nagyobb mértékű korrupciót feltételeznek, mint közvetlen vezetőik esetében.

A rendőrök által adott válaszok szakterületi megoszlása terén érdemi eltérés mutatható ki. Elgondolkodtató, hogy a közrendvédelmi állomány csaknem egyharmada (31%) válaszolt úgy, hogy közvetlen kollégája részéről elképzelhetőnek tartja a jogszerűtlen pénzfogadást. A közlekedésrendészeti és a határrendészeti válaszadók csupán 13-13%-a vélekedik így. A rendőri szakterületek között a korrupció vonatkozásában kiemelten is érintett közrendvédelmi szolgálati ág tagjai önmagukról

alkotott véleménye nem hízelgő. Az eredményt okozhatja a már említett tapasztalás is, illetve a válaszok ilyen mértékű arányát a szakterületről meglévő/kialakult közvélekedés is befolyásolhatja.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy a korábbi személyes érintettség hatást gyakorol-e a válaszokra. Ennek érdekében a közvetlen kollégák érintettségét felmérő kérdésre adott válaszokat összevetettük arra a kérdésre adott válaszokkal, melyben a válaszadóknak arról kellett nyilatkozniuk, hogy megkönyékezték-e már korábban őket. Az eredmények azt mutatják, hogy akit korábban már megkönyékeztek korrupcióval, azok nagyobb arányban jelölték azt a válaszlehetőséget, hogy közvetlen kollégájuk pénzt fogadna el intézkedése kapcsán.

A korrupció feltételezésének mértékét a jövedelmi viszonyokkal is összevetettük. A büntetés-végrehajtás és a rendőrség esetében az alacsonyabb jövedelmi kategóriába tartozók nagyobb arányban tételezték fel, hogy kollégájuk nem fogad el jogtalan ellenszolgáltatást intézkedése kapcsán. Az eredmény azt jelzi, hogy az alacsony jövedelmi viszonyokkal rendelkezők nem feltételezik a szintén alacsony jövedelmi viszonyokkal rendelkező társaikról a nagyobb arányú korrupciót. Ez arra enged következtetni, hogy nem gondolják azt, hogy az alacsony jövedelmi viszonyok vezetnek egyértelműen a szervezeti korrupcióhoz. Az adóhatóságnál és a tűzoltóságnál ettől kissé nagyobb arányban tartják elképzelhetőnek e jövedelmi kategóriában a korrupció előfordulását.

Akik az előző kérdésre igennel válaszoltak, azoktól azt is megkérdeztük, hogy kollégáik, illetve vezetőik esetében hány főről tudják elképzelni, hogy jogszerűtlenül pénzt vagy ellenszolgáltatást fogadjanak el a munkájuk kapcsán. A kérdésre adott válaszok szervezetenkénti megoszlását a 48. és a 49. számú táblázatok tartalmazzák.

Ssz.	Szervezet	Jogszerűtlenül pénz vagy ellenszolgáltatás elfogadásának feltételezése a közvetlen kollégákról (fő)					
		1 főről		2-3 főről		a többségről	
		beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.
1.	AV	11	–	7	2	1	–
2.	BV	13	2	21	7	2	2
3.	RE	13	3	11	2	1	–
4.	TÚ	7	2	5	4	0	0

48. számú táblázat

A „Hány főről tartja elképzelhetőnek közvetlen kollégái részéről, hogy jogszerűtlenül pénzt vagy ellenszolgáltatást fogadjon el a munkája/intézkedése kapcsán” – kérdésre adott válaszok aránya (főben)

Forrás: saját kutatás

Ssz.	Szervezet	Jogszerűtlenül pénz vagy ellenszolgáltatás elfogadásának feltételezése a közvetlen vezetőkről (fő)					
		1 főről		2-3 főről		a többségről	
		beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.
1.	AV	9	1	4	1	0	0
2.	BV	11	1	18	7	5	–
3.	RE	11	4	11	1	1	0
4.	TÚ	9	2	4	3	1	–

49. számú táblázat

„Hány főről tartja elképzelhetőnek közvetlen vezetői részéről, hogy jogszerűtlenül pénzt vagy ellenszolgáltatást fogadjon el a munkája/intézkedése kapcsán” – kérdésre adott válaszok aránya (főben)

Forrás: saját kutatás

A büntetés-végrehajtási és a rendőrségi beosztottak viszonylag nagy száma el tudja képzelni a közvetlen kollégák, illetve közvetlen vezetők körében, hogy korrupciós pénzt fogadjanak el, vagyis ők olyan szakmai közegben dolgoznak, ahol kollégákról és főnökökről feltételezhető a korrupció. Az adat nem kizárólag önmagában, hanem az előző kérdésre adott magas számú „igen” válaszokra is tekintettel figyelemfelkeltő. A rendőrök esetében a „kollégák lehetséges korrupciójáról gyanítottak” abból a szempontból továbbgondolásra érdemesek, hogy a megkérd-

zettek – döntően közterületi szolgálatot ellátó rendőrök – a napi szakmai munkájukat, a szolgálatukat jellemzően párban/járőrpárban látják el, és a közvetlen kollégákra vonatkozó vélemények a szolgálatban a válaszadóval együtt lévő, közvetlen társra/járőrtársra is vonatkozhatnak.

Szervezetenként eltérő mértékű és arányú a közvetlen szakmai közeg és a közvetlen vezetők korrupciós érintettségének feltételezése a megkérdezettek által, azonban a kapott adatok részben alapulhatnak a vizsgált szervezetek szakmai tevékenységeinek különbözőségein. Ebből eredően a négy vizsgált szervezet tagjaival szembeni korrupciós intézkedések rendszerének kialakítása szervezetenként speciális megközelítéseket, eltérő súlyponti eltolódásokat igényel.

Megkérdeztük a válaszadókat, hogy szerintük a rendvédelmi szervezetek korrupciójáról alkotott állampolgári véleményt mi befolyásolja leginkább. A megadott tényezőket kellett – a leginkább meghatározótól a legkevésbé meghatározóig – egytől ötig számozni. Az alábbi táblázatban az adott tényezőt első és második helyen jelölők arányát tüntettük fel. A kérdésre válaszolók száma 389-398 között mozog.¹²¹

Ssz	Tényezők	AV		BV		RE		TÚ	
		1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
1.	a média hatása (elektronikus és írott sajtó, rádió, televízió)	51	15	53	16	51	17	50	16
2.	az adott szervezet kommunikációja	8	18	7	22	5	17	8	22
3.	a társadalom általános erkölcsi színvonaláról kialakult vélemény	16	26	20	26	15	22	15	25
4.	családi, baráti közösség véleménye	7	14	6	16	5	16	7	15
5.	az állampolgárok személyes tapasztalata	22	27	16	20	26	29	23	22

50. számú táblázat¹²²

Álláspontja szerint mely tényezők befolyásolják leginkább a négy szervezet dolgozóinál előforduló korrupció mértékéről alkotott állampolgári megítélést? (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

121 Egy-egy tényezőt eltérő számú válaszoló jelölt, ezért a tényezők összességének százaléka nem minden esetben 100%, miközben tényezőkön belül az egytől ötig jelölések értéke 100%.

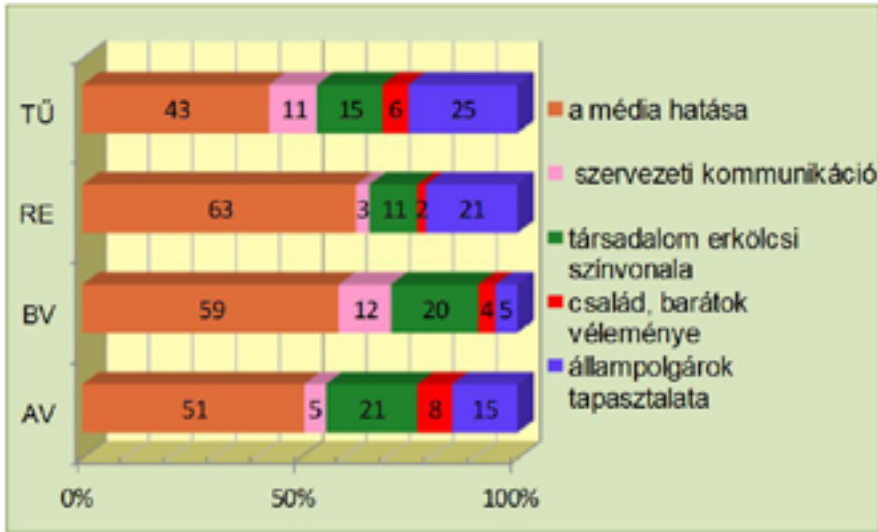
122 Az 1. szám alatt a tényezőt első helyen jelölők aránya, a 2. szám alatt a tényezőt második helyen jelölők aránya szerepel.

A táblázatban szereplő adatok mindegyik szervezetről, minden megkérdezett véleményét tartalmazza, így bizonyos mértékben egymás megítélésének feltételezése is benne van, azaz, hogy a másiknál előforduló korrupcióban az állampolgárok minek és mekkora szerepet tulajdoníthatnak.

Mind a négy szervezet esetében a médiának tulajdonítják a legerősebb szerepet, a válaszolók több, mint fele ezt jelölte első helyen, további 15-17% második helyen. A számok megerősítik az interjúk során a médiáról elhangzottakat, mely szerint a tömegkommunikáció – attól függően, hogy pozitív vagy negatív események kapcsán jeleníti meg a szervezetet – nagy mértékben alakítani tudja az állampolgári megítélést. Jobbára a rendőrség és a büntetés-végrehajtás válaszolói vetették fel, hogy „a média a hírérték miatt rögtön felkapja, ha náluk történik korrupciós (vagy egyéb normasértő) cselekedet, arról mindenkor számot ad, ugyanakkor a tisztességes, sokszor nehéz, megterhelő munkáról nem számol be, hisz arra nem kapják fel az emberek a fejüket.”¹²³ Jelentős számú válaszadó gondolja úgy, hogy az állampolgárok személyes tapasztalatuk alapján alkotnak ítéletet, leginkább a rendőri korrupcióval kapcsolatban vélik ezt. A büntetés-végrehajtás kivételével a többi szervezetnél ezt sorolták a második helyre, és ettől alig kevesebben, a harmadik helyre a társadalom általános erkölcsi színvonaláról kialakult véleményt tették. A szervezeti kommunikációnak ezeknél kisebb szerepet tulajdonítanak.

Megnéztük, hogy a minta egészének vélekedésétől mennyiben térnek el a nézetek, amikor csak a saját szervezetükről nyilatkoznak, hogy az ott előforduló korrupció mértékéről alkotott állampolgári megítélést melyik tényező, milyen mértékben befolyásolja. Az alábbi ábrában mindegyik szervezetnél csak saját dolgozója által, az első helyen jelölt tényezők adatait tüntettük fel.

123 A minta alanyaival készült interjúban hangzott el.

15. számú ábra

A saját szervezetükben előforduló korrupció állampolgári megítélését elsősorban befolyásoló tényezők (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Megegyeznek az álláspontok, hogy elsősorban a média alakítja róluk az állampolgári véleményeket, azonban ennek mértékében az előzőekhez képest van változás. A négy vizsgált szervezet közül a tűzoltók tekintik legkisebb súlyúnak, a büntetés-végrehajtás dolgozói, de még inkább a rendőrök jóval nagyobb hatást tulajdonítanak a médiának a szervezetükben előforduló korrupcióval kapcsolatos véleményformálásban. Az állampolgárok személyes tapasztalatának szerepéről is másként vélekednek saját magukra vonatkozóan. Legkevésbé befolyásolónak a büntetés-végrehajtás állománya tekinti, ami érthető, hisz munkájuk jellegéből adódóan, az állampolgárok széles rétegei nem bírnak személyes tapasztalatokkal. Az adóhatóság válaszolói közül is kevesen gondolják, hogy a lakosság értékítélete személyes tapasztalatokon nyugodna. Nem így a rendőrök ötöde, és a tűzoltók negyede, akik szerint ez a második legfontosabb tényező, ami alapján a lakosság véleményt formál róluk. A kommunikáció szerepét mind a négy szervezetben a fiatalok értékelték fontosabbnak, köztük leginkább a tűzoltóság és

a büntetés-végrehajtás válaszolói.¹²⁴ A felsőfokú iskolai végzettségűek – a büntetés-végrehajtási szervezet válaszolói kivételével – ugyancsak jelentősebbnek érzik a szervezeti kommunikáció szerepét.

A vezetők és a beosztottak a tényezők többségének eltérő mértékű hatást tulajdonítanak. A média befolyásoló hatalmát az adóhatóság vezetői lényegesen kisebbnek gondolják, mint a beosztottak. Fordított a helyzet a büntetés-végrehajtásnál és a rendőrségnél, ahol a vezetők még a beosztottaknál is nagyobb befolyásoló erőt vélelmeznek annak. Az állampolgárok személyes tapasztalatát a vezetők fontosabbnak érzik a tekintetben, hogy mit gondol a szervezetről a civil lakosság. Meglepő módon a szervezeti kommunikációnak – a tűzoltók kivételével – a vezetők szinte elhanyagolható szerepet tulajdonítanak.

Ssz	Tényezők	AV		BV		RE		TÚ	
		beo	vez	beo	vez	beo	vez	beo	vez
1.	a média hatása (elektronikus és írott sajtó, rádió, televízió)	57	38	56	71	62	69	44	42
2.	az adott szervezet kommunikációja	5	4	13	5	3	0	12	9
3.	a társadalom általános erkölcsi színvonaláról kialakult vélemény	20	25	26	10	12	7	19	9
4.	családi, baráti közösség véleménye	8	7	5	5	2	7	7	6
5.	az állampolgárok személyes tapasztalata	10	29	6	10	21	20	22	36

51. számú táblázat

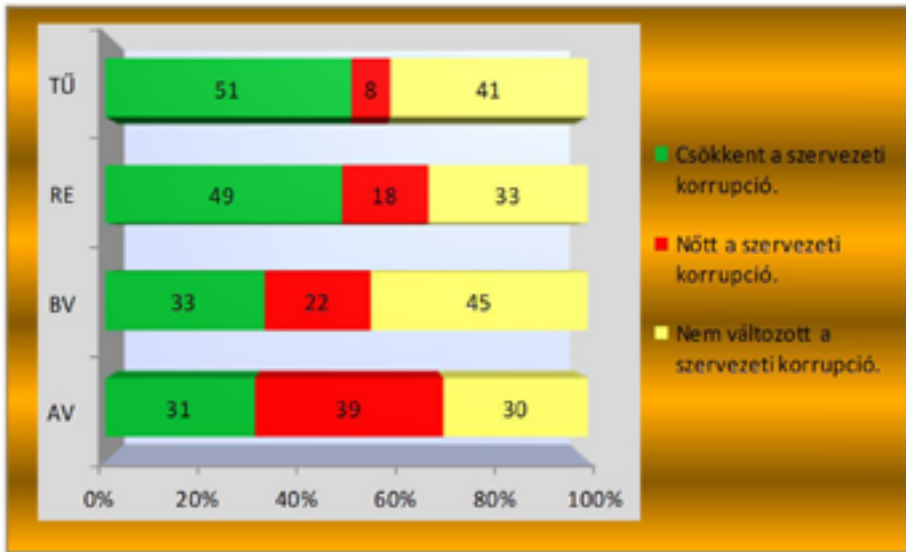
Az adott szervezetben a beosztottak és a vezetők által legmeghatározóbbnak jelölt tényezők¹²⁵ (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

¹²⁴ Az interjúk keretében a büntetés-végrehajtás és a rendőrség hivatásos állományából a szervezeti kommunikációt is hibáztatták abban, hogy úgy érzik, nincs elég becsületük, munkájuknak kellő elismertsége a lakosság körében.

¹²⁵ Az egyes tényezőket 2-3 fővel eltérő számú válaszoló rangsorolta, ezért az oszlopok összege nem minden esetben 100%.

A lakossági véleményeket befolyásoló tényezők mellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy a minta alanyai szerint az állampolgárok mit gondolnak a rendvédelmi szervezetekben előforduló korrupció helyzetéről, dinamikájáról. A következő kérdésünkkel ezt próbáltuk megadni.

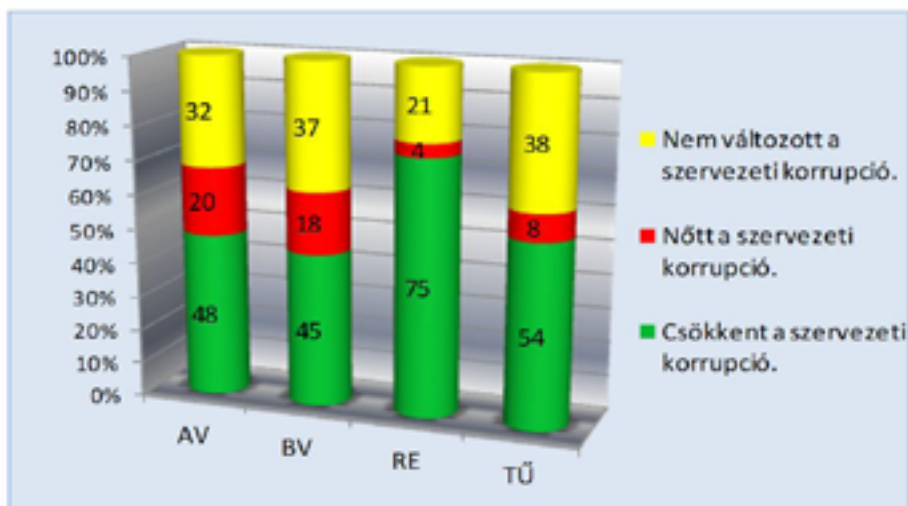
16. számú ábra

Véleménye szerint az utóbbi öt évben hogyan változott a négy szervezet korrupciós mértékének állampolgári megítélése hazánkban? (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

A válaszolók érzése szerint az állampolgárok leginkább az adóhatóságról gondolják, hogy ott a korrupció megnövekedett, lényegesen kisebb mértékben hiszik ezt a büntetés-végrehajtásról, de a rendőrségről is, és legkisebb mértékben a tűzoltóságról. A korrupció mértékének állandóságát legjobban a büntetés-végrehajtás megítélésében képzelelik, alig kevesebben ugyanezt az adóhatóságról is.

Érdekes kép rajzolódik ki, ha azt vizsgáljuk, hogy az egyes szervezetek állománya mit gondol, vajon az állampolgárok a saját szervezetükhöz kapcsolódó korrupció alakulását miként érzékelhetik? Eltérően a fentiekől, ebben az esetben nem mindannyian formáltak véleményt egymásról, csak saját magukról kellett véleményt alkotni.

17. számú ábra

Álláspontja szerint az utóbbi öt évben hogyan változott szervezete korrupciós mértékének állampolgári megítélése hazánkban? A válaszok százalékos megoszlása

Forrás: saját kutatás

Legoptimistábbak a rendőrök, de a tűzoltóknak is több, mint fele véli, hogy az állampolgárok az elmúlt öt évben csökkenő mértékűnek gondolják körükben a korrupciót. Emellett az utóbbiak majdnem négytizede, az előbbiek ötöde a korrupció változatlanágában bízik, és nagyon kevesen hiszik, hogy növekvő korrupciót vizualizálnának a lakosok. Az adóhatóság állományából feltételezik legtöbben, hogy az állampolgárok a korrupció növekedésének folyamatát gondolhatják náluk,¹²⁶ ám alig kisebb a büntetés-végrehajtás megkérdezettjei között azok aránya, akik

126 Erre a munkájuk során tapasztaltakból következtetnek. Az interjúk során volt, aki elmondta, hogy „a mai napig fül- és szemtanúja is egyben a szolgálati egységében zajló korrupciónak, kollégái a mai napig rendszeresen csinálják.” Elhangzott, hogy „a jogszabályok követhetetlen változtatása miatt, bármikor, bárkit meg lehet büntetni.” Más munkakörben szolgáló személy arról számolt be, hogy tudomása van arról, hogy kollégái rendszeresen csinálják (a korrupciót – KM), pl. közúti ellenőrzés során, vagy ahol csomagellenőrzés zajlik. Az interjúkészítő kérdésére, hogy miért nem jelenti, azt válaszolta, a „*betyárbecsület*” mindenkit kötelez. „Hiába ítélik el, és ő is hiába ítéli el a korrupciós cselekményeket, az emberek csinálják, és aki elítéli, az sem fogja elmondani a felettesének, mert ők egy csapat, egy szolgálat.”

ügyszintén ezt vallják saját szervezetükről. Ténylegesen mindannyian saját szervezetüket kedvezőbb színben látják, mint ahogy őket a másik három szervezet tagjai. A tűzoltók kis mértékben, a többiek sokkal (pl. a rendőrök 26%-kal) nagyobb arányban hiszik magukról, hogy a korrupció mértékének csökkenését gondolja szervezetükben a lakosság. Az adóhatóságnál előforduló korrupció szaporodását a többiek kétszer akkora arányúnak jelölték, mint az érintettek, sőt a rendőrségnél négyszer akkora arányúnak, mint maguk a rendőrök. Legkisebb eltérés a tűzoltók esetében volt az önképük és a többiek által, róluk feltételezett vélemény között.

A beosztottak és a vezetők több esetben igen eltérően gondolják, hogy a lakosság miként vélekedik róluk. Az adóhatóságnál és a rendőrségnél több vezető gondolja, mint beosztott, hogy a korrupció csökkenését tételezik náluk. Kiugró véleményeltérés van a büntetés-végrehajtásnál, ahol a vezetők fele akkora arányban (25%) voksolt a korrupció csökkenésére, mint a beosztottak (52%), ellenben kétszeres mértékűnek (30%) jelölte a korrupció növekedését. A korrupció terjedésének állampolgári vélelmzését a tűzoltóknál is a vezetők kétszer akkora becsülik, mint a beosztottak, bár a százaléértékek itt kisebbek. A szervezeti korrupció csökkenésének feltételezését legnagyobb mértékben a rendőri vezetők hiszik, és mindegyikőjük úgy gondolja, egyetlen állampolgár sincs, aki a korrupció növekedését vélelmzné körükben.

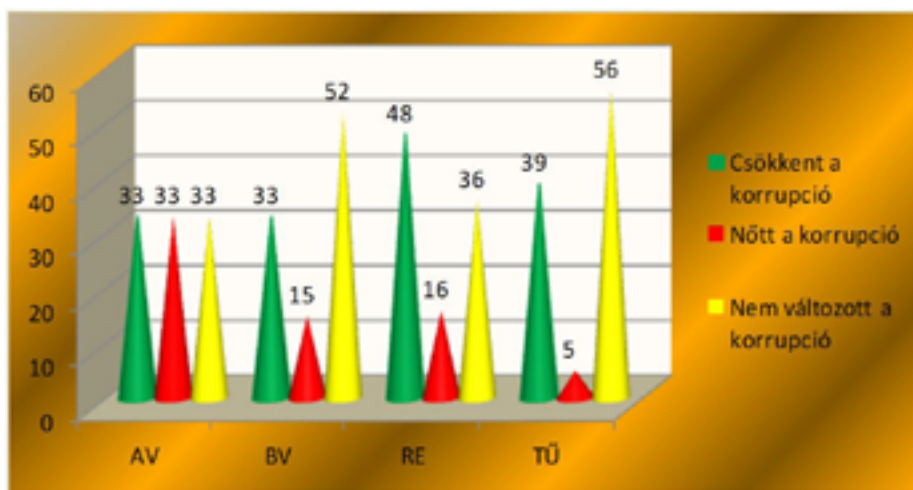
Ssz	Vélemények:	AV		BV		RE		TÚ	
		beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.	beo.	vez.
1.	Csökkent a szervezeti korrupció.	46	52	52	25	73	87	56	52
2.	Nőtt a szervezeti korrupció.	22	15	14	30	4	0	6	12
3.	Nem változott a szervezeti korrupció.	32	33	34	45	23	13	38	36
Összesen (%):		100	100	100	100	100	100	100	100

52. számú táblázat

Az adott szervezeti korrupció állampolgári megítélésének vélelmzése a beosztottak és a vezetők részéről (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Az állampolgároknak tulajdonított vélemények mellett számunkra még fontosabb, hogy maguk a megkérdezettek hogyan érzékelik a rendvédelmi szervezetekben előforduló korrupció állapotát, annak esetleges változását. Kérdésünkkel erre kerestünk választ.

18. számú ábra

Ön szerint hogyan változott az utóbbi öt évben a négy szervezetben a korrupció mértéke? A válaszok százalékos megoszlása

Forrás: saját kutatás

Az ábrában szereplő adatok mindegyik szervezetről, minden megkérdezett véleményét tartalmazzák, így bizonyos mértékben egymás megítéléséről is átfogó képet kapunk.

A minta egészét nézve úgy tűnik, hogy a rendőrök esetében látják legeredményesebbnek az elmúlt öt év változását, közel fele a válaszolóknak a korrupció csökkenését valószínűsíti. A tűzoltóságnál négytized, az adóhatóságnál és a büntetés-végrehajtásnál egyharmad szintén feltetelez csökkenést.

Figyelemre érdemes, hogy minden harmadik válaszoló szerint az adóhatóságnál nőtt a szervezeti korrupció. Nem sokkal megnyugtatóbb, hogy a rendőrségnél és a büntetés-végrehajtásnál a válaszolók 15-16%-a szintén a helyzet rosszabbodását véli. A tűzoltóságról vannak legjobb véleménnyel, mindössze 5% jelölte ott a korrupció vélelmezett növekedését.

Ettől eltérő kép rajzolódik ki, amikor azt vizsgáljuk, hogy az egyes szervezetek állománya mit gondol a saját szervezetéhez kapcsolódó korrupció alakulásáról.

Válaszok:	AV	BV	RE	TÚ
Csökcent a szervezeti korrupció	52	40	80	51
Nőtt a szervezeti korrupció	13	17	2	4
Nem változott a szervezeti korrupció	35	43	18	45
Összesen (%):	100	100	100	100
Válaszolók száma:	110 fő	107 fő	109 fő	98 fő

53. számú táblázat

*Ön szerint az elmúlt öt évben hogyan változott szervezetében a korrupció mértéke?
A válaszok megoszlása. (főben)*

Forrás: saját kutatás

Mindenki lényegesen jobbnak látja saját szervezetében a jelenlegi állapotokat, mint ahogy a többiek vélekednek róla. A rendőrök tekintik legeredményesebbnek az elmúlt öt évet, nyolctizedük szerint csökkent a korrupció. Ez a derűlátó álláspont magyarázza a négy szervezet közül a náluk elért (53. számú táblázat) legnagyobb mértékű (48%) korrupciócsökkenést. A pozitív szemlélet a másik oldalon is megjelenik, mert mindössze két százalékuk szerint nőtt meg a korrupció mértéke, miközben a másik három szervezet ennek többszörösét gyanítja. Az adóhatóság és a tűzoltóság dolgozói közül is sokkal nagyobb mértékben válaszolták, hogy csökkent a korrupció, mint amit a társszervezetek válaszolói érzékeltek. A büntetés-végrehajtási dolgozók önértékelése van legközelebb a többieknek a róla alkotott véleményéhez.

Elgondolkodtató, hogy a büntetés-végrehajtás állományából¹²⁷ minden hatodik válaszoló, az adóhatóság állományából¹²⁸ pedig minden nyolcadik válaszoló szerint nőtt a szervezeti korrupció.

Az adóhatóság kivételével a többi szervezetnél a vezetők kevésbé optimisták szervezetüknél a korrupció csökkenését tekintve, mint a beosztottak, sőt a büntetés-végrehajtási szervezetnél és a tűzoltóságnál a korrupció nagyobb mérvű növekedését érzékelik. A rendőröknél a vezetők közül egyetlen válaszoló sem jelölte, hogy nőtt a szervezeti korrupció, igaz, a beosztottaknak is mindössze két százaléka van ezen a véleményen.

Válaszok:	AV		BV		RE		TÜ	
	beo	vez	beo	vez	beo	vez	beo	vez
Csökkenett a szervezeti korrupció	52	52	42	33	83	62	55	44
Nőtt a szervezeti korrupció	12	14	16	21	2	0	3	6
Nem változott a szervezeti korrupció	36	34	42	46	15	38	42	50
Összesen (%):	100	100	100	100	100	100	100	100

54. számú táblázat

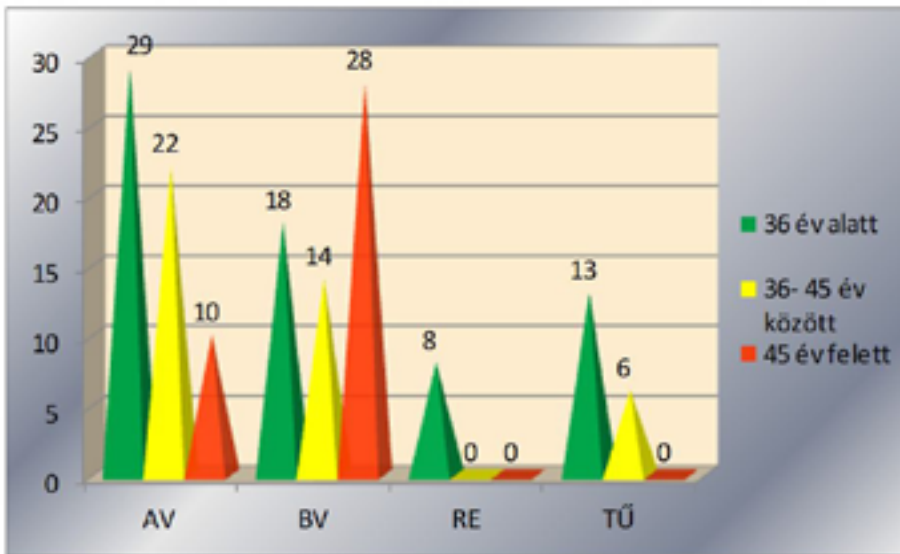
*Az elmúlt öt évben a saját szervezeti korrupció változásának megítélése.
(Százalékban)*

Forrás: saját kutatás

127 A személyes beszélgetések során utaltak arra, hogy „a felügyelőnek sok eszköz van a kezében, hogy az elítélt helyzetén, a felkínált összeg fejében könnyítsen. Főleg a fiatalok vannak kitéve a kísértésnek, a fiatal szeretne pénzt keresni, vagy lakásra gyűjt.” Más szerint, „aki megcsúszott anyagilag, vagy műtétre kell a pénz, az ilyen ügyletbe könnyebben belemegy.” Többen tudni vélik, hogy „a fogvatartott és a nevelőtiszt között kialakuló jó viszony gyakran vezet oda, hogy e kapcsolat az elvtelen magatartások elkövetését megalapozza. A nevelők visszaéléseiről, korrupciós érintettségéről szóbeszéd kering, de bizonyítani nagyon nehéz.”

128 Az interjúkban elhangzott: „aki olyan természetű, megtalálja a lehetőséget rá (a korrupcióra – KM), a lehetőség pedig megvan, pl. az ellenőrzésnél azt mondja, hogy valami hiányzik, az állampolgár pedig nincs tisztában a szabályokkal.” Más elképzelhetőnek tartja, hogy „akár korrupciós hálózat is kialakulhat. Akik benne vannak, fedezik egymást. Aki tud is korrupcióról, nem beszél, egyfajta „jobb nekem, ha úgy teszek, mintha nem is tudnék róla” magatartást tanúsítanak.” Elmondták: „bizonyos cégek elleni nyomozást felsőbb utasításra nem folytatnak, ha mégis látókörbe kerül egy, akkor azt a felsővezetők elteszik a páncélszekrénybe, ott pihentetik, megvárják, míg az elévülési idő letelik. Ez idő alatt a fellebbviteli szerv nem kérdezi meg, hogy a vizsgálat hol tart. Ha meg némely ügy el is jut a bírósági szakba, akkor pedig bizonyítottság hiányában ügyis megszüntetik.”

A nők és férfiak véleménye között tendenciaszerű eltérések nem mutathatók ki, úgyszintén családi jellemzők szerint sem. A büntetés-végrehajtás és a rendőrség állományában a felsőfokú iskolai végzettségűek nagyobb mértékűnek tartják a korrupció számának növekedését a középfokú végzettségű válaszolóknál. A fiatalok rosszabbnak gondolják a korrupció helyzetét a rendvédelmi szervezetekben, mint a közép- és idősebb korosztály tagjai, nagyobb mértékben szavaztak a korrupció növekedésére. Egyedül a büntetés-végrehajtás állományából jelölték többen a 45 év felettek közül ezt a választ. Az alábbi ábra az egyes korcsoportokban a saját szervezet vonatkozásában „nőtt a szervezeti korrupció” válaszalternatívát jelölők arányát mutatja.

19. számú ábra

„Nőtt a szervezeti korrupció” választ adók aránya a korcsoportokban. (Százalékban)

Forrás: saját kutatás

Megnéztük, hogy akik szerint nőtt a szervezetükben a korrupció, azok milyen mértékben feltételezik kollégáikról és vezetőikről, hogy jog-szerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadnának el munkavégzésük során? Más-e a korrupció percepciója közvetlen környezetükben, mint azoknak, akik szerint nem nőtt, vagy változatlan e normasértés

mértéke. Két szervezetnél eltérnek a vélemények: a rendőrök és a büntetés-végrehajtási dolgozók közül, akik azt jelölték, hogy nőtt a korrupció, azok mind a kollégákról, mind a vezetőkről nagyobb mértékben feltételezik, hogy munkavégzésük során jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadnának el. Az adóhatóságnál és a tűzoltóságnál, akik a korrupció növekedését tapasztalják, azok ezt a folyamatot nem közvetlen kollégáik és közvetlen vezetőik körére vonatkoztatják.

Összességében kijelenthető, hogy a négy vizsgált szervezet tagjainak a szervezeti korrupcióról alkotott véleménye több téren eltérést mutat.

Egyetértenek a vizsgált szervezetek tagjai abban, hogy a korrupciót észlelő állampolgárok az ilyen jellegű cselekményeket leginkább azért nem jelentik be, mert félnek a következményektől, illetve a bejelentésnek valószínűleg nem lenne eredménye. A rendőri válaszadók elképzelése szerint az is fontos körülmény, hogy a „civiliek” a bejelentés elmulasztása révén jobban boldogulnak. E véleményeket álláspontunk szerint a rendőri válaszadók személyes szakmai – a szolgálat során szerzett – tapasztalataikra is alapozhatják.

A jelenség kapcsán valamennyi szervezet válaszadója a rendőrség állományában véli megvalósulni a legtöbb korrupciót. A vezetők tekintetében a tűzoltóság vezetőit gondolják a legkevésbé érintettnek korrupcióban. Az adóhatóság tagjai a többiekénél kedvezőbbnek ítélik magukat e téren, és a rendőrök sem tartják olyan mértékben korruptnak a szervezetüket, mint mások őket. A beosztottak és az alsó szintű vezetők csaknem azonosan vélekednek a szervezetük korrupciós érintettségéről, mely körülmény megalapozhatja a jelenséggel szembeni intézkedések rendszerének magasabb szintű vezető szintre delegálását.

A korrupció megvalósulását befolyásoló tényezők közül valamennyi szervezet tagja az arra való egyéni hajlamot tartja a leginkább meghatározónak, legnagyobb arányban az adóhatóság és a rendőrség tagjai vélik ezt. A vezetők és parancsnokok korrupció-ellenes tevékenységének kritikájaként értékelhető, hogy a jelenség megvalósulásában a legkisebb mértékű befolyást a vezetői ellenőrzésnek tulajdonítanak a válaszadók. A korrupció elkövetését befolyásoló tényezők között a rendőrök jelölték legnagyobb arányban az anyagi haszonszerzést.

A vizsgált szervezetek állományának véleménye a korrupció szankcionálásáról abban a vonatkozásban egységes, hogy a válaszadók jelentős része – mintegy ötöde – a korrupciós magatartás büntetésére nem tartotta szükségesnek a munkaviszony megszüntetését, vagyis

a bűnelkövetőt állományban tartaná. E téren a beosztottak és vezetők véleménye némileg eltérő. Az álláspontokat az életkor is befolyásolja, az idősebb korosztályok tagjai nagyobb arányban alkalmaznák korrump kollégájukkal szemben a munka/szolgálati viszony megszüntetését, mint fiatalabb társaik. Figyelembevéve, hogy a vezetői állomány feltehetően azokból kerül ki, akik hosszabb ideje vannak a szervezetnél, ezáltal idősebbek is, mint a beosztottak, így a parancsnokok/vezetők korrupcióról kialakult álláspontja összességében e körülmény következtében is elítélőbb, mint az irányításuk alá tartozóké.

A válaszadók körében valamennyi vizsgált szervezet esetében megegyeznek az álláspontok, hogy elsősorban a média alakítja róluk az állampolgári véleményeket. A kommunikáció szerepét mind a négy szervezetben a fiatalok értékelték fontosabbnak, köztük leginkább a tűzoltóság és a büntetés-végrehajtás megkérdezettei. A rendőrök tekintik legeredményesebbnek az elmúlt öt évet, nyolctizedük szerint csökkent a szervezetükben a korrupció.

5. FEJEZET: ÖSSZEGZÉS

Szerzők: Dr. Kardos Sándor, Dr. Kanyó Mária

A kutatási célkitűzéseink alapján lefolytatott empirikus vizsgálat keretében felmértük az adóhatóság, a büntetés-végrehajtás, a rendőrség, valamint a tűzoltóság beosztotti és alparancsnoki állománya korrupcióval kapcsolatos attitűdjét. Külön e célra kérdőívet állítottunk össze, a kérdések egy része a társadalmi közegben tapasztalható, más része a szervezeti korrupcióra vonatkozott. Megállapításainkat a kérdőív adatain túlmenően a résztvevők körében lefolytatott interjúkban elhangzottakra is alapozzuk.

A minta alanyai a korrupciós cselekedetek közül a munkájuk során megvalósítható normasértéseket (a beosztással való visszaélést, az intézkedés elmulasztását) tartják a legsúlyosabb korrupciónak. Hasonló módon ítélik el a protekciót, „urambátyám kapcsolatot”. Megnyilatkozásaik alapján úgy érzik, a mindennapi életben számos területen külön erőfeszítéseket kell tenni, mert ellenszolgáltatás felajánlása nélkül nehezen lehet célt érni.

A megkérdezettek valamennyi szervezet esetében szorosan összekapcsolják a korrupciót a politikával. Döntő többségük a politikai szférát tartja legjobban korrupcióval átitatottnak, ettől messze elmarad az összes többi foglalkozás ilyen módon történő megítélése. Ezen túlmenően az adónyomozókat és a rendőröket csaknem kétszer annyian vélik súlyosan korruptnak, mint a büntetés-végrehajtási dolgozókat, vagy tűzoltókat. A mindennapokban előforduló korrupciós esetek közül mindenki a saját szervezetéhez kapcsolható korrupciós szituációt jelölte legsúlyosabbnak, de a többi rendvédelmi szervezet tagjaitól is súlyos minősítést kapott. A válaszolók nézete nem tükröz elfogultságot, a szervezeti környezetükben előforduló normasértések bagatellizálására törekvést. Tisztában vannak azzal is, hogy még a legkisebb korrupciós cselekedet is túlmutat az elkövetőn, alig helyrehozható károkat okoz a szervezet társadalmi megítélésében.

A szervezetek kutatásba bevont tagjai a jelenlegi korrupciós helyzet kialakulását egyértelműen a politikai szférához kapcsolják, a korrupció elterjedésének legfőbb okát az ország vezetői erkölcsi állapotának tudják be. Közel azonos mértékben teszik felelőssé a korrupt közállapotokért a társadalom általános erkölcsi színvonalát és a lakosság életszínvonalát. A válaszadók több, mint ötöde a közszolgálati dolgozók nem kellő anyagi megbecsülése következményének gondolja a jelenség terjedését. Legkevésbé a jelenlegi hazai nyilvánosságot tartják alkalmasnak a korrupció elleni eredményes fellépésben.

A korrupció elleni sikeres fellépés legnagyobb akadályát abban látják, hogy az ország legfelső vezetői nem érdekeltek a felszámolásában. Emellett jelentős azok száma, akik szerint amíg a korrupció ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól, nehéz lesz azt visszaszorítani. A jogi eszközök szigorúbb alkalmazása javasolása mellett az emberek gondolkodásának megváltozásával remélik elérni a tisztességesebb közállapotokat.

A szervezeti korrupció bejelentésére vonatkozó kérdésre adott válaszokból kiderül, a négy szervezet megkérdezett tagjai legnagyobb arányban úgy vélik, hogy a korrupció bejelentését azért mulasztják el az állampolgárok, mert félnek annak következményeitől. Legnagyobb mértékben az adóhatóság és a tűzoltóság állománya vélekedik így. A büntetés-végrehajtás tagjai döntően a bejelentés kapcsán tett intézkedések eredménytelenségét vélik fő oknak. Feltűnő, hogy a rendőrök a többi szervezethez képest magas arányban gondolják, hogy az állampolgárok azért nem jelentik be a korrupciót, mert úgy jobban járnak. E véleményeket álláspontunk szerint a rendőri válaszadók személyes szakmai – a szolgálat során szerzett – tapasztalataikra is alapozhatják.

Vezetőik esetleges korrupcióban való részvételéről eltérően vélekednek a megkérdezettek: a tűzoltóságot gondolják a legkevésbé, a rendőrséget pedig leginkább korrupcióval fertőzöttnek. A büntetés-végrehajtási szervezet és a rendőrség válaszóli a felsővezetők körében jelentős mértékűnek tételezik a korrupciós érintettséget. Az adóhatóság megkérdezettjei is jelentősnek vélik a felsővezetők esetében a korrupcióban való részvételt, miközben saját magukat kedvezőbben ítélik meg, mint a társszervek őket. A rendőrök sem tartják olyan mértékben korruptnak a szervezetüket, mint a társszervek őket. Saját felső vezetőiket leginkább a büntetés-végrehajtási dolgozók és a rendőrök vélik korruptnak. A beosztottak és az alsó szintű vezetők csaknem azonosan vélekednek a szervezetük korrupciós érintettségéről, mely körülmény

megalapozhatja a jelenséggel szembeni intézkedések rendszerének magasabb vezetői szintre történő delegálását.

A korrupció megvalósulását befolyásoló tényezők közül valamenyny szervezet tagjai az arra való egyéni hajlamot tartják a leginkább meghatározónak, legnagyobb arányban az adóhatóság és a rendőrség tagjai vélik ezt. A vezetők korrupcióellenes, jelenlegi tevékenységének komoly kritikájaként tekinthető az a vélemény, hogy a jelenség megvalósulásában a legkisebb mértékű befolyást a vezetői/parancsnoki ellenőrzésnek tulajdonítanak a válaszadók. E körülmény ugyancsak felveti a parancsnoki/vezetői korrupcióellenes tevékenységek és módszerek újragondolását, átalakítását. A korrupció elkövetését befolyásoló tényezők között a rendőrök jelentős arányban jelölték az anyagi haszon szerzést is, mely körülmény önmagában is jelzésértékkel bír. Különös tekintettel arra is, hogy a megkérdezett rendőrök döntően közterületi szolgálatot látnak el.

A vizsgált szervezetek állományának véleménye a korrupció szankcionálásáról azon a téren egységes, hogy a válaszadók jelentős része – közel egyötöde – a korrupciós magatartás büntetéseként nem tartotta szükségesnek a munkaviszony megszüntetését, vagyis a bűnelkövetőt állományban tartaná. A nők nagyobb arányban jelölték a korrupció kapcsán a legsúlyosabb büntetést. Az életkor változásával nem függ össze a szankcionálás mértékéről alkotott vélemény az adóhatóság és a tűzoltóság válaszólinál, a büntetés-végrehajtásnál és a rendőrségnél a 36 év feletti korcsoportba tartozók viszont szigorúbban szankcionálnának. Ugyanakkor a rendőrök esetében a 46 év felettiek már ismét enyhébb büntetést tartanak jónak, 91%-ról 77%-ra csökkent a munkaviszony megszüntetését javaslok aránya. Kimutatható, hogy a szervezeti korrupció személyes tapasztalása, valamint a hallomásból szerzett ismeretek is véleményformáló hatással vannak a jelenség szankcionálásának javasolt mértékére. Ezen túlmenően a munkahelyi korrupció szankcionálásának mértékéről kialakuló véleményeket az is befolyásolja, hogy a megkérdezett milyen hatásoknak tulajdonítja a korrupciós cselekedet megvalósulását: akik a korrupcióra való egyéni hajlamot tartják meghatározónak az elkövetés kapcsán, azok nagyobb arányban javasolták a korrupciós dolgozó munkaviszonyának megszüntetését a szervezetben.

A beosztottak és a vezetők korrupcióban való részvételének feltételezése eltérő mértékű. A véleményeket az életkor is befolyásolja, legnagyobb arányban a fiatal életkorú büntetés-végrehajtási dolgozók gondolják, hogy kollégáik érintettek lehetnek a korrupcióban.

Figyelmet érdemel, hogy a rendőri válaszadók közül a közrendvédelmi állomány csaknem egyharmada feltételezi közvetlen kollégája részéről a jogszerűtlenül felajánlott pénz elfogadását intézkedés kapcsán. Szervezetenként eltérő mértékben feltételezték a közvetlen kollégák és a vezetők esetleges korrupcióban történő részvételét. Az adatok – álláspontunk szerint – visszavezethetőek a vizsgálatban érintett szervezetek szakmai tevékenységeinek különbözőségeire.

Valamennyi vizsgált szervezet esetében megegyeznek az álláspontok, hogy elsősorban a média alakítja róluk az állampolgári véleményeket, a tűzoltók tekintik legkisebb súlyúnak azt, a büntetés-végrehajtás dolgozói, de még inkább a rendőrök jóval nagyobb hatást tulajdonítanak a médiának a szervezetükben előforduló korrupcióval kapcsolatos véleményformálásban. A kommunikáció szerepét mind a négy szervezetben a fiatalok értékelték fontosabbnak, köztük leginkább a tűzoltóság és a büntetés-végrehajtás megkérdezettei.

A válaszadók úgy vélik, hogy az állampolgárok leginkább az adóhatóságról gondolják a korrupció növekedését, lényegesen kisebb mértékben hiszik ezt a büntetés-végrehajtásról, de a rendőrségről is, és legkisebb mértékben a tűzoltóságról. Az adatok azt jelzik, hogy a négy vizsgált szervezet tagjai lényegesen jobbnak látják saját szervezetükben a szervezeti korrupcióval kapcsolatos állapotokat, mint ahogy a többiek vélekednek róluk. A rendőrök tekintik legeredményesebbnek az elmúlt öt évet, nyolctizedük szerint csökkent a korrupció.

Melléklet

K É R D Ő Í V **a korrupció vizsgálatához**

TÁJÉKOZTATÁS

Tisztelt Résztvevő!

Tájékoztatom, hogy a korrupció témájával kapcsolatban a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú „Kapacitásfejlesztés a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében” című, európai uniós finanszírozású projekt keretében felmérést végzünk, és ennek részeként keressük meg Önt. A kérdőív kitöltésével nagyban hozzájárul kutatásunk eredményességéhez.

*A kérdőíveken szereplő kérdések között nincsenek helyes, vagy helytelen válaszok, a felmérés kizárólag a személyes élményekre épül, ezért kérem, hogy a kutatás eredményessége, valamint a minél pontosabb értékelhetőség érdekében minden kérdésre őszinte válaszokat szíveskedjék adni! Kérem továbbá, hogy megválaszolatlan kérdést ne hagyjon, amennyiben a felsorolásban nincs olyan válasz, amely önre jellemző lenne, abban az esetben az „**egyéb**” sorba **történő szöveges beírással** válaszoljon! A szöveges válaszadási lehetőségnél kérem **röviden, tömören írja le véleményét!***

A kérdőív kitöltése önkéntes, az adatok összesítése, feldolgozása a válaszadók névtelenségének megőrzése mellett történik. Az adatok géprevitale után a kérdőívek megsemmisítésre kerülnek. Az együttműködés a kitöltés bármely szakaszában következmény nélkül visszavonható. A kitöltés összesen kb. 30 percet vesz igénybe.

Segítő közreműködését előre is köszönöm!

Dr. Kardos Sándor PhD
kutatásvezető

KÉRDÉSEK

I. A korrupcióra vonatkozó kérdések

I/1. Kérem növekvő számozással állítsa sorrendbe a jelzett foglalkozások **magyarországi korrupciós fertőzöttségét!** (A legkorruptabbnak ítélt foglalkozást jelölje **1-es számmal**, a legkevésbé korruptnak ítéltet **14-es számmal**, egy számot csak egyszer használjon!)

1.1.	adónyomozó	
1.2.	bíró	
1.3.	büntetés-végrehajtási dolgozó	
1.4.	egyéni vállalkozó	
1.5.	orvos	
1.6.	önkormányzati dolgozó	
1.7.	politikus	
1.8.	rendőr	
1.9.	szolgáltató iparosok	
1.10.	tanár	
1.11.	tűzoltó	
1.12.	újságíró	
1.13.	ügyész	
1.14.	hivatali ügyintéző	

I/2. Növekvő számozással állítsa sorrendbe a jelzett kategóriákat az elfogadhatóság mértéke szempontjából! (A legkorruptabbnak ítélt kategóriát jelölje **1-es számmal**, legkevésbé korruptnak ítéltet **7-es számmal**, egy számot csak egyszer használjon!)

2.1.	ajándék	
2.2.	beosztással visszaélés	
2.3.	borravaló	
2.4.	hálapénz	
2.5.	intézkedéstől eltekintés	
2.6.	protekción, urambátyám kapcsolat	
2.7.	számlaadás elmulasztása	

I/3. Osztályozza az Ön által korrupciónak tartott eseteket az egytől-ötig terjedő skálán! *(A legsúlyosabbnak ítélt korrupciós esetet jelölje az 1 számnál x-szel, a legenyhébbnek tartott esetet jelölje az 5-ös számnál x-szel!)*

	Esetek	Legsúlyosabb	Súlyos	Közepes	Enyhe	Legenyhébb
3.1.	Egy vállalkozó pénzt ad egy állami alkalmazottnak, hogy megnyerjen egy megrendelést.	1	2	3	4	5
3.2.	Egy magánszemély pénzt ad egy banktisztviselőnek, aki ezért hozzásegíti egy jelentősebb kölcsönhöz.	1	2	3	4	5
3.3.	Egy magánszemély pénzt fizet egy jobb állás megszerzéséért.	1	2	3	4	5
3.4.	Egy büntetés-végrehajtási szintes őr jogtalan ellenszolgáltatásért kedvezményt ad a fogvatartottnak.	1	2	3	4	5
3.5.	Egy vállalkozó olcsóbban végez el egy munkát, ha nem kell róla számlát adnia.	1	2	3	4	5
3.6.	Egy tűzoltó pénzt fogad el azért, hogy engedélyeztetési eljárás során valótlan tartalmú engedély kiállításában működjön közre.	1	2	3	4	5
3.7.	Egy közterületi rendőr „zsebre” bírságot.	1	2	3	4	5
3.8.	Egy egészségügyi dolgozó pénzt fogad el azért, hogy a beteg jobb ellátásban részesüljön.	1	2	3	4	5
3.9.	Egy vállalkozó a kapcsolata alapján nyer közbeszerzést.	1	2	3	4	5
3.10.	Egy újságíró pénzt kap azért, hogy valakit kedvezőbb/kedvezőtlenebb színben tüntessen fel az írásában.	1	2	3	4	5
3.11.	Egy adónyomozó hivatalos eljárása során jogtalan előnyt biztosít egy ügyfélnek ellenszolgáltatásért.	1	2	3	4	5
3.12.	Egy közhivatalnok ellenszolgáltatást fogad el ügyek elintézéséért, vagy különböző engedélyek kiadásáért.	1	2	3	4	5

I/4. **Ha célt akarunk elérni, ajándékot vagy szívésséget kell felajánlani!** (Egytől-ötig osztályozza, a leginkább valószínű foglalkozást jelölje az 1-es számmal x-szel, amely tevékenységnél nem tartja valószínűnek a kijelentést, ott az 5-ös számot jelölje x-szel)

	Foglalkozások	Leginkább valószínű	Inkább valószínű	Is-is	Inkább nem valószínű	Nem valószínű
4.1.	az orvosnak/nővérnek	1	2	3	4	5
4.2.	a politikusnak	1	2	3	4	5
4.3.	az önkormányzati dolgozónak	1	2	3	4	5
4.4.	az önkormányzati képviselőnek	1	2	3	4	5
4.5.	a rendőrnek	1	2	3	4	5
4.6.	a tanárnak	1	2	3	4	5
4.7.	a bírónak	1	2	3	4	5
4.8.	az ügyésznek	1	2	3	4	5
4.9.	a hivatali ügyintézőnek	1	2	3	4	5

I/5. Ön szerint mely tényezőktől függ, hogy egy országban **mennyire elterjedt a korrupció?** (Növekvő számozással az ön által a legmeghatározóbbnak értékelt tényezőt jelölje 1-el, a legkevésbé meghatározót 9-el, egy számot csak egyszer használjon!)

5.1.	a társadalom általános erkölcsi színvonala	
5.2.	a lakosság életszínvonala	
5.3.	az ország vezetőinek erkölcsi színvonala	
5.4.	a közszolgálati dolgozók anyagi megbecsülése	
5.5.	az ország hagyományai	
5.6.	a büntetőeljárás eredményessége, az igazságszolgáltatás működése	
5.7.	a nyilvánosság és a sajtó működése	
5.8.	az emberek mentalitása	
5.9.	a közszolgálati dolgozók erkölcsi színvonala	

I/6. Véleménye szerint az az állampolgár, aki nem jelenti be, ha korrupcióval találkozott, miért dönt így? *(Válaszát aláhúzással jelölje, **kizárólag egyet jelöljön meg!**)*

- 6.1. Mert úgysem lenne eredménye.
- 6.2. Mert fél a következményektől.
- 6.3. Mert nem tudja, hová jelentse.
- 6.4. Mert így jobban boldogul.
- 6.5. Egyéb ok miatt.

I/7. Álláspontja szerint milyen mértékben jellemző a felsorolt beosztásokban a szakterületi korrupció? *(A számot x-szel áthúzva jelölje!)*

			Leginkább jellemző	Többnyire jellemző	Közepesen jellemző	Kismértékben jellemző	Legkevésbé jellemző
7.1.	adóhatósági	– beosztott	1	2	3	4	5
7.2.		– alsó szintű vezető	1	2	3	4	5
7.3.		– középvezető	1	2	3	4	5
7.4.		– felsővezető	1	2	3	4	5
7.5.	büntetés-végrehajtási	– beosztott	1	2	3	4	5
7.6.		– alsó szintű vezető	1	2	3	4	5
7.7.		– középvezető	1	2	3	4	5
7.8.		– felsővezető	1	2	3	4	5
7.9.	rendőri	– beosztott	1	2	3	4	5
7.10.		– alsó szintű vezető	1	2	3	4	5
7.11.		– középvezető	1	2	3	4	5
7.12.		– felsővezető	1	2	3	4	5
7.13.	tűzoltósági	– beosztott	1	2	3	4	5
7.14.		– alsó szintű vezető	1	2	3	4	5
7.15.		– középvezető	1	2	3	4	5
7.16.		– felsővezető	1	2	3	4	5

I/8. Ön szerint milyen a jelenlegi munkahelyén esetlegesen megvalósuló korrupció megítélése a **közvetlen kollégái részéről**, illetve a **vezetők részéről**? (Amelyik válaszalternatívával egyetért, azt jelölje x-szel, külön-külön a közvetlen kollégák és a vezetők esetében.)

	Válaszalternatívák	Közvetlen kollégái részéről	A vezetők részéről
8.1.	Mindenki elítéli a munkahelyi korrupciót.		8.6.
8.2.	A többség elítéli a munkahelyi korrupciót.		8.7.
8.3.	Néhányan bocsánatos bűnnek tartják a munkahelyi korrupciót.		8.8.
8.4.	A többség bocsánatos bűnnek tartja a munkahelyi korrupciót.		8.9.
8.5.	Nem tudom.		8.10.

I/9. Növekvő számozással állítsa sorrendbe, hogy véleménye szerint a felsorolt tényezők **milyen mértékben segítik elő** az Ön szervezeténél a szolgálati korrupció megvalósulását! (A korrupciót leginkább segítő tényezőt jelölje **1-es számmal**, a korrupciót legkevésbé elősegítőt **8-as számmal**, egy számot csak egyszer használjon!)

9.1.	a szervezetem általános erkölcsi szintje	
9.2.	anyagi haszonszerzés	
9.3.	az érintett civil/polgári személy kezdeményezőkézsége	
9.4.	a jogszabályi háttér hiányosságai	
9.5.	a korrupcióra való egyéni hajlam	
9.6.	a parancsnoki/vezetői ellenőrzés hiánya	
9.7.	a szervezetemnél meglévő fizetések nagysága	
9.8.	a szakmai közösség/közeg ráhatása	

I/10. Ön szerint mely munkáltatói szankció a leghatékonyabb a munkája kapcsán **jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást elfogadó** adóhatósági nyomozóval / büntetés-végrehajtási dolgozóval / rendőrrel / tűzoltóval szemben? (**Kizárólag saját szervezete vonatkozásában** foglaljon állást, csak egy kategóriát jelöljön meg!)

- 10.1. szóbeli figyelmeztetés
- 10.2. írásbeli figyelmeztetés
- 10.3. fizetés csökkentése
- 10.4. egyéb munkakörbe helyezés
- 10.5. alacsonyabb munkakörbe helyezés
- 10.6. munkaviszony megszüntetése

I/11. Rendelkezik-e **személyes tapasztalatokkal** a munkahelyén megvalósuló korrupció kapcsán? (Válaszát x-szel jelölje, **több jelölés is lehetséges**, az egyéb kategória megjelölésénél kérem, konkrétumot írjon!)

11.1.	Hallottam korrupciós esetről a munkahelyemen.	
11.2.	Volt olyan eset, amikor közvetlen kollégámat (beosztottamat/főnökömet) környékeztek meg.	
11.3.	Volt olyan eset, amikor engem környékeztek meg.	
11.4.	Nem rendelkezem személyes tapasztalattal a munkahelyi korrupcióról.	
11.5.	Egyéb.	

I/12. Elképzelhetőnek tartja-e, hogy valamelyik közvetlen kollégája, vagy közvetlen vezetője **jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadjon** el a munkája/intézkedése kapcsán? (Válaszát x-szel jelölje!)

Közvetlen kolléga esetében		Közvetlen vezető esetében	
12.1.	igen	12.3.	igen
12.2.	nem	12.4.	nem

A következő (I/13. számú) kérdésre kizárólag akkor válaszoljon, ha az előző kérdésnél az „Igen”-t jelölte meg.

I/13. Közvetlen kollégái, illetve közvetlen vezetői közül hány főről tartja elképzelhetőnek, hogy **jogszerűtlenül pénzt, vagy ellenszolgáltatást fogadjon** el a munkája/intézkedése kapcsán? *(Válaszát x-szel jelölje!)*

Közvetlen kolléga esetében			Közvetlen vezető esetében		
13.1.	1 főről		13.4.	1 főről	
13.2.	2-3 főről		13.5.	2-3 főről	
13.3.	a többségről		13.6.	a többségről	

I/14. Álláspontja szerint mely tényezők befolyásolják leginkább a fent említett négy szervezet dolgozóinál előforduló korrupció mértékéről alkotott **állampolgári megítélést**? *(Szervenként növekvő számozással az Ön által a legmeghatározóbbnak értékelt tényezőt jelölje 1-el, a legkevésbé meghatározót 5-el. Egy számot csak egyszer használjon oszloponként!)*

	Tényezők	Adóhatóság	Büntetés-végrehajtás	Rendőrség	Tűzoltóság
14.1.	a média hatása (elektronikus és írott sajtó, rádió, televízió)				
14.2.	az adott szervezet kommunikációja				
14.3.	a társadalom általános erkölcsi színvonaláról kialakult vélemény				
14.4.	családi, baráti közösség véleménye				
14.5.	az állampolgárok személyes tapasztalata				

I/15. Véleménye szerint az utóbbi öt évben hogyan változott az alábbi négy szervezet korrupciós mértékének állampolgári megítélése hazánkban? (Az adott szervezet neve alatt választát x-szel jelölje, **szervezetenként kizárólag egy tényezőt** jelöljön!)

	Vélemények	Adó-hatóság	Büntetés-végrehajtás	Rend-őrség	Tűzoltó-ság
15.1.	Csökkent a szervezeti korrupció.				
15.2.	Nőtt a szervezeti korrupció.				
15.3.	Nem változott a szervezeti korrupció.				
15.4.	Nem tudom.				

I/16. Ön szerint hogyan változott hazánkban az utóbbi öt évben a négy szervezetben a korrupció mértéke? (Az adott szervezet neve alatt választát **x-el jelölje, szervezetenként kizárólag egy tényezőt** jelöljön!)

	Vélemények	Adó-hatóság	Büntetés-végrehajtás	Rend-őrség	Tűzoltó-ság
16.1.	Megítélésem szerint csökkent a szervezeti korrupció.				
16.2.	Megítélésem szerint nőtt a szervezeti korrupció.				
16.3.	Megítélésem szerint nem változott a szervezeti korrupció.				

I/17. Osztályozza a korrupcióval kapcsolatos alábbi állításokat! *(A kijelentések mellett lévő számok közül, amellyikkel egyetért, azt x-szel áthúzva jelölje!)*

- 1 - teljesen egyetért
 2 - jórészt egyetért
 3 - is-is
 4 - nem teljesen ért egyet
 5 - egyáltalán nem ért egyet

17.1.	A korrupció ellen elsősorban jogi eszközökkel kellene fellépni.	1	2	3	4	5
17.2.	A korrupció ellen elsősorban a nyilvánosság segítségével lehetne fellépni.	1	2	3	4	5
17.3.	Mindig is volt, túl sokat nem érdemes ellene tenni.	1	2	3	4	5
17.4.	Az ellene való küzdelem azért nem lehet sikeres, mert azok is korrumpáltak, akiknek fel kellene ellene lépniük.	1	2	3	4	5
17.5.	Magyarországon már olyan méreteket ölt a korrupció, hogy lehetetlen felvenni vele szemben a harcot.	1	2	3	4	5
17.6.	A korrupció csak akkor fog csökkenni, ha a korrump vezetőket példásan megbüntetik.	1	2	3	4	5
17.7.	A korrupció csak akkor fog csökkenni, ha a korrupciós bűncselekményeket a jelenleginél sokkal szigorúbban büntetik.	1	2	3	4	5
17.8.	Elsősorban éppen az ország legfelső vezetői nem érdekeltek a korrupció felszámolásában.	1	2	3	4	5
17.9.	Az emberek gondolkodásának a megváltozásával lehetne visszaszorítani a korrupciót.	1	2	3	4	5
17.10.	Magyarországon a becsületesség nem kifizetődő, legtöbbször korrupcióval lehet célt elérni.	1	2	3	4	5
17.11.	Magyarországon a politika a korrupció melegágya.	1	2	3	4	5
17.12.	Elfogadható viselkedésnek számít, ha valaki törvénytelen dolgot tesz azért, hogy azzal elősegítse saját maga, vagy a családja boldogulását.	1	2	3	4	5
17.13.	A korrupciós ügyek ellen fellépő emberek nem kapnak megfelelő védelmet az államtól.	1	2	3	4	5

II. Életkörülményekre vonatkozó kérdések

II/1. Az Ön neme *(aláhúzással jelölje)*

NŐ

FÉRFI

II/2. Az Ön életkora *(válaszát x-szel jelölje)*

1.	18 és 25 év között	
2.	26 és 35 év között	
3.	36 és 45 év között	
4.	46 és 55 év között	
5.	55 év fölött	

II/3. Legmagasabb polgári iskolai végzettsége *(válaszát x-szel jelölje)*

1.	8 általános	
2.	középiskola	
3.	főiskola, egyetem	

II/4. Legmagasabb szakmai végzettsége

.....

II/5. Az Ön családi állapota? *(válaszát x-szel jelölje)*

1.	egyedülálló/hajadon/nőtlen/elvált	
2.	családos/házassági/élettársi kapcsolatban él	

II/6. Családjában az egy főre jutó havi nettó jövedelem?
(válaszát *x-szel* jelölje)

1.	50.000 forint alatt	
2.	50.000 és 100.000 forint között	
3.	100.000 és 150.000 forint között	
4.	150.000 forint felett	

II/7. Jelölje jelenlegi munkahelyét, annak szervezeti szintjét és az Ön jelenlegi beosztását (válaszát **mindhárom oszlopban** külön-külön aláhúzással jelölje)

Munkahelyének
megnevezése

Munkahelyének
szervezeti szintje

Beosztása:

a.) adóhatóság

a.) helyi szintű szervezet

a.) beosztott

b.) büntetés-végrehajtás

b.) megyei szintű szervezet

a.) alsó szintű vezető

c.) rendőrség

d.) tűzoltóság

Kizárólag rendőrök esetében!!!

Jelölje aláhúzással, hogy jelenleg mely szolgálati ágban teljesít szolgálatot!

a.) közrendvédelmi szolgálati ág

b.) közlekedésrendészeti szolgálati ág

c.) határrendészeti szolgálati ág

Felhasznált irodalom:

1. Allen, R.: (2016) *Global Prison Trends. Penal Reform International*
2. Bárczi G. (1959): Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó
3. Belyó Pál (2003): *A rejtett gazdaság lakossági megítélése*. Statisztikai Szemle, 81. évfolyam, 2003. 7. szám.
4. BORDER MONITORING PROJECT UKRAINE (2011): *You want to be free? You pay money! Corruption in the Immigration Detention and Asylum System of Ukraine*. Pro Asyl
5. Bruhn, H. et al. (2000): *Einschätzungen zur Korruption in Polizei, Justiz und Zoll*. Bundeskriminalamt
6. Csefkó F. és Horváth Cs. (szerk.): (2010) *Politika és korrupció. A törvényesség és törvénytelenység határai*, Konferencia kötet. Pécs.
7. Dordevic, S. (2013): *Citizens and police officers on corruption at the police. A set of practical policy proposal son the reform of police in Serbia*. Bgrade Centre for Security Policy, 9.
8. Dordevic, S. (2014): *Corruption at the Serbian border police*. In: Petrovic P. (szerk.): *Networking and Capacity Building for More Effective Migration Policy in Serbia*. Group 484
9. FINSZTER G.: (2008) *A rendészeti szervek működésének jogi alapjai*. Rendőrtiszti Főiskola
10. Finszter G. (2008): *A közélet tisztasága elleni bűncselekmények oksága*. A korrupció jogszemponjú elemzése. Magyar Rendészet. 8/4.
11. Fjeldstad, O., Andvig, J. (2008): *Crime, Poverty and Police Corruption in Developing Countries*. Michelsen Institute
12. Fogarasi M. (2004): *A rendőri visszaélések szociális reprezentációi I*. Pszichológiai. 24/1.
13. Gál I. (2013): *A korrupciós bűncselekmények*. Polt P. (szerk.): Új Btk. kommentár, 5. kötet: Különös rész. Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó Zrt.
14. Gáspár Miklós – Molnár Katalin (2015): *Korrupcióellenesség és integritás a rendészeti tisztképzésben*. In.: Dargay Eszter – Juhász Lilla Mária M. (szerk.): *Antikorrupció és integritás*. Nemzeti Közszerológati Egyetem - NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. Budapest.

15. Horváth Csaba (2010): *A politikai korrupció közvetett eszközei és formái*. In: Csefkó Ferenc és Horváth Csaba (szerk.) *Politika és korrupció. A törvényesség és törvénytelenység határai*. Konferencia kötet. Pécs.
16. Huff, E. B. (2013): *A korrupció háromszereplős logikai modellje*. Büntetőjogi Szemle 2013/1-2.
17. Inzelt Éva (2015): *Korrupció: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái*. Ph.D. Disszertáció Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola. Budapest.
18. Juntunen, A., Kayhkö, E. (2008): *Police corruption, ethics and values of police and respondents. A study based on a citizen survey in Finland*. European Group of Public Administration
19. Kanyó Mária, Kardos Sándor István (2014): *Látencia, és kutathatóság. Csökkenthető-e parancsnoki eszközökkel a rendőri korrupció látenciája?* Társadalom, és honvédelem. 18/1.
20. Kanyó Mária, Kardos Sándor István (2015): *Korrupció, vagy „csak” hála*. Hadtudományi Szemle, 7/4.
21. Kardos Sándor István. (2015): *A rendőri korrupció kezelésének módja, alkalmazható javaslatok. A parancsnoki lehetőségek rendszere*. Christian L. (szerk.) In: *Antikorrupció, és integritás*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
22. Kardos Sándor István. (2016): *A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest.
23. Kerezsi Klára (2011): *Konfrontáció és kiegyezés. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe*. Akadémiai Doktori Értekezés. Budapest. 69.
24. Kleinig, J. et a. (2004): *Private and Public Corruption*. Rowman & Littlefield Publishers
25. Klitgaard, R. (1991): *Controlling corruption*. University of California Press
26. Kovács István (2014): *A szervezett bűnözés két alappillére az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása*. Nemzetbiztonsági Szemle, 2/4.

27. Kovács I. (2015): *A rendőri korrupció, és a prostitúció*. Nemzetbiztonsági Szemle, 3/3.
28. Kovács I. (2015): *Az üzletszerű kéjelgéssel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai*. Belügyi Szemle, 63/4.
29. Kovács I. (2015): *A rendőri korrupció, és a prostitúció*. Nemzetbiztonsági Szemle, 3/3.
30. Kovács I. (2016): *A prostitúció jelensége és társadalmi kontrolljának vizsgálata empirikus módszerekkel*. PhD értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
31. Kovács I. (2016): *A magyar prostituált munkavállalók jogai és kötelezettségei Németországban, a jelenséggel kapcsolatos illegális migráció, valamint a poszt-traumatikus stressz szindróma kezelésének lehetőségei*. Határrendészeti Tanulmányok, 13/1.
32. Kovács I. (2017): *Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében. Ellenőrzés, mint a kiadott szabályok, és utasítások betartásának (kontroll)feladata*. Államtudományi Műhelytanulmányok, 2/21.
33. Kőhalmi L. (2010): *Büntetőjogi eszközök a politikai korrupció elleni küzdelemben*. Csefkó F. (szerk.): *Politika és korrupció: A törvényesség és törvénytelenység határai*. Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület.
34. Krémer Ferenc (1999): *A rendőri korrupció néhány sajátossága*. Belügyi Szemle. XLVIII. évfolyam 10. szám Budapest.
32. Lacza I.: (1943) *A társadalmi, gazdasági és állami lét legfőbb kérdéseinek és elméleti alapjainak vizsgálata a közjó szempontjából. A nemzetközi és hazai szociálpolitika fejlődése és jelenlegi mérlege*. Szent István Társulat
35. Leeuw, E. et al (2008): *International Handbook of Survey Methodology*. Routledge, (2008)
36. Malét-Szabó E. (2015): *Az erkölcsi értékrend, és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Új Közszolgálati Életpálya című ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001. számú projekt
37. Miller, M. (2013): *Miami beach Fire Department is Aflame with Corruption, and Abuse*. Miami New Times
38. McMullan, M. (1961): *A Theory of Corruption. Based on a Consideration of Corruption in the Public Services and Governments of British Colonies and ex-Colonies in West Africa*. The Sociological Review. 2.

39. Newburn, T. (1999): *Understanding and preventing police corruption: lessons from the literature*. Policing and Reducing Crime Unit: Research, Development and Statistics Directorate
40. Nye, J. (1967): *Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis*. American Political Science Association. 61/2.
41. Pashev, K. (2005): *Corruption and Tax Compliance*. CSD (2005)
42. Punch, M. (1985): *The social construction of police deviance and control*. Tavistock
43. Rendészeti Kutatók Egyesülete (2000): *Küzdelem a rendőri korrupció ellen*. PHARE Program Kiadványa, Budapest.
44. Roebuck, J., Barker, T. (1974): *A typology of police corruption*. *Social Problems*, 21.
45. Sherman, L. (1978): *Controlling Police Corruption: The effects of reform policies*. Summary Report. US Dept of Justice
46. Sinku Pál (2013): *Néhány gondolat a korrupció felderítésének problematikájáról*. In.: Gellért Balázs - Csige Zoltán (szerk.): Békés Imre Emlékkötet. ELTE Állam és Jogtudományi Kar. Tullius Kiadó, Budapest.
47. Smith, D. (1971): *Some things that may be more important to understand about organized crime than Cosa Nostra*. Lax Review. 24.
48. Szántó Z. et al (2012): *A (kenő)penz nem boldogít?* Ad librum
49. Takács I. et al (2011): *A korrupció, mint deviáns társadalmi attitűd*. Pénzügyi Szemle, 56/1.
50. Takács V. (2012): *A korrupció nyomozása, különös tekintettel a titkosszolgálati eszközökre*. Belügyi Szemle. LX. évfolyam 12. szám. Budapest.

Hivatkozott jogszabályok és normák

51. 1994. évi XXXIV. törvény – a rendőrségről
52. 2010. évi XLIII. törvény – a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról
53. 2010. évi CXXII. törvény - a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
54. 2011. évi CXXVIII. törvény - a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

55. 2013. évi CCXL. törvény - a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
56. 2015. évi XLII. törvény - a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

Internetes források

57. Inzelt Éva (2015) *Korrupció: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái*. Elérhető: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/20637/Disszertacio_InzeltEva_EDIT.pdf?sequence=1 (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)
58. A Magyar Kormánytisztviselői Kar Országos Közgyűlésének határozata a Magyar Kormánytisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexéről.
Forrás: <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/b/df/70000/Korm%C3%A1nytisztvisel%C5%91i%20Hivat%C3%A1setikai%20K%C3%B3dex.pdf>
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)
59. Barabás Tünde: Általános viktimológia, látencia. In.: Dr. Irk Ferenc (szerk.) (2004): *Áldozatok és vélemények I.* Országos Kriminológiai Intézet Budapest.
Elérhető: http://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20I.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)
60. Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai Eljárási Szabályzat.
Forrás: <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/4/68/70000/Rendv%C3%A9delmi%20Hivat%C3%A1setikai%20K%C3%B3dex.pdf> (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)
61. The corruption definition created by The Transparency International. Forrás: http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)

62. Transparency International Magyarország: A Korrupció Érzékelési Index és a korrupció jellemzői Magyarországon 2016-ban. Forrás: <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2017/01/A-Korrupcio-Erzekelesi-Index-es-a-korrupcio-jellemzoi-Magyarorszagon-2016-ban.pdf>
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)
63. Transparency International Magyarország: Korrupciós kockázatok Magyarországon 2011-ben. Forrás: <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/05/Korrupci%C3%B3s-kock%C3%A1zatok-Magyarorsz%C3%A1gon-2011-Nemzeti-Integrit%C3%A1s-Tanulm%C3%A1ny.pdf>
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 3.)
64. Burai Petra: A korrupció ma Magyarországon. Elérhető: slideplayer.hu/slide/1895432/ (Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)
65. Hortobányi Emese, Martin József Péter (szerk.) (2016) *Korrupcióérzékelés és médiahasználat a magyar fiatalok körében*. Transparency International Magyarország. Elérhető: https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/08/Korrupcio-erzekeles_es_mediahasznalat.pdf.
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. január 20.)
66. Magyarok fogadják el leginkább a korrupciót. Elérhető: <https://merce.hu/2017/12/10/a-magyarok-fogadjak-el-a-leginkabb-a-korrupciot-az-eu-ban/>
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)
67. Vásárhelyi Mária (1998): A korrupció a közgondolkodásban. Elérhető: <http://www.szociologia.hu/dynamic/9804vasarhely.htm>.
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)
68. Balogh Adrienn: A korrupció, mint társadalmi társasjáték. Elérhető: <http://slidegur.com/doc/230366/korrupcio---t%C3%A1rsadalomtudom%C3%A1nyi-szekci%C3%B3>
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.)
69. Korrupcióérzékelés és médiahasználat a magyar fiatalok körében. Elérhető: https://transparency.hu/wp-content/uploads/2016/08/Korrupcioerzekeles_es_mediahasznalat.pdf
Utolsó letöltés dátuma: 2018. július 03.

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem kiadványa.

Kiadó:

Nemzeti Közszerológálati Egyetem;
Államtudományi és Közigazgatási Kar
www.uni-nke.hu

Felelős Kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert Dékán
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Strángli Szandra Leticia

Tördelőszerkesztő:

Vöröss Ferenc

ISBN 978-615-5870-92-7

A kiadvány a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 „Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében” című projekt keretében készült

A kiadvány a KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 „Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében” című projekt keretében készült.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE